

Quityi nu nguscua San Juan ñi'ya ngua cha' ji'i Jesús

Ngua nu sca ti Sñi'ycui' Ndyosi ñati

¹ Nu ngua tya clyo la ndi'i ycui' Ndyosi, lo'o jua'a ndi'i yu nu laca tyucui cha' ji'i ycui' Ndyosi; nguti'i yu bi' lo'o ycui' Ndyosi. Nu yu nu laca cha' bi', stu'ba ntsu'u cha' ji'i yu lo'o ycui' Ndyosi. ² Stu'ba ti nguti'i yu bi' lo'o ycui' Ndyosi nu ngua tya clyo la. ³ Lo'o yu bi' ngüiñá Ni lcaa lo na; ni sca na nu ntsu'u chalyuu, ná ngüiñá Ni ji'i si ná lo'o yu bi'. ⁴ Ca slo ycui' Ndyosi ndu'u yu bi' yaa cha' caca tso'o cresiya ji'i ñati chalyuu na. Ngua'ni yu cha' caca cuayá' ti' na lcaa cha' liñi, xqui'ya xee nu ta Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na. ⁵ Ña'a ti tya ntyiji'i xee bi' su talya nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu' cuxi, cha' ná caca ji'i ngu' cuxi xubi' xee bi'.

⁶⁻⁷ Nda ycui' Ni ji'i Juan cha' chcui' lo'o ñati cha' ji'i xee nu cua ta ti Ni cha' tyu'ú ne' cresiya ji'i ñati. Cua yaa Juan cha' ta cha' bi' lo'o ñati, cha' xñi lcaa ñati cha' ji'i ycui' Ndyosi xqui'ya cha' nu nchcui' Juan lo'o ngu'. ⁸ Si'i nu xee nu nda ycui' Ndyosi laca ycui' Juan, na yaa ti Juan cha' culu'u cha' bi' ji'i ñati. ⁹ Nu laca xee nu chañi ca, cua lijya yu bi' lo yuu cha' ta xee nu caca tyu'ú ne' cresiya ji'i cua ña'a ca ñati.

¹⁰ Ndi'i yu bi' lo yuu, la cui' ti cha' nu cua nda ycui' Ni lo'o ñati. Lo'o yu bi' ngüiñá Ni chalyuu, pana ná ndyuloo ñati chalyuu ji'i yu bi' li'. ¹¹ Yaa yu bi' chalyuu su laca tyi nquicha', lo'o jua'a ñati

chalyuu nu ngüiñá yu, ná ndyuloo ngu' jì'ì yu. ¹² Pana ndi'ì xi ñatì nu cua ngusñi cha' jì'ì yu, jlyá ti' ngu' bi' jì'ì yu li'; jì'ì ñatì bi' nda Ni chacuayá' cha' caca ngu' bi' sñi' ycuì' Ndyosi. ¹³ Lo'o ñatì nu laca sñi' ycuì' Ndyosi ni, ná nclya ngu' bi' ñi'ya nu nclya scaa sñi' ñatì; sñi' ycuì' Ndyosi laca ngu' bi', si'ì sca ñatì chalyuu laca nu ndu'ni cucui cresiya jì'ì ngu' bi'.

¹⁴ Ngua yu bi' ñatì, la cui' yu nu laca cha' jì'ì ycuì' Ndyosi. Stu'ba ti nguti'ì yu lo'o na nde chalyuu. Cua na'a ya jì'ì yu cha' tlyu tsa cha' ntsu'u jì'ì yu, cha' laca yu nu sca ti Sñi' ycuì' Ndyosi. Xcuì' tso'o tsa ndu'ni yu lo'o na, xcuì' cha' liñi nchcui' yu. ¹⁵ Nde laca cha' nu nchcui' Juan cha' jì'ì nu Jesús bi'. Cuii nchcui' Juan li':

—Nu nde laca nu qui'yu nu ni na' jì'ì mā cha' tyu'u tucua tiya' la nde chalyuu —nacui Juan—, masi tlyu la cha' ntsu'u jì'ì ycuì' yu que na'. Jua'a ni na' jì'ì mā, cha' nu lo'o bilya cala na' cua lu'ú ycuì' yu.

¹⁶ Lcaa na tsiya' ti ntsu'u jì'ì Jesús, lo'o lcaa tsa ndyiji cha' tso'o jì'na xqui'ya Jesús. ¹⁷ Cua sa'ni nda jyo'o Moisés cha' lo'o ñatì, lcaa ña'a cña nu ntsu'u cha' cua'ni ñatì cuentya jì'ì ycuì' Ndyosi. Pana nu lo'o yaa Jesucristo ni, xa' ña'a ngua'ni Ni; nda tsa Ni cha' xlya'be jì'na, ngulu'u Ni cha' liñi jì'na li'. ¹⁸ Ni sca ñatì ná na'a ngu' jì'ì ycuì' Ndyosi; sca ti Jesús nu ngulu'u jì'na ñatì chalyuu na ñi'ya laca ycuì' Ndyosi. Lo'o nu Jesús bi' ni, laca yu nu sca ti Sñi' ycuì' Ndyosi, nu tyaca'a tsa jì'ì Ni.

Nchcuane ngu' judío jì'ì Juan Bautista: “¿Tilaca laca nu'u?”

¹⁹ Nda Juan cha' lo'o tyuu tya'a sti jo'ó lo'o ngu' xirta; ngutu'u ngu' nde quichi Jerusalén, ndyalaa ngu' su ndi'i nu Juan bi' li'. Cua ngulo ngu' judío nu ndi'i ca bi' cña ji'i ngu' bi', cha' caa ngu' slo Juan cha' xcuane ngu' ji'i Juan tilaca laca. ²⁰ Ná ntyuju'u ti' Juan; liñi nda cha' lo'o ngu' cha' si'i ycui' laca Cristo, nu ñati tlyu nu nda Ni ji'i cha' caa nde chalyuu.

²¹ —¿Tilaca laca nu'u lacua? —nacui ngu'—. ¿Ha jyo'o Elías laca nu'u?

—Si'i bi' laca na' —nacui Juan.

—Cua tyu'u tucua ti sca nu cusu' nu hcui' cha' ji'i ycui' Ndyosi lo'o ya, nti' ya —nacui ngu'—. ¿Ha si'i nu bi' laca nu'u?

—Si'i na' —nacui Juan li'.

²² —¿Tilaca ta laca nu'u? —nacui ngu'—. Ntsu'u cha' xacui ya cha' ji'i ñati nu ngulo cña ji'i ya cha' caa ya ca nde. ¿Ñi'ya cha' nhcui' ta nu'u cha' ji'i ycui' ca?

²³ Li' nguxacui Juan cha' ji'i ngu' bi':

—Ndi'ya cha' ndu'ni na' lo'o cuij nhcui' na' nda na' cha' lo'o ñati su ndu na' ne' quixi': “Xquiñi clya ma tyucui su caa nu Xu'na na”. Bi' laca sca cha' ji'i ycui' Ndyosi nu cua nhcui' jyo'o Isaiás lo'o ngu' sa'ni.

²⁴ Lo'o xi ngu' fariseo nguti'i laja ngu' nu yaa slo Juan. Tacati tsa ndu'ni ngu' bi'. ²⁵ Nhcui' ngu' bi' lo'o Juan li':

—¿Ni cha' laca ndu nu'u ntyucuatya nu'u ji'i ngu' si si'i nu ñati tlyu bi' laca nu'u, si si'i jyo'o Elías laca nu'u, si si'i nu cusu' nu hcui' cha' ji'i ycui' Ndyosi laca nu'u?

²⁶ —Lo'o hitya ti ntyucuatya na' ji'i ngu' —nacui Juan—. Pana ndu chaca ñati slo cu'ma juani, masi ná nslo ma ji'i yu bi'. Tiya' la yaa nu ndu bi' nde chalyuu, na' ngula yala la; pana tlyu la cha' nu ntsu'u ji'i ycuí', sube la cha' jna' —nacui Juan ji'i ngu'—. ²⁷ Tso'o tsa cña ngujui 'na nti' na' —nacui—, masi caña nu ntsu'u quiya' ñati bi' sati' na' juata.

²⁸ Jua'a ngua nde loyuu su cuentya Betábara, ca su ndu Juan ntyucuatya ji'i ngu'. Nde chaca tsu' sta'a Jordán ntsu'u Betábara bi'.

Nu msta lu'ú cha' cuityi quiya nu ntsu'u ji'i ñati

²⁹ Ca chaca tsá na'a Juan cha' cua lijya ti Jesús slo. Lo'o li' nacui Juan ji'i ñati nu ndu slo:

—Ña'a tso'o ma ji'i nu cusu' cua —nacui—. Cua ngusubi ycuí' Ndyosi ji'i nu cua cha' caca yu sca msta lu'ú, cha' cuityi lcaa quiya nu ntsu'u ji'i ñati chalyuu —nacui—. ³⁰ Cha' ji'i yu bi' nchcui' na', nu lo'o ni na' ji'i ma cha' cua tyu'u tucua ti sca ñati loyuu re. Tlyu la cha' ji'i yu bi' que na', masi tiya' la ndu'u tucua bi'. Jua'a ni na' ji'i ma cha' nu lo'o tya lyiji cala na', cua lu'ú yu bi'. ³¹ Lo'o na' ni, ná ndyuloo na' ji'i ycuí' yu bi'; pana cua yaa na' ntyucuatya na' ji'i ñati lo'o hitya ti cha' caca tyuloo ngu' Israel ji'i yu bi'.

³² Chaca quiya' tso'o tsa nchcui' Juan cha' ji'i Jesús lo'o ngu':

—Cua na'a na' lo'o ngutu'u Xtyi'i ycuí' Ndyosi nde cua yaa ngua'ya lo Jesús ñi'ya nda'ya sca paloma —nacui—. ³³ Ná ndyuloo na' ji'i Jesús clyo, pana ycuí' Ndyosi laca nu ndacha' cha' bi' 'na, ycuí' Ndyosi laca nu ngulo cña jna' cha' tyucuatya

ji'i ngu'. Ndi'ya nchcui' Ni lo'o na': "Lo'o ña'a nu'u cha' lijya nda'ya Xtyi'i ycu'i Na' lo sca ñati'", nacui Ni, "li' caca cuayá' ti' nu'u cha' yu bi' laca nu tyucuatya ji'i ngu' lo'o Xtyi'i ycu'i Na', nga'aa si'i lo'o hitya ti". ³⁴ Ycu'i ti na' cua na'a na' ji'i cha' bi'. Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o cu'ma, cha' yu bi' laca nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi; na cua ngusubi Ni ji'i yu bi'.

Ñati nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús nu ngua clyo

³⁵ Ngua chaca tsa, xa' ndu Juan, ndu lo'o tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i; yaa Jesús li'. ³⁶ Na'a Juan ji'i yu, lo'o li' nchcui' Juan cha' ji'i Jesús:

—Nu cua caca msta lu'ú nu cua ngusubi ycu'i Ndyosi ji'i cha' cajaa yu xqui'ya na.

³⁷ Lo'o ndyuna nu tucua tya'a ngu' bi' cha' nu nacui Juan, li' ndyaa lca'a ngu' bi' ji'i Jesús.

³⁸ Nguxtyacui Jesús tyucui su yaa, na'a yu cha' lca'a ngu' bi' ji'i. Li' nchcuane Jesús ji'i ngu':

—¿Na laca tsaana cu'ma?

—Mstru —nacui ngu' ji'i Jesús—, ¿macala ndi'i nu'u?

—Caa na'a ma xi 'na —nacui Jesús li'.

³⁹ Bi' cha' ndyaa ngu' ni'i ca su ndyalaa Jesús, ndyaa chcui' ngu' lo'o yu. Ngua hora cua jacua nde ngusii lo'o ndyalaa ngu' ca bi', lo'o li' ndyanu ngu' lo'o yu tyucui nde ngusii.

⁴⁰ Ngua tucua tya'a ñati nu ngutu'u lca'a ji'i Jesús li', nu lo'o cua ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Juan lo'o ngu'. Tsaca yu bi' nu naa Andrés, tya'a ngula Simón Pedro laca. ⁴¹ Hora ti ndyaa Andrés ndyaana ji'i tya'a, la cui' nu Simón bi'. Li' nchcui' Andrés lo'o:

—Cua nquijeloo ji'i ya ñi'ya nu laca Cristo, nu ñati tlyu nu nda Ni ji'i lijya nde chalyuu —nacui.

⁴² Lo'o li' ndyaa lo'o ji'i Simón ca slo Jesús. Ña'a tsa Jesús ji'i Simón bi', ndi'ya nacui yu ji'i li':

—Simón naa nu'u —nacui—, sñi' Jonás laca nu'u; pana Cefas ca naa nu'u nde loo la —ñi'ya nti' na chcuí' na cha'cña ji'na: sca quee; stu'ba ti ndyu'u cha' bi' lo'o Pedro.

Ngusi'ya Jesús ji'i Felipe lo'o ji'i Natanael

⁴³ Ca chaca tsa, li' ngua ti' Jesús tyaa yu nde Galilea. Li' ndyaa tya'a yu lo'o sca nu qui'yu nu naa Felipe:

—Ya'a nu'u lo'o na' —nacui Jesús ji'i Felipe li'.

⁴⁴ La cui' ngu' Galilea laca Felipe bi', jua'a laca Andrés lo'o Pedro; quichí Betsaida laca quichí tyi ngu'.

⁴⁵ Li' ndyaa Felipe cha' chcuí' lo'o Natanael tya'a ndya'a nu Felipe bi':

—Cua na'a ya ji'i Cristo, nu ñati tlyu nu cua sa'ni nguscua jyo'o Moisés cha' ji'i lo quityi ji'i ycuí' Ndyosi —nacui Felipe—. La cui' cha' ji'i yu bi' cua nchcuí' lca'a jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycuí' Ndyosi sa'ni. Jesús naa yu bi', sñi' sca nu naa José. Nazaret laca quichí tyi yu.

⁴⁶ —¿Ha tso'o quichí bi'? —nacui Natanael—. ¿Ha ntsu'u ñati tso'o nde quichí Nazaret bi'?

—Yaa na'a nu'u xi ji'i lacua —nacui Felipe.

⁴⁷ Lo'o na'a Jesús cha' lijya Natanael slo, li' nacui:

—Nde cua lijya sca ngu' Israel nu cha'ni cha' ndyu'ni tlyu ji'i ycuí' Ndyosi. Ná ntsu'u cha' cuiñi ji'i yu jua tsiya' ti.

⁴⁸ Nchcuane Natanael ji'i Jesús li':

—¿Ñi'ya ngua jinu'u, cusu', cha' ndyuloo nu'u jna'?

Li' nacui Jesús:

—Lo'o tya lyiji chcuí Felipe lo'o nu'u, tya li' na'a na' jinu'u ca su ndu ne' yaca quityi ca bi'.

⁴⁹—Mstru —nacui Natanael—, chañi cha' nu'u laca nu sca ti Sñi' ycuí Ndyosi, nu'u laca Rey nu laca loo ji'i ngu' Israel.

⁵⁰Lo'o li' nguxacui Jesús cha' ji'i Natanael:

—¿Ha bi' cha' jlya ti' nu'u jna' —nacui yu—, xqui'ya cha' cua nchcuí na' lo'o nu'u cha' cua na'a na' jinu'u ca ne' yaca quityi bi'? —nacui—. Cha' xca ti laca bi', tonu la cha' ña'a nu'u nde loo la.

⁵¹Lo'o li' nacui Jesús ji'i ngu':

—Ta na' sca cha' liñi lo'o ma juani —nacui yu—. Nde loo la ña'a ma cha' tyucua yaala ca su ntucua ycuí Ndyosi nde cua. Li' caca cuayá' ti' ma cha' cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati chalyuu. Lo'o ca su tyu na' bi', ca bi' ña'a ma ji'i ngu' xca nu ndi'i slo ycuí Ndyosi; tya'a ngu' bi', tyacui ngu' bi' nde cua, ca'ya ngu' bi' nde su tyu na'.

2

Ndyaa Jesús su ngujui clyo'o ngu'

¹⁻²Lo'o ngua sna tsá, li' ndyaa xtya'a Jesús su ngujui clyo'o ngu' ca quichi Caná nde loyuu su cuentya Galilea. Lo'o jua'a cua nguane ngu' ji'i Jesús lo'o ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, bi' cha' lo'o ngu' bi' ndyaa ngu' ta'a. ³Lo'o li' nga'aa ngujui vino co'o ngu' nu ndi'i ta'a bi', ndye bi'. Li' ndyaa xtya'a Jesús ndyaa cacha' ji'i yu:

—Cua ndye vino ndyo'o ngu' —nacui.

⁴Nguxacui Jesús cha' ji'i xtya'a li':

—¿Ha cña 'na laca cua? Tya lyiji tyalaa hora cha' culu'u loo na' ji'í ñatí tilaca laca na'.

⁵ Masi jua'a nchcui' yu, ndi'ya nchcui' xtya'a yu lo'o msu li':

—Cua'ni mā ñi'ya nu ñacui' yu cha' cua'ni mā —nacui'.

⁶ Nde cua ti ndu scuá tya'a quityu' hitya, quityu' tonu ndya' lo'o quee laca bi'. Lo'o ngutsa'á quityu' bi', ntsu'u masi jacuayala litro, masi sca siyentu litro hitya, cha' cua laca cña nu ntsu'u ji'í ngu' judío bi', cha' qui'í quiya' ngu' lo'o tsaá ngu' ni'í. ⁷ Li' nacui' Jesús ji'í msu bi':

—Cua'ni cha'á mā quityu' cua lo'o hitya.

Ngua'ni cha'á ngu' quityu' bi' ña'a cuayá' nu ngutsa'á tso'o.

⁸ —Culo mā xi hitya —nacui' Jesús li'—. Yaa lo'o mā ji'í cha' co'o nu ñatí nu ndyu'ni ta'a re.

Jua'a ngua'ni ngu' li', nda ngu' xi hitya co'o ngu'.

⁹ Ndyo'o cuayá' nu laca loo ji'í ta'a bi', lo'o li' vino ndyaca. Ná jlo ti' nu cusu' bi' macala ngutu'u vino bi', msu ti jlo ti' cha' hitya ndyaa ndyiqui'ya ngu' tsá laca vino bi'. Li' ngusi'ya nu laca loo ji'í ta'a bi' ji'í cutsii, nchcui' lo'o:

¹⁰ —Xa' ñatí ni —nacui'—, xcui' vino nu tso'o la laca nu nda ngu' ndyi'yu ñatí lo'o nxana ti ta'a; ña'a cuayá' nu nguaala' ti' ngu' cha' ndyo'o tsa ngu' vino bi', ca li' nda ngu' vino cuxi la cha' co'o ngu' nu ndi'í ta'a —nacui' nu laca loo ji'í ta'a ji'í cutsii—. Pana nu'u ni, masi cua tye ti ta'a, hasta li' nda nu'u vino nu tso'o la cha' co'o na. Tso'o tsa bi'.

¹¹ Ca quichi' Caná nde loyuu su cuentya Galilea ngua cha' bi' lo'o nguxana ngua'ni Jesús cha' tlyu cuentya ji'í ycui' Ndyosi. Lo'o cha' tlyu bi' ngulu'u

loo ycuí' Jesús jí'í ngu', cha' ña'a ngu' cha' tlyu tsa cha' nu ntsu'u jí'í ycuí' yu. Bi' cha' nguxana ngu' nu ndyaca tsa'a jí'í yu, jlyá ti' ngu' jí'í ycuí' ca Jesús.

¹² Tiya' la li' ngutu'u Jesús ndyaa yu nde quichi Capernaum. Ndyaa yu lo'o xtya'a yu, lo'o ngu' qui'yu tya'a yu, lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jí'í yu ndyaa ngu'; pana xti ti tsá ndyanu ngu' ca bi'.

Ngulo'o Jesús jí'í ngu' cuxi nu ntsu'u ne' laa tonu

¹³ Cua ngulala ti ta'a pascua jí'í ngu' judío bi', lo'o li' ndyaa Jesús ta'a nde Jerusalén. ¹⁴ Ndyaa Jesús ne' laa tonu ca bi', lo'o li' na'a yu cha' ndi'í tsa ngu' ndyu'ni ngu' ngana ne' laa bi'; ndujui' tsa ngu' toro, ndujui' ngu' xlyá', ndujui' ngu' paloma cha' caca msta jí'í ngu' ne' laa. Lo'o jua'a nga'a ngu' nu ndu'ni ngana jí'í ñati lo'o nchcutsa'a ngu' cñi nu cua'nijo'o jí'í ngu' ne' laa, ntucua ngu' bi' to' mesa jí'í ngu'. ¹⁵ Lo'o li' ngusñi Jesús sca reta cha' quiji'í yu jí'í ngu' nu ndyu'ni ngana bi', cha' culo'o yu jí'í ngu' bi' tyu'u ngu' to' laa bi'; lo'o xlyá' jí'í ngu', lo'o toro jí'í ngu', lo'o lcaa yu'ba jí'í ngu', ngulo'o yu jí'í ngu' ndu'u ngu' nde liya'. Li' nguxlyú yu mesa su ntucua ngu' nu nchcutsa'a cñi, nchcuaa yu jí'í cñi bi'. ¹⁶ Li' nacui Jesús jí'í ñati nu ndujui' paloma bi':

—Yaa lo'o ma jí'í yu'ba cua nde liya' —nacui yu—. Nga'aa cua'ni ma cha' ni'í lcaya' caca ni'í tlyu re jí'í Sti na'.

¹⁷ Li' ndyi'u ti' nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' jí'í sca cha' nu nscua lo quityi jí'í ycuí' Ndyosi cua sa'ni la: “Caca ñu'u ti' na' cha' tiji' tsa ti' na' jí'í ni'í su laca tyi nu'u”, nacui quityi bi'.

¹⁸ Ñasi' tsa ngu' judío li', bi' cha' nchcuane ngu' jí'í Jesús ndi'ya:

—¿Tilaca laca nu nda chacuayá' cha' cua'ni nu'u jua'a? ¿Ñi'ya cua'ni nu'u cha' jlya ti' ya hi?

¹⁹—Cuityi ma ni'i re —nacui Jesús—, lo'o li' chu' sna tsa xa' cuiña na' ji'i chaca quiya'.

²⁰ Li' nacui ngu' ji'i Jesús:

—Tu'ba ntucua scuá yija ndye ndya' laa tlyu re —nacui ngu'—. ¿Ha taca jinu'u cuiña ji'i chaca quiya' chu' sna tsa ti?

²¹ Pana si'i cha' ji'i laa tlyu nchcui' Jesús, masi nda yu sca cha' lo'o ngu' ñi'ya nu caca ji'i ycu'i' ca yu, ñi'ya nu tyu'ú ycu'i' chaca quiya' lo'o cua ngujui yu. ²² Bi' cha' lo'o cua ndyu'ú Jesús chaca quiya', li' ndyi'u ti' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i ñi'ya nu nacui Jesús ji'i ngu' tsa bi'; li' jlya ti' ngu' cha' nu nscua lo quityi ji'i ycu'i' Ndyosi nu ngua sa'ni, lo'o jua'a jlya ti' ngu' ña'a cha' nu nda Jesús lo'o ngu' tya li'.

Jlo ti' Jesús ñi'ya nu ntsu'u tyiquee lcaa ñati

²³ Lo'o ndi'i Jesús Jerusalén ta'a pascua bi', li' nxana quiña'a ñati jlya ti' ngu' cha' ji'i ycu'i' yu, nu lo'o cua na'a ngu' lcaa cha' tlyu nu ngua'ni yu.

²⁴ Pana jlo ti' Jesús cha' ná jlya tso'o ti' ngu' ji'i, cha' tso'o tsa ndyuloo yu ji'i ngu', lcaa ña'a cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'i scaa ñati. ²⁵ Ná ntsu'u cha' cacha' xa' ñati ji'i yu ñi'ya ntsu'u cresiya ji'i scaa ngu', cha' jlo tsa ti' ycu'i' ca yu ñi'ya ntsu'u cresiya ji'i lcaa ñati.

3

Jesús lo'o Nicodemo

¹ Ntsu'u sca ngu' cusu' ji'i ngu' judío nu naa Nicodemo, ngu' fariseo laca. Lo'o ngu' fariseo ni,

tacati tsa ndu'ni ycui' ngu', nti' ngu'. ² Ndyaa nu cusu' bi' sca talya su nga'a Jesús:

—Mstru Jesús —nacui—, jlo ti' ngu' cha' nu'u laca sca mstru nu nda ycui' Ndyosi ji'i lijya chalyuu, cha' ná ngua jinu'u cua'ni ni sca cha' tlyu si ná nxyucua ycui' Ndyosi jinu'u. Ná nchca ji'i ñati chalyuu cua'ni ngu' jua'a —nacui Nicodemo ji'i Jesús.

³ Li' nchcui' Jesús lo'o:

—Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o nu'u juani: ndu'ni ycui' Ndyosi Sti na' cha' cala ñati chaca quiya', si nti' ngu' xñi ngu' cha' ji'i ycui' Ni cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'i ngu' —nacui.

⁴ —¿Ñi'ya caca cala na chaca quiya' si cua cusu' na? —nacui Nicodemo ji'i Jesús— ¿Ha taca tyati na ne' xtya'a na chaca quiya' cha' xa' cala na? —nacui.

⁵⁻⁶ —Ta na' sca cha' liñi lo'o nu'u juani —nacui Jesús—. Ñati laca nu nclya lo'o ndu'ni cala ñati chalyuu ji'i, pana Xtyi'i ycui' Ndyosi laca nu ndu'ni cha' cha'a cresiya ji'i ngu' —nacui Jesús—. Ntsu'u cha' caca cucui cresiya ji'i ma si cua nti' ma cha' culo ycui' Ndyosi cña ji'i ma. Ntsu'u cha' tyu'u ma lo hitya, lo'o jua'a ntsu'u cha' tyanu Xtyi'i ycui' Ndyosi ne' cresiya ji'i ma —nacui Jesús ji'i Nicodemo—. ⁷ Ná culacua tsa ti' nu'u cha' nchcui' na' lo'o nu'u cha' ntsu'u cha' cala ñati chaca quiya'.

⁸ Cui'i ni, nchca cui'i macala su nti'; masi nduna na cha' ndañi nchca cui'i li', pana ná nchca cuayá' ti' na macala ngutu'u, ma nde tsa cu'i' bi' li' —nacui yu—. La cui' jua'a laca lo'o Xtyi'i ycui' Ndyosi, ná nchca cuayá' ti' ngu' ñi'ya nu ndu'ni Ni cha' caca cui' cresiya ji'i ngu' —nacui Jesús ji'i.

9 —¿Ñi'ya jua'a? ¿Ñi'ya caca cha' bi'? —nacui Nicodemo li'.

10 Li' nguxtyacui Jesús cha' lo'o:

—¿Ha si'i mstru cusu' laca nu'u ji'i ngu' judío? ¿Ni cha' laca ná nda nu'u cuentya ji'i cha' bi' lacua? —nacui yu—. 11 Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o nu'u. Nu cuare, liñi nhcui' ya ji'i sca cha' nu cua jlo ti' ya, sca cha' nu cua na'a ya, pana ná ntucúa ma tsiya' ti cha' nu nhcui' ya —nacui yu—. 12 Ntsu'u cha' nu nhcui' na' lo'o cu'ma cuentya ji'i chalyuu re, pana ná jlya ti' ma cha' bi'. ¿Ñi'ya caca cha' jlya ti' ma jna' si hcui' na' lo'o ma scaa cha' nu ntsu'u ji'i ycui' Ndyosi nu laca loo? —nacui Jesús ji'i Nicodemo—.

13 Bilya tsa ni tsaca ñati' ca slo ycui' Ndyosi. Sca ti na' nu nda ycui' Ndyosi 'na liyyaa cha' caca na' ñati, cua ndya'a na' cajua, cha' cajua laca tyi na'.

14 Lo'o nguti'i jyo'o Moisés nde nati' btyi bi' cua sa'ni la, ngusicua yu ji'i sca cuaña chcuā nu ndacui chu' yaca cha' ña'a ngu' cuaña bi', cha' caca jo'o ji'i quicha nu ntsu'u ji'i ngu' bi' —nacui Jesús—. Ñi'ya nu ngusicua ji'i cuaña bi', jua'a nga'a cha' sicua ngu' jna' lo crusi, na' nu liyyaa cha' caca na' ñati.

15 Lo'o li' cua ña'a ca cu'ma nu xñi ma cha' jna', li' caja chalyuu tso'o ji'i ma, chalyuu nu ná nga'a cha' tye —nacui Jesús ji'i Nicodemo—.

Ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'i ñati

16 Ntsu'u tsa tyiquee ycui' Ndyosi ña'a Ni ji'i ñati chalyuu, bi' cha' cua nda ycui' Ni jna' nu laca Sñi' ycui' ca Ni liyya na' chalyuu. Ná tsa ñati ca bilyaa si xñi ngu' cha' jna', nu laca sca ti Sñi' ycui' Ndyosi; caja chalyuu tso'o ji'i ngu' bi', chalyuu nu ná nga'a

cha' tye —nacuj Jesús—. ¹⁷ Si'i cha' sta ycuí' Ndyosi Sti na' qui'ya jí'í ñatí chalyuu nda Ni jna' lijya na' chalyuu, na cua lijya na' cha' cuityi na' qui'ya nu ntsu'u jí'í ñatí chalyuu; bi' cha' cua nda Ni jna' lijya na' —nacuj Jesús—.

¹⁸ 'Ná xcube' ycuí' Ndyosi jí'í cua ña'a ca ñatí nu xñi cha' jna'. Cua ngua'ni cuayá' Ni jí'í lcaa ñatí nu ná nxñi cha' jna', cha' xcube' Ni jí'í ngu', cha' ná ntaja'a ngu' jlya ti' ngu' jna' cha' laca nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi —nacuj Jesús—. ¹⁹ Na cua nda ycuí' Ndyosi xee lijya lo yuu, pana ná ntaja'a ñatí chalyuu tyi'í su xee bi'. Ntsu'u tsa ngu' nu ndiya la ti' tyi'í ngu' su talya ña'a, cha' xña'a tsa ngu' bi'; bi' cha' ntsu'u qui'ya nu ngusta Ni jí'í ngu' bi'. ²⁰ Ná nti' nu ñatí xña'a bi' cha' ta ycuí' Ndyosi xee nu tyu'ú ne' cresiya jí'í ngu'. Tyijyu' ti ndya'a ngu' bi' su ná ña'a xa' ñatí jí'í ngu', xqui'ya cha' xcuí' cha' cuxi ndu'ni ngu' bi' —nacuj Jesús—. ²¹ Ñatí nu xñi lcaa cha' liñi nu nda Ni lo'o ñatí ni, nda ycuí' Ndyosi xee nu tyu'ú ne' cresiya jí'í ngu' bi'. Ndi'í ngu' su xee bi', cha' taca ca jlo ti' xa' ñatí cha' ndyu'ni ngu' bi' cua ña'a ca cña nu nclyo ycuí' Ndyosi jí'í ngu'.

Xa' nda Juan Bautista cha' jí'í Jesús lo'o ñatí

²² Tiya' la li' ndyaa Jesús, ndyaa lo'o ñatí nu ndyaca tsa'a jí'í yu, nguti'í ngu' xi nde loyuu su cuentya Judea. Ntyucuatya Jesús jí'í ngu' ca bi'. ²³ Lo'o jua'a nga'a Juan cacua ti, cha' lo'o tya ntyucuatya Juan jí'í ngu'. Sca se'í su naa Enón, ca bi' ngutu Juan, cacua ti jí'í sca se'í su naa Salim. Ca bi' ntyucuatya jí'í ngu' cha' ca bi' ntsu'u tsa hitya. Ndyaa tsa ngu' cha' tyucuatya jí'í ngu'. ²⁴ Tya lyiji su'ba ngu' jí'í Juan ne' chcuá tyempo bi'.

²⁵ Lo'o li' nda xi ngu' judío cha' cusuṽ lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jì'ì Juan; nguxlyú ngu' cha' hichu' tya'a ngu' ñi'ya nu tso'o la cua'ni ngu' cha' caca lubii cresiya jì'ì ngu' cuentya jì'ì ycuì' Ndyosi. ²⁶ Bi' cha' yaṽ ngu' slo Juan cha' chcuì' ngu' lo'o:

—Mstru —nacui' ngu'—, nu ñati nu yaṽ slo nu'u nde chaca tsu' sta'a Jordán tya tsubi' la, la cui' nu nacui' nu'u cha' loo la laca ycuì' yu, cua ndyalaa yu bi' ntyucuatya yu jì'ì ñati' nde tsu' re juani. Ndyaa tsa ngu' slo.

²⁷ Li' nguxacui' Juan cha' jì'ì ngu' bi':

—Tsa lo cua ti cña nchca jì'ì scaa na cua'ni na, tsa ña'a nu nda ycuì' Ndyosi chacuayá' cua'ni scaa na —nacui'—. ²⁸ Cua ndyuna ma ñi'ya nu ni na' jì'ì ma tsubi' ti, cha' si'i na' laca Cristo, nu ñati' tlyu nu cua caṽ ti chalyuu. Cua laca ti cña ntsu'u jna' cha' yala la ngutu'u tucua na' loyuu re cha' quiñi tyucuii su caṽ ycuì' —nacui' Juan—. ²⁹ Ñi'ya nu laca lo'o ngujui clyo'o ngu', sca ti nu cutsii bi' ngujui clyo'o lo'o nu cuxii; pana lcaa tya'a tso'o cutsii nu ndi'ì ca bi', tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu'. Ñi'ya lo'o chaa ti' ngu' ndi'ì ngu' lo'o ngujui clyo'o ngu', jua'a na' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' ña'a na' jì'ì ngu' nu ndya'a lo'o Jesús —nacui' Juan—. ³⁰ Lo'o jua'a caca tlyu la ycuì' yu, sube la nscua cha' caca na' li'.

Nde slo ycuì' Ndyosi ngutu'u Jesús

³¹ Loo la laca ycuì' Cristo cha' ngutu'u yu nde cua ca su ntucua ycuì' Ndyosi, yaṽ yu nde chalyuu. Pana nu Juan ni, sñi' sca ñati' chalyuu ngua bi'; nde chalyuu ntsu'u tyi, nchcuì' ñi'ya nu nchcuì' ñati' ti. Nu Jesucristo ni, yaṽ yu bi' nde cua ca su ndi'ì ycuì' Ndyosi, ³² nda yu cha' liñi lo'o na cuentya jì'ì

lcaa na nu cua na'a yu, lcaa cha' nu cua ndyuna yu ca bi'. Pana ná ntaja'a ñat̄i xñi cha' nu nda yu lo'o ngu'. ³³ Si taquiya' na ji'̄i cha' nu nda Jesús, li' ndu'ni na lo'o tya'a na cha' liñi tsa laca cha' nu nda ycui' Ndyosi lo'o na. ³⁴ Nda Ni ji'̄i nu Jesucristo bi' yaa chalyuu, lo'o jua'a xcui' cha' ji'̄i ycui' Ndyosi nda yu lo'o na xqui'ya Xtyi'i ycui' Ndyosi. Lo'o ycui' Ndyosi ni, ná ntsu'u cha' tye cha' ta Ni Xtyi'i ycui' Ni ji'na. ³⁵ Ntsu'u tsa tyiquee ycui' Ndyosi Sti yu ña'a Ni ji'̄i Sñi' Ni, la cui' Jesús bi'; lo'o jua'a lcaa chacuayá' nu ntsu'u ji'̄i ycui' Ni, la cui' ti cua nda Ni ji'̄i Sñi' Ni lijya. ³⁶ Lo'o xñi ñat̄i cha' ji'̄i Jesús, Sñi' ycui' Ndyosi, ná nga'a cha' tye chalyuu tso'o nu ta Ni ji'̄i ngu' bi'. Pana ñat̄i nu ná taquiya' tsiya' ti ji'̄i cha' nu nchcui' Jesús, ná ta Ni chalyuu tso'o ji'̄i ngu' bi'; xcube' tsa Ni ji'̄i ngu' bi' li'.

4

Nu cuna'a ngu' Samaria

¹ Lo'o li' ndyuna ngu' fariseo, nda ngu' cuentya cha' quiña'a la ñat̄i ndya'a lo'o Jesús cha' caca tsa'a ngu' ji'̄i yu, jua'a ntyucuatya yu ji'̄i ngu'; xti la ngu' ndi'̄i nu ndyaca tsa'a ji'̄i Juan. ² Pana si'i ycui' Jesús nu ntyucuatya ji'̄i ngu' bi'; nu ngu' cuañi' nu ndyaca tsa'a ji'̄i, bi' laca nu ntyucuatya ji'̄i ngu'. ³ Nu lo'o ngua cuayá' ti' Jesús cha' cua ndyuna ngu' fariseo cha' bi', li' ndu'u yu nde loyuu su cuentya Judea, ndyaa yu chaca quiya' ca loyuu su cuentya Galilea bi' li'.

⁴ Nu lo'o ndyaa Jesús tyucuij̄i, nteje tacui yu nde loyuu su cuentya Samaria. ⁵ Li' ndyalaa yu quichi Sicar, sca quichi su ndi'̄i ngu' Samaria. Ndi'̄i

quich̄i bi' lo yuu nu nda jyo'o Jacob ji'̄i jyo'o José s̄ñi'. ⁶ Ca bi' ndu sca tyuu pilya nu nacui' ngu' cha' tyuu ji'̄i jyo'o Jacob laca bi'. Nde hora ngua li', lo'o jua'a ngua c̄ña' tsa Jesús tyucu'̄i. Li' ndyaa tucua yu to' tyuu bi'. ⁷⁻⁸ Cua ndyaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'̄i lquich̄i, ndyaa ngu' cui'ya ngu' na cacu ngu'. Lo'o li' yaa sca nu cuna'a ngu' Samaria yaa qui'ya hitya.

—¿Ha ná ta xi hitya co'o na'? —nacui' Jesús ji'̄i nu cuna'a bi'.

⁹ —Ngu' judío laca nu'u —nacui' nu cuna'a bi'—, lo'o na', ngu' Samaria laca na'. ¿Ni cha' laca ndijña nu'u hitya jna' cha' co'o nu'u? —nacui' nu cuna'a bi'.

Nacui' jua'a cha' ná ntsu'u cha' ji'̄i ngu' Samaria lo'o ngu' judío tyempo bi'. ¹⁰ Li' nguxacui' Jesús cha' ji'̄i nu cuna'a bi':

—¿Ha ná jlo ca ti' nu'u ña'a cha' tso'o nu nda ycu' Ndyosi ji'̄i ñati? —nacui' Jesús—. Si jlo ca ti' nu'u tilaca laca nu ngüijña hitya co'o jinu'u, ná tyiquee' chcu' nu'u lo'o na' cha' ta na' hitya co'o ycu' nu'u li' —nacui'—, lo'o li' ta na' hitya co'o nu'u nu chañi ca cha' cua'ni cu'ú cresiya jinu'u.

¹¹ —Cusu' —nacui' nu cuna'a bi' ji'̄i Jesús—, qui'ñi tsa tyuu re; ná lo'o cubeta jinu'u —nacui'—. ¿Ñi'ya caca culo nu'u hitya cha' cua'ni cu'ú nu'u 'na? —nacui'—. ¹² ¿Ha tlyu la nu'u que jyo'o cusu' Jacob ji'na nu nda tyuu re ji'̄i ya? —nacui'—. Ndyi'yu jyo'o bi' hitya tyuu re, lo'o jua'a ndyi'yu s̄ñi' yu, lo'o scu' ngu' ndyi'yu hitya re.

¹³ —Lo'o co'o ngu' hitya tyuu re —nacui' Jesús—, xa' tyucua nguityi' ngu' tiya' la —nacui' yu—.

¹⁴ Lo'o co'o ngu' hitya nu ta na', nga'aa tyucua

nguityi ngu' tsiya' ti li' —nacui—. Ta na' sca lo hitya co'o ngu' nu cua'ni cu'ú cresiya ji'i ngu'. Ndi'ya laca bi': ñi'ya si laca sca suu hitya nde ne' cresiya ji'i ngu', jua'a ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ngu' li'.

¹⁵ Li' nguxacui nu cuna'a bi' cha' ji'i Jesús:

—Ta clya nu'u hitya bi' co'o na', cusu' —nacui—, cha' nga'aa tyucua nguityi na', cha' nga'aa ta cña 'na cha' caa qui'ya na' hitya ca nde.

¹⁶ Li' nchcui' Jesús lo'o nu cuna'a bi':

—Yaa clya nu'u yaaqui'ya ji'i clyo'o cha' caa ca nde.

¹⁷ —Ná ntsu'u clyo'o na' —nacui nu cuna'a bi' li'.

—Liñi nchcui' nu'u lo'o na' cha' ná ntsu'u clyo'o nu'u —nacui Jesús li'—. ¹⁸ Cua ca'yu quiya' ngujui clyo'o nu'u sa'ni la, lo'o jua'a si'i clyo'o laca nu qui'yu nu nga'a lo'o nu'u juani —nacui—. Liñi tsa cha' nu nchcui' nu'u lo'o na'.

¹⁹ —Cusu' —nacui nu cuna'a bi'—, cua ngua cuayá' ti' na' juani cha' tii tsa nu'u; sca nu laca tu'ba ji'i ycu' Ndyosi cha' nchcui' Ni lo'o ñati laca nu'u —nacui—. ²⁰ Ca'ya cua cua ni, tacati tsa ca'ya cua cua ji'i jyo'o cusu' ji'i ya, cha' nde bi' ti ngua'ni tlyu ngu' jyo'o bi' ji'i ycu' Ndyosi; pana xa' cha' nti' cu'ma ngu' judío, cha' nacui ma cha' ntsu'u cha' cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi sca ti ca ne' laa tlyu ca Jerusalén.

²¹ —Cua'a jyaca nu'u jna' —nacui Jesús ji'i nu cuna'a bi'—. Cua ngulala ti tyempo cha' nga'aa cua'ni tlyu ma ji'i ycu' Ndyosi nde ca'ya tacati cua, ni si'i ca quichi Jerusalén —nacui—. ²² Cu'ma ngu' Samaria ni, lo'o ndu'ni tlyu ma ji'i ycu' Ndyosi ná nslo ma ti ji'i ndu'ni tlyu ma; pana ngu' judío

cuare, nslo ya ti ji'ḷi ndu'ni tlyu ya, cha' sca ngu' quichḷi tyi ya laca nu ñati tlyu nu cua'ni lyaá ji'ḷi lcaa ñati —nacui Jesús ji'ḷi nu cuna'a bi'—. ²³ Cua ngulala ti hora, cua la cui' hora ndyaca juani, cha' cua'ni tlyu ma ji'ḷi ycu' Ndyosi tyucui tyiquee ma. Lo'o jua'a xtyucua Xtyi'i ycu' Ni ji'ḷi ma li', cha' jua'a nti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni na lo'o cua'ni tlyu na ji'ḷi Ni. ²⁴ Ná taca ña'a na ji'ḷi ycu' Ndyosi; ñi'ya laca sca xee nu tso'o tsa ntyiji'ḷi lija, jua'a laca ycu' Ndyosi. Ñati nu chañi cha' nti' ngu' cua'ni tlyu ngu' ji'ḷi ycu' Ni, nga'a cha' cua'ni tlyu ngu' ji'ḷi Ni tyucui tyiquee ngu'; xtyucua Xtyi'i ycu' Ndyosi ji'ḷi ngu' bi' li'.

²⁵ Lo'o li' ngu'xtyacui nu cuna'a bi' cha' lo'o Jesús chaca quiya':

—Nda na' cuentya cha' cua caa ti sca ñati tlyu nu ta ycu' Ndyosi ji'ḷi cha' caa chalyuu, nu caca naa Cristo —nacui—. Lo'o caa yu bi', li' culu'u liñi yu lcaa cha' tucui ji'na.

²⁶ Li' nacui Jesús ji'ḷi nu cuna'a bi':

—La cui' bi' laca na' nu nchcui' lo'o nu'u juani.

²⁷ Li' xa' yaa ñati nu ndyaca tsa'a ji'ḷi, ndube tsa ti' ngu' cha' ntucua Jesús ndya cha' lo'o sca nu cuna'a. Pana ná nchcuane ngu' ji'ḷi nu cusu' bi': ¿Ni cha' nti' nu cuna'a cua lo'o nu'u? ¿Ni cha' nda nu'u lo'o nu cuna'a cua? ²⁸ Li' ngusta nu cuna'a bi' te'ḷi hitya lo yuu, ngutu'u ndyaa lquichḷi; ndyaa cho' ndyaa ndacha' cho' ji'ḷi ngu' quichḷi cha' tsa ngu' tsa na'a ngu' ji'ḷi Jesús.

²⁹ —Cajua ti ndu sca ñati nu tii tsa —nacui nu cuna'a bi'—. Lcua ti lo cña nu ngua'ni na' yaa na' chalyuu, lcaa cha' bi' cua ndacha' nu cusu' bi' jna'.

¿Ha bi' nu laca Cristo nu ñati tlyu nu cua caa ti, nti cu'ma?

³⁰ Li' ngutu'u ngu' ndyaa ngu' ca su ntucua Jesús. ³¹ Laja li' ndu ñati nu ndyaca tsa'a ji'i, tya'na nchcui' ngu' lo'o Jesús cha' cacu yu xi tyaja.

—Mstru —nacui' ngu'—, cacu nu'u xi.

³² —Cua nguaala' ti' na' —nacui' Jesús li'—. Cua ntsu'u xi na ndyacu na' re nu ná nslo ma ji'i.

³³ Li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o tya'a ngu':

—¿Ha yaa ngu' yaa lo'o ngu' na cacu yu? —nacui' ngu'.

³⁴ Ndi'ya nacui' Jesús ji'i ngu' bi' li':

—Lo'o ndu'ni na' cña ji'i ycui' Ndyosi Sti na', li' ndyaala' ti' na' ñi'ya si cua ndyacu na', ñi'ya si cua ndyo'o na' hitya —nacui' yu—. Nga'a cha' cua'ni tye na' cña nu nda Ni 'na lijyaa nde chalyuu —nacui'—. ³⁵ ¿Ha ná chañi cha' nu nchcui' ngu' ndi'ya? “Lo'o caca jacua co', lo'o ti caca clacua” —nacui' Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i—. Pana chaca cha' ñacu' na' ji'i ma juani, cha' xña'a ma xi ji'i ñati quiña'a jua nu cua lijya ti slo na —nacui'—. Nti' tsa ngu' bi' cuna ngu' cha' nu chcui' na' lo'o ngu'. Ñi'ya laca sca xtya nu tso'o tsa ndyatsi, cha' cua ngulala ti caca clacua, jua'a laca ngu' bi'.

³⁶ Caja xcaya' msu 'na nu cua'ni clacua bi', ni ná nga'a cha' tye cña nu cua'ni msu bi'. Lo'o li' stu'ba ti caca chaa ti' ngu' bi' lo'o ngu' nu cua ngusañi si'yu, la cui' ñati nu ngusañi cha' tso'o ji'i ycui' Ndyosi lcaa su ndi'i ñati tya clyo la; stu'ba ti caca chaa ti' ngu' bi' lo'o ñati nu cua na'a lo'o ndyatí ca cha' bi' ne' cresiya ji'i ngu' —nacui' Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i—. ³⁷ Chañi laca cha' nu nchcui'

ngu': "Tsaca laca nu ndyataa nscua', chaca laca nu cua'ni clacua". ³⁸ Nu cu'ma ni, cua ngulo na' cña ji'i ma —nacuĭ Jesús—, cha' tsaa ma cua'ni tye ma sca cña nu bilya cua'ni ma, cha' tyaa ma tyaa lo'o ma ji'i ñati ca slo na', cua ña'a ca ñati nu xñi cha' 'na. Xa' ñati cua ngua'ni cña bi' yala la, lo'o juani ña'a ma ñi'ya nu ndu'u tucua cña nu ngua'ni ngu' tya li'.

³⁹ Lo'o jua'a tyuu tya'a ngu' Samaria, ngu' ca tyi ni, cua ngusñi ngu' cha' ji'i Jesús xqui'ya cha' nu nda nu cuna'a bi' lo'o ngu': "Lcua ti lo cña nu ngua'ni na' yaa na' chalyuu, lcaa cha' bi' nchcui' nu cusu' bi' lo'o na'", nacui' nu cuna'a bi' ji'i ngu'.

⁴⁰ Lo'o li' ndyalaa ngu' Samaria bi' ca su ntucua Jesús, tya'na nchcui' ngu' lo'o Jesús cha' tyanu la xi quichi tyi ngu'. Bi' cha' ndyanu Jesús ca bi' tya tyucuaa tsā li'. ⁴¹ Lo'o ndyuna la ngu' cha' nu nda ycu' Jesús lo'o ngu', cua quiña'a la ngu' ngusñi ngu' cha' ji'i yu. ⁴² Li' nacui' ngu' bi' ji'i nu cuna'a bi':

—Si'i xqui'ya nu'u ngusñi ya cha' ji'i yu juani. Na cua nchcui' ycu' yu lo'o ya, bi' cha' jlya ti' ya cha' nu nchcui' yu; cua nda ya cuentya cha' chañi cha' laca nu cusu' re Cristo, nu ñati tlyu nu cua caa ti cha' cua'ni lyaá ji'i lcaa ñati chalyuu.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sñi' ngu' laca cña

⁴³ Lo'o ndu'u scua tucua tsā bi', li' ngutu'u Jesús loyuu su cuentya Samaria ndyaa nde loyuu su cuentya Galilea. ⁴⁴ Cua nacui' yu cha' nga'aa ndu'ni chi' ngu' loo ñati tya'a quichi tyi ngu', si ta ñati bi' cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ngu'; bi' cha' ndyaa yu nde Galilea chaca quiya'. ⁴⁵ Lo'o cua ndyalaa

yu nde loyuu bi', tso'o tsa nchcui' ngu' Galilea lo'o. Cua na'a ngu' bi' lcaa cña tonu nu ngua'ni Jesús nu lo'o ndyaa yu ta'a quich̄i Jerusalén bi', cha' lo'o ngu' bi' ndyaa ngu' ta'a.

⁴⁶ Lo'o li' xa' ndyaa Jesús ca quich̄i Caná loyuu su cuentya Galilea chaca quiya'; quich̄i bi' ngua su ngüiñá Jesús vino lo'o hitya ti, cha' co'lo ngu' nu nguti'̄i ta'a bi'. Ca bi' ntsu'u sca ñati' tlyu nu ndya'a ne' xña ji'̄i rey, pana quicha tsa sñi' ntsiya ca to' tyi nu cusu' bi' nde quich̄i Capernaum. ⁴⁷ Lo'o cua ndyuna nu laca cña bi', cha' ngutu'u Jesús loyuu su cuentya Judea ndyalaa yu sca quich̄i cacua ti su ndi'̄i nu cusu' bi', la cui' nde loyuu su cuentya Galilea, li' ndyaa nu cusu' bi' slo Jesús. Ndiñña tsa cha' clyu ti' ji'̄i Jesús cha' tsaa yu quich̄i tyi nu cusu' bi', cha' tsaa yu cua'ni yu jo'o ji'̄i nu piti quicha bi', cha' cua cajaa ti.

⁴⁸ —¿Ni jacua' jlyu ti' mā ji'̄i ycui' Ndyosi? —nacui' Jesús ji'̄i nu cusu' bi' li'—. ¿Ha ná jlyu ti' mā cha' caca cua'ni Ni cña si ná lo'o cua'ni na' sca cña tonu cha' ña'a cui'ya mā xi ji'̄i?

⁴⁹ —Cusu' —nacui' nu laca cña bi' ji'̄i Jesús—, cua'ni cha' tso'o tsaa nu'u to' tyi na' juani, nu lo'o bilya cajaa ti sñi' na'.

⁵⁰ —Tyaa nu'u ca to' tyi —nacui' Jesús ji'̄i—, ca tso'o sñi' nu'u jua'a ti. Ná cajaa bi'.

Jlyu ti' nu laca cña bi' cha' nu nchcui' Jesús lo'o. Li' ngutu'u nu cusu' bi' ndyaa quich̄i tyi. ⁵¹ Tyucui' bi' su ngxutyu'u ndyaa, ndyacua tya'a lo'o msu ji'̄i:

—Tya lu'ú sñi' nu'u, cusu' —nacui' msu ji'̄i—. Nga'aa cajaa bi' juani.

⁵² —¿Ni hora ngua tso'o la sñi' na'? —nchcuane nu laca cña bi' ji'̄i msu li'.

—Tya la caa, hora cua tsaca nde ngusii, li ndyu'u tyique' jii' —nacu' msu jii'.

⁵³ Li' ngua cuayá' ti' sti nu piti bi', cha' la cui' hora lo'o nchcui' Jesús lo'o cha' tyaca tso'o sñi', la cui' hora bi' ngua tso'o sñi'. Li' jlya ti' nu cusu' jii' Jesús, lo'o jua'a jlya ti' lcaa ngu' nu ndi'i ca to'ni'i jii'.

⁵⁴ Cua ngua tucua quiya' nu ngua'ni Jesús sca cña tonu cuentya jii' ycui' Ndyosi nde loyuu su cuentya Galilea bi', tya lo'o ngxutyuu yu nde Galilea.

5

Ngu' nu nchcu' tyucu' nu ntsiya to' tayu'

¹ Chaca yija lo'o ngua ta'a nde Jerusalén cuentya jii' ngu' judío, ndyaa Jesús ta'a chaca quiya' li'.

² Nde Jerusalén bi' ntsu'u sca to' lo'o quichi' su naa to' lo'o jii' xlya'. Ca bi' nscua sca tayu' piti, Betesda naa tayu' bi' cha'cña jii' ngu' judío bi'. ³ Tyi'i ca to' tayu' piti bi' ndacui ca'yu tya'a corredor su ndi'i quiña'a tsa ngu' quicha; nu cuityi', nu cu' quiya', nu nchcu' tyucu', ndi'i ngu' ca bi' ntajatya ngu' ña'a cuayá' nu quiña lo' hitya tayu' bi'. ⁴ Nda ti' ngu' quichi' bi', cha' tyijyu' ndacui cuayá' ti nda'ya sca xca jii' ycui' Ndyosi nu yaa nde cua, ndyaa ne' hitya tayu' bi', cha' xquiña lo' hitya bi'; nu quicha nu ndyaa yala la ndyaata chcu to' hitya bi' lo'o nguiña ca ti lo' hitya, bi' laca nu ndyaca tso'o jii' cua ña'a ca quicha nu ntsu'u jii', nacui' ngu'. ⁵ Cua ntsiya sca nu quicha quiya' ca bi'; cua calaa tyii ntucua snu' yija ntsiya quicha. ⁶ Lo'o na'a Jesús jii' nu quicha bi' ca su ntsiya, li' ngua cuayá' ti' yu cha'

cua sa'ni ntsiya. Li' nchcuane Jesús jì'ì nu quicha bi' si chañi cha' nti' tyaca tso'o.

7—Cusu' —nacuj jì'ì Jesús—, ná tucui ntsu'u 'na nu caca xtyucua xi 'na cha' tsa lo'o 'na to' hitya lo'o nguiña lo hitya bi'. Ndatu ca na' lo'o yala la ndyaa xi xa' ñati lo tayu' cua.

8—Tyatu clya nu'u juani —nacuj Jesús li'—, xcu' late' cua hì lo'o jaa' cua, tyaa lo'o jì'ì to' tyi.

9 Lo'o li' jua'a ngua, hora ti ndyaca tso'o nu quicha bi'. Li' nguxana ndu'u ta'a, ndyaa lo'o jì'ì jaa' jì'ì. Tsa saru ngua li'. Tacati tsa tsa bi' jì'ì ngu' judío, nga'aa ndu'ni ngu' cña li'. 10 Bi' cha' nhcui' nu ngu' judío bi' lo'o nu ngua quicha bi':

—Tsa nu ndi'ì cña' ngu' laca juani —nacuj ngu' bi' jì'ì—. Ná ntsu'u chacuayá' jinu'u tsiya' ti cha' tya'a lo'o jì'ì jaa' cua hì juani.

11 Li' ngxtyacui nu ngua quicha cha' lo'o ngu':

—Nu ngua'ni jo'o 'na, bi' laca nu ngulo cña 'na cha' tya'a na' tyaa lo'u jì'ì jaa' re toni'ì 'na li' —nacuj.

12—¿Tilaca ngulo cña hì cha' tyaa lo'o jì'ì jaa' cua hì? —nacuj ngu' bi'.

13 Ná jlo ti' nu ngua quicha quiya' bi' tilaca ngua'ni jo'o jì'ì. Nguti'ì tsa ngu' ca bi', lo'o ná tucui na'a jì'ì Jesús lo'o ngutu'u ndyaa. 14 Ca ngusij la xa' ndyaca tya'a Jesús lo'o nu ngua quicha bi' lo'o ndya'a yu ne' laa. Li' nacuj Jesús jì'ì:

—Cua ndyaca tso'o nu'u juani —nacuj yu—, bi' cha' xtyanu nu'u tyucui cuxi cua hì cha' nga'aa tyacua xa' quicha tlyu la hì.

15 Ndyaa nu ngua quicha bi' li', ndyaa ndacha' jì'ì ngu' judío bi', cha' Jesús naa nu ngua'ni cha' ndyaca tso'o. 16 Ngua cuayá' ti' ngu' bi' li', cha'

ngua'ni Jesús cha' tlyu lo'o nu quicha bi' tsá ta'a lo'o ndi'i cña' ngu', bi' cha' ngunasi' tsa ngu' judío bi' ji'i Jesús. Nguxana ngu' bi' ngulacua cuxi ti' ngu' ña'a ngu' ji'i yu, ngua ti' ngu' cujuii ngu' ji'i yu. ¹⁷ Pana nguxtyacui Jesús cha' lo'o ngu' li':

—Tya lyiji tye cua'ni Sti na' cña —nacuï Jesús—, lo'o jua'a na', tya ndyu'ni na' cña.

¹⁸ Bi' cha' chii tsa ntsu'u tyiquee ngu' judío bi' ña'a ngu' ji'i Jesús, ntsu'u tsa ngu' bi' nu nti' cujuii ji'i Jesús li'. Ti'í ti' ngu' bi' ña'a ngu' ji'i yu, cha' ná ndaquiya' yu tsá ta'a ji'i ngu', nacuï ngu'. Ná ndiya ti' ngu' tsiya' ti cha' nacuï Jesús cha' ycui' Ndyosi laca Sti yu, cha' stu'ba nti' ycui' ca yu lo'o ycui' Ndyosi.

Ycui' Ndyosi Sti yu laca nu cua nda chacuayá' ji'i Jesús

¹⁹ Li' nguxacuï Jesús cha' ji'i ngu' judío bi':

—Ta na' sca cha' liñi lo'o ma juani —nacuï yu—. Ná sca cña caca cua'ni na' ycui' ti na', na' nu laca Sñi' ycui' Ndyosi. Ñi'ya cña nu ña'a na' cha' ndu'ni Sti na', jua'a ti cña ndu'ni na' —nacuï—. ²⁰ Ycui' Sti na' ni, ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jna', cha' Sñi' ycui' Ni laca na' —nacuï Jesús—. Lcaa cña nu ndu'ni Sti na', nclu'u Ni jna'. Lo'o jua'a tya cua'ni la Ni cña tonu nu bilya ña'a ma ji'i, cha' cube ti' ma ji'i ycui' Ni. ²¹ Xa' ta ycui' Ndyosi chalyuu ji'i ngu' chaca quiya', ji'i cua ña'a ca ñati nu nti' Ni cha' ta Ni chalyuu ji'i; lo'o jua'a la cui' cña ndu'ni na' nu laca Sñi' ycui' Ni, ta na' chaca chalyuu ji'i lcau ti ñati nu nti' na' cha' ta ji'i —nacuï Jesús ji'i ngu'—. ²² Ná ndu'ni cuayá' Sti na' ji'i ñati chalyuu; na cua nda Ni chacuayá' jna', cha' Sñi' ycui' Ni laca, cha' cua'ni

cuayá' na' jì'ì lcaa ñati. ²³ Cua nti' Ni cha' cua'ni chì lcaa ñati loo na' ñi'ya nu ndu'ni chì ngu' loo ycuì' Ni. Pana si ná tyaja'a ñati cua'ni chì ngu' loo na' nu laca Sñi' ycuì' Ni, la cui' jua'a ná taca cua'ni chì ngu' loo ycuì' Ndyosi nu nda 'na lijya.

²⁴ 'Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o mā juani: Cua ña'a ca ñati nu taquiya' jì'ì lcaa cha' nu chcui' na' lo'o ngu', lcaa ñati nu jlya ti' jì'ì ycuì' Ndyosi Sti na' nu nda jna' lijya, bi' ngu' laca nu ná nga'a cha' tye chalyuu tso'o nu ta ycuì' Ndyosi jì'ì ngu' bi'. Ná cua'ni cuayá' Ni jì'ì ngu' bi', ná nscua cha' cajaa ngu' bi'; lcaa tyempo tyi'ì ngu' bi' lo'o ycuì' Ndyosi —nacui Jesús jì'ì ngu'—. ²⁵ Lo'o jua'a ta na' chaca cha' liñi lo'o mā —nacui—. Cua ngulala ti hora, cua la cui' hora ndyalaa juani, cha' xi'ya na' nu laca Sñi' ycuì' Ndyosi jì'ì lcaa ñati nu ndi'ì chalyuu; ñi'ya laca si na cua ngujuii ngu' laca, xqui'ya cha' cuxi nu ntsu'u jì'ì ngu'. Lo'o cuna ngu' bi' cha' nu chcui' na' lo'o ngu', li' caja chalyuu tso'o jì'ì ngu', lcaa ñati nu xñi cha' jna' —nacui Jesús jì'ì ngu'—. ²⁶ Nchca jì'ì ycuì' Ndyosi Sti na' cua'ni cha' xtyacui cresiya jì'ì ngu' cuxi bi', nchca jì'ì Ni ta Ni chalyuu nu ná nga'a cha' tye jì'ì ngu'. Lo'o jua'a stu'ba nchca jna' lo'o Sti na', cha' cua nda Sti na' chacuayá' cha' cua'ni na' jua'a —nacui Jesús—. ²⁷ Lo'o jua'a ntsu'u chacuayá' jna' cha' cua'ni cuayá' na' jì'ì ñati chalyuu, xqui'ya cha' cua lijya na' chalyuu laca na' ñati. ²⁸ Ná quiña'a tsa cha' culacua ti' mā; chañi cha' tyalaa hora lo'o cañi xi'ya ycuì' Ndyosi Sti na' jì'ì lcaa jyo'o ca su ndi'ì ngu' nguatsi' ngu'. Li' taquiya' ngu' bi' cha' nu chcui' Ni, tyu'u ngu' ne' cuaá tyaa ngu' mala su

ntsu'u cha' tsaá ngu'. ²⁹ Ñatĩ nu ngua tso'o cresiya jĩ'ĩ ni, tyaa ngu' bi' tyi'ĩ ngu' lo'o ycui' Ndyosi; pana ñatĩ nu ntsu'u cha' cuxi jĩ'ĩ, tyaa ngu' bi' ca su xcube' Ni jĩ'ĩ ngu', su tye tsiya' ti cha' jĩ'ĩ ngu' —nacui Jesús—.

Chañi cha' stu'ba cha' nu ntsu'u jĩ'ĩ Jesús lo'o ycui' Ndyosi Sti yu

³⁰ 'Ná sca cña caca 'na si sca ti na' —nacui Jesús—. Lo'o ndyu'ni cuayá' na' jĩ'ĩ ñatĩ, ndu'ni na' ñi'ya nu nacui Sti na' 'na cha' cua'ni na'. Stu'ba ndu'ni cuayá' na' jĩ'ĩ cua ña'a ca ñatĩ, cha' ndu'ni na' ñi'ya nu nti' ycui' Sti na' nu nda 'na lijyaa chalyuu; ná ndu'ni na' sca cha' nu nda'ya hique ti na' —nacui Jesús li'—. ³¹ Ni si'ĩ na ngulo hique ti na' cha' nu nchcui' na' lo'o ma. Ná jlyá ti' xa' ñatĩ si jua'a ti chcui' na'. ³² Ntsu'u chaca nu jlo ti' cha' liñi laca cha' nu nchcui' na', lo'o jua'a jlo ti' na' cha' liñi nchcui' nu bi' —nacui—. ³³ Cua nda ma msu nu ndyaa slo nu Juan bi', lo'o chañi cha' nu nchcui' Juan lo'o msu bi' cuentya jna'. ³⁴ Pana ná ntsu'u cha' caja sca nu chcui' cha' liñi cuentya jna'. Na nda ti na' cha' bi' lo'o ma cha' caja ñi'ya clyaa ycui' ma tsá bi' lo'o caca cuayá' jĩ'ĩ ma slo ycui' Ndyosi. ³⁵ Nu Juan ni —nacui Jesús li'—, nda yu cha' jna' lo'o ngu' ñi'ya si laca yu sca xee nu ndubi tsa, nu nda xee tyi'ĩ ca chu' su ndi'ĩ yu bi'. Lo'o jua'a tso'o xi ngua ti' ma lo'o nchcui' Juan lo'o ma li' —nacui—. ³⁶ Pana xti ti cha' 'na nchcui' Juan lo'o ma; cua quiña'a la cha' caca ña'a ma juani cuentya jna', nu lo'o ña'a ma cña tonu nu nda Sti na' 'na cha' cua'ni na'. Tya cua'ni na' cña bi' ña'a cuayá' tye bi'. Xqui'ya cña bi' caca cuayá' ti' ma cha' ycui' Sti na'

ngulo cña jna' cha' cãa na' nde chalyuu re —nacui Jesús—. ³⁷ Jua'a ngulu'u liñi Sti na' cha' 'na jil'i ma, cha' la cui' Sti na' laca nu cua nda jna' lijyaa. Lo'o cu'ma ni, bilya cuna ma cha' nu nchcui' Ni, bilya ña'a ma jil'i ycui' Ni. ³⁸ Ná ndyanu cha' nu nchcui' Sti na' ne' cresiya jil'i ma, cha' ná jlya ti' ma jna' cha' laca na' Sñi' ycui' Ndyosi nu cua nda Ni 'na lijyaa chalyuu —nacui—. ³⁹ Lcaa tsã nchcui' tsa ma lo quityi cusu' jil'i ycui' Ndyosi; nti' ma cha' lo'o chcui' ma lo quityi bi', li' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ma. Chañi cha' nu nscua lo quityi bi', jua'a taca tyuloo ñati jna' lo'o chcui' ngu' lo quityi bi'. ⁴⁰ Pana ná ntaja'a ma jña ma chalyuu tso'o bi' jna'.

⁴¹ 'Si'i na nti' na' cha' cua'ni chí ñati loo na' —nacui Jesús jil'i ngu'—. ⁴² Pana cu'ma ni, jlo ti' na' cha' xa' ña'a ndu'ni cu'ma, xqui'ya cha' ná ntsu'u tyiquee ma tsiya' ti jil'i ycui' Ndyosi Sti na'. ⁴³ Cua nda ycui' Ndyosi 'na lijya na' cha' cua'ni na' cña jil'i Ni, pana ná ndaca'a jyaca ma jil'i cha' nu nchcui' na' lo'o ma. Si cãa xa' ñati nu cua'ni cña jil'i ycui' ca ti ngu', hora ti xni ma cha' jil'i ngu' bi' li'. ⁴⁴ Bi' cha' ná caja ñi'ya caca xñi ma cha' jil'i ycui' Ndyosi —nacui Jesús—. Ndulo cha' jil'i ma cha' tso'o ti chcui' ñati jil'i ma, pana ná ndulo cha' jil'i ma cha' tso'o ti cua'ni ycui' Ndyosi lo'o ma. ⁴⁵ Si'i na' nu stã qui'ya jil'i ma slo ycui' Ndyosi —nacui Jesús jil'i ngu'—. Cua laca nscua qui'ya jil'i ma xqui'ya cha' nu cua nda jyo'o Moisés lo'o ma nu ngua tya sa'ni bi', la cui' cha' nu jlya tsa ti' ma jil'i, nacui ma. ⁴⁶ Yala ti xñi ma cha' jna' si chañi cha' ngusñi ma cha' nu nda jyo'o Moisés bi' lo'o ma —nacui

Jesús li'—. Cha' jna' nguscua jyo'o bi' lo quityi bi',
⁴⁷pana ná ngusñi mā tsiya' ti cha' nu nguscua jyo'o
 bi'. Lo'o jua'a ¿ñi'ya cua'ni mā cha' xñi mā cha' nu
 chcui' na' lo'o mā lacua?

6

Nda Jesús na ndyacu ca'yu mil tya'a ñati

¹ Tiya' la li' ndu'u Jesús ndyaa nde chaca tsu'
 tayu' Galilea, la cui' tayu' Tiberias naa tayu' bi'.
² Tsa tlyu ti ndyaa lca'a quiña'a ñati ji'i yu, bi'
 ñati laca nu cua na'a cña tonu nu ngua'ni yu lo'o
 ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' quicha. ³ Li'
 ndyaa Jesús sca lo cuatii, ndyaa tucua xi ca bi' lo'o
 ñati nu ndyaca tsa'a ji'i. ⁴ Cua ngulala ti ta'a pascua
 ngua bi' li', ta'a tlyu ji'i ngu' judío. ⁵ Lo'o li' na'a
 Jesús cha' tsa tlyu ti ndyalaa quiña'a tsa ñati ca su
 ntucua ycui'. Li' nchcuane yu ji'i Felipe:

—¿Macala cui'ya na tyaja cha' cacu ñati quiña'a
 cua? —nacui Jesús.

⁶ Jlo ti' Jesús ñi'ya cua cua'ni ti ycui', pana cua
 nti' yu cua'ni cuayá' yu ji'i Felipe ñi'ya ña'a cua'ni
 nu Felipe bi'. ⁷ Lo'o li' nguxacui Felipe cha' ji'i yu:

—Ná tyu'u scua tucua mil paxu cha' cui'ya na na
 cacu lcaa ngu' re, masi xca ti caja xi cacu scaa ngu'
 —nacui.

⁸ Pana ndu sca yu nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús,
 nu naa Andrés, tya'a ngula Simón Pedro laca bi'.
 Nhcui' Andrés lo'o Jesús li':

⁹ —Ndu sca nu piti qui'yu re —nacui Andrés—,
 lo'o xi ca'yu tya'a xlyá teje' ji'i, lo'o tucua tya'a
 cualya sube ji'i —nacui—. Pana ná tyu'u scua cha'

bi' cha' cacu ñati quiña'a re —nacui Andrés jilí Jesús.

¹⁰ —Chcui' mā xi lo'o ñati quiña'a cua cha' tyaca'a ngu' xi lo yuu —nacui Jesús li'.

Sii xi loyuu su tso'o bi' lo'o quiña'a tsa quii sube ndi'í ca bi'. Ca'yu mil tya'a ngu' qui'yu ti nguti'í tsa bi', nu nguti'í lo quii bi'. ¹¹ Lo'o li' ndaya' Jesús jilí xlyá bi', ndya yu xlya'be jilí ycui' Ndyosi cha' cua nda Ni na cacu ngu'. Li' ngusa'be Jesús xlyá bi', nda yu jilí ngu' nu ndyaca tsa'a jilí, lo'o ngu' bi' laca nu ndacha xlyá jilí ngu' quiña'a bi' ca su ndi'í ngu'. Lo'o cualya bi' nda Jesús cacu ngu'. Li' ndyacu ngu' ña'a cuayá' nu nguaala' ti' lcaa ngu'. ¹² Lo'o cua ndye ndyacu ngu', li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jilí chaca quiya':

—Xuti'í mā lcaa yu'be nu ndyanu su ndyacu ngu' jua cha' ná chcuna' bi' —nacui yu.

¹³ Jua'a ngua'ni ngu' li', lo'o ndyanu tii tyucuaa tya'a chcubi ngutsa'á ntsu'u xlyá yu'be bi', yu'be nu ndyanu su ndyacu ngu'. ¹⁴ Lo'o cua na'a ngu' cña tonu nu ngua'ni ca Jesús, li' nacui' ngu':

—Chañi cha' yu jua laca nu cusu' nu chcui' cha' jilí ycui' Ndyosi lo'o na, nu cua tyu'u tucua ti nde chalyuu.

¹⁵ Hora ti ngua tii Jesús cha' ngua ti' ngu' taya' ngu' jilí, cha' tsa lo'o ngu' jilí cha' caca yu rey nu caca loo jilí ngu'. Bi' cha' ndu'utsu' Jesús ndyaa cuaana ti nde ca'ya, ndyaa yu sca ti yu.

Ndyaa Jesús lo hitya tayu'

¹⁶ Cua ndyaa cuichaa li', lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jilí ni, cua ndyaa ngu' nde to' tayu' chaca quiya'. ¹⁷ Ndyatí ngu' ne' yaca ni'í cha' xa' xtyuu

ngu', cha' tyu'u ngu' nde chaca tsu' tayu', cha' tyalaa ngu' ca quichi Capernaum chaca quiya', ngua ti' ngu'. Cua ngua talya li', pana bilya tyalaa Jesús su ndi'i ngu'. ¹⁸ Lye tsa nchca cui'i lo hitya tayu' bi', hasta ndyatū clyoo'. ¹⁹ Cua ndyaa lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yaca ni'i ji'i ngu' xi ca'yu scuá kilómetro cuayá' tyijyu', li' na'a ngu' cha' lijya Jesús su ndi'i ngu'; cuayá' lo ti hitya ndya'a yu lijya yu lo hitya. Ndyutsii tsa ngu' lo'o na'a ngu' ji'i yu. ²⁰ Bi' cha' hora ti nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Ná cutsii ma, na' lacā re —nacui.

²¹ Tso'o tsa ngua ti' ngu' cha' ndyatí Jesús ne' yaca ni'i bi'. Lo'o li' yala ti ngutu'u yaca ni'i chaca tsu' tayu' bi'.

Lijya lca'a ngu' ji'i Jesús

²² Ca chaca tsā li', tya ndi'i ñatí tsa tlyu ti la cui' ca to' tayu' bi'. Sca ti yaca ni'i bi' na'a ngu' ngutacui to' hitya ngusii la caa, pana jlo ti' ngu' cha' ná ndyaa Jesús ne' yaca ni'i bi' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i; ycui' ti ngu' ndyaa ngu'. ²³ Lo'o li' ngulaa xi xa' la yaca ni'i nu ngutu'u nde quichi Tiberias, ndyacui to' hitya cacua ti su ndyacu ngu' xlyá nu cua nda ycui' nu Xu'na na xlya'be ji'i ycui' Ndyosi cuentya ji'i. ²⁴ Lo'o cua ngua cuayá' ti' ngu' cha' nga'aa ndi'i Jesús to' tayu' bi', lo'o jua'a nga'aa ndi'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i ca bi', li' ndyatí ngu' ne' yaca ni'i nu ndyalaa bi', ndyaa ngu' ca quichi Capernaum ndyaana ngu' ji'i Jesús.

Sca lo tyaja nu chañi cua'ni cha' tyaalā' ti' na

²⁵ Ca chaca tsu' bi' ngyacua ngu' ji'i Jesús. Lo'o ti nchcuane ngu' ji'i yu li':

—Mstru —nacuī ngu'—, ¿ni hora ngutu'u nu'u lijyā ti nde?

²⁶ Li' nda Jesús sca cha' lo'o ngu':

—Ndube tsa ti na' cha' cua lijyā mā yaana mā jna' xqui'ya cha' nda na' xlyá nu ndyacu mā tsubi' ti —nacuī—. Nguaala' ti' mā lo'o ndyacu mā li'. Chañi cha' xqui'ya cha' bi' lijyā mā yaana mā jna', si'i xqui'ya cña tonu nu ngua'ni na' cuentya jil'ī ycui' Ndyosi. ²⁷ Tso'ola —nacuī Jesús li'—, si cua'ni cña ti' mā cha' caja sca cha' nu talo jil'ī mā; chañi cha' tyaala' ti' mā li', si caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'ī mā. Nu na cacu na ni, xtyi'ī ti talo na bi', yala ti quiñu'u na bi'. Pana na' nu lijyā cha' caca na' ñatī, ta na' sca cha' tso'o jil'ī mā nu cua'ni cha' tyaala' ti' mā, lo'o ná tye tsiya' ti cha' bi' jil'ī mā —nacuī—. Na cua nda ycui' Ndyosi Sti na' chacuayá' jna' cha' ta na' cha' tso'o bi' jil'ī mā.

²⁸ Li' nchcuane ngu' jil'ī Jesús:

—¿Ni'yā cua'ni ya lacua, cha' caca cua'ni ya cña nu nti' ycui' Ndyosi cha' cua'ni ya?

²⁹ —Ndi'yā laca cña nu nti' ycui' Ndyosi cha' cua'ni mā —nacuī Jesús—. Xñi mā cha' jna', cha' na' laca Sñi' ycui' Ndyosi, cha' cua nda Ni'na lijyā chalyuu.

³⁰ Li' tya nchcuane la ngu' jil'ī Jesús:

—¿Ñi'yā ña'a cña nu cua'ni nu'u lacua? ¿Ñi'yā ña'a cña tonu nu cua'ni nu'u cha' ña'a cui'ya ya xi jil'ī, cha' xñi ya cha' jinu'u li'? —nacuī ngu' jil'ī Jesús—. ³¹ Cua nda ycui' Ndyosi na ndyacu jyo'o cusu' ji'na lo'o nguta'a yu'u ngu' lo nati' btyi nu ngua sa'ni li'. Ndi'yā nscua lo quityi cusu' jil'ī cha'

bi': "Cua nda Ni na ndyacu ngu', na nu ngutu'u ca su ntucua ycu' Ndyosi ngua'ya nde lo yuu".

³² Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' chaca quiya':

—Liñi tsa cha' nu nchcui' na' lo'o mā juani: Ycu' Ndyosi Sti na' laca nu ta cha' tso'o nu cacu mā, la cui' cha' bi' laca nu ndyu'u nde su ndi'i ycu' Ni; si'i la cui' cha' ñi'ya nu nda jyo'o Moisés ndyacu ngu' cua sa'ni —nacui—. ³³ Juani ta Sti na' sca lo cha' tso'o nu cacu mā nu chañi cha' cua'ni cha' tyaala' ti' mā lo'o caja cha' bi' ji'i mā, ñi'ya laca lo'o ndyacu mā tyaja. Ndu'u cha' tso'o bi' ca su ndi'i ycu' Ndyosi, lijya bi' nde lo yuu, nda bi' chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i mā.

³⁴ —Cusu' —nacui' ngu' ji'i Jesús—, ta clya nu'u cha' tso'o bi' cacu ya, lo'o li' cacu ya ji'i lcaa tsā.

³⁵ —Ñi'ya ndu'ni tyaja lo'o ndye ndyacu na ji'i, jua'a cua'ni na' lo'o ñati, si xñi ngu' cha' jna' —nacui' Jesús li'—. Ta na' sca chalyuu ji'i ngu' su xcui' ndyaala' ti' ngu' —nacui' Jesús ji'i ngu' bi'—. Lo'o lcaa ñati nu tyu'u cha' ji'i ngu' lo'o na', nga'aa jña la ngu' xa' lo na cacu ngu'; lo'o xñi ngu' cha' jna', nga'aa tyucua nguityi ngu' li' —nacui'—. ³⁶ Pana nu cu'mā ni, ñi'ya nu ni na' ji'i mā tsubi' cha' ná jlya ti' mā jna', masi cua na'a mā jna' —nacui' Jesús—. ³⁷ Lcaa ñati nu cua nda Sti na' jna', ngu' nu ngusñi cha' jna' ni, caca ngu' bi' ñati 'na li'. Tucuá na' cha' ji'i ngu' bi', ná culo'o na' ji'i ngu' cha' tyaa ngu' chaca se'i. ³⁸ Cua ngutu'u na' nde slo ycu' Ndyosi Sti na', lijya na' nde lo yuu cha' cua'ni na' cña nu ngulo Sti na' 'na; si'i cha' cua'ni na' ñi'ya nu nta' cua'ni ta —nacui' Jesús—. ³⁹ Na cua nti' Sti na' cha' ná chcuna' ni sca ñati nu cua ngusñi cha'

'na. Lo'o li' cua'ni na' cha' tyu'ú ngu' chaca quiya' lo'o cua tye ti chalyuu —nacui—. ⁴⁰ Nde laca cña nu nti' Sti na' nu cua nda jna' lijyaa cha' caca: cua nti' Ni cha' ná tye chalyuu su tyi'ij ngu' lo'o Ni, lcaa ñati nu ndyuloo jna' cha' laca Sñi' Ni, lcaa ñati nu xñi cha' jna'. Lo'o li' chañi cha' cua'ni na' cha' tyu'ú ngu' chaca quiya' lo'o cua tye ti chalyuu.

⁴¹ Lo'o li' ná ndiya ti' ngu' judío cha' nchcui' Jesús lo'o ngu' ndi'ya: “Ñi'ya nu ndu'ni tyaja, jua'a cua'ni na' si xñi sca ñati cha' jna'. Sca ti na' nu ngutu'u ca su ntucua ycu' Ndyosi, sca ti na' taca cua'ni na' cha' tyaala' ti' ñati”, nacui Jesús. Nda tsa ngu' cha' lo'o tya'a ngu' cha' ná tso'o cha' bi'. ⁴² Li' nacui ngu':

—¿Ha si'i Jesús sñi' José laca nu jua? —nacui ngu'—. Cua nslo na ji'ij sti yu lo'o xtya'a yu. ¿Ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' yu jua cha' cua ngutu'u yu ca su ntucua ycu' Ndyosi?

⁴³ Li' ngxtyacui Jesús cha' lo'o ngu':

—Nga'aa chcui' tsa ma lo'o tya'a ma ji'ij cha' nu nda na' lo'o ma tsa —nacui—. ⁴⁴ Ná tucui caca ñati jna' si ná lo'o ycu' Ndyosi Sti na' ngua'ni cha' caca ngu' jua'a. Lo'o li' na' laca nu cua'ni cha' tyu'ú ngu' bi' chaca quiya' lo'o cua tye ti chalyuu —nacui Jesús—. ⁴⁵ Ndi'ya nchcui' sca cha' nu nguscua sca jyo'o cusu' lo quityi nu ngua sa'ni: “Ycu' Ndyosi laca nu culu'u cha' ji'ij ycu' Ni ji'ij ñati”, nacui quityi bi'. Bi' cha' ñati 'na caca lcaa ñati nu taquiya' cha' ji'ij ycu' Ndyosi Sti na', lcaa ñati nu caca tsa'a cha' nu culu'u Ni ji'ij ngu'.

⁴⁶ 'Ná nacui na' cha' cua na'a ñati chalyuu ji'ij Sti na' —nacui Jesús—. Bilya. Sca ti na' cua na'a na' ji'ij

ycui' Ni, cha' cua ngutu'u na' ca slo Ni. ⁴⁷ Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o mā juani, cha' ñati nu ngusñi cha' ji'ì ycui' Ndyosi ni, cua laca ngujui chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'ì ngu' —nacui—. ⁴⁸ Ta na' sca chalyuu ji'ì ngu' su xcui' ndyaala' tso'o ti' ngu'. ⁴⁹ Cua ndyacu jyo'o cusu' ji'ì mā na nu nda ycui' Ndyosi ji'ì ngu', ngua'ya bi' lo yuu lo nati' btyi ca su nguti'ì ngu'; pana nga'aa lu'ú ngu' bi' juani, masi ndyacu ngu' na bi' sa'ni la. ⁵⁰ Ndi'ya nchcui' na' lo'o mā juani —nacui Jesús—, cuentya ji'ì la cui' cha' tso'o nu ta Ni ji'ì ñati, nu chañi cua'ni cha' tyaala' ti' ngu': slo ycui' Ndyosi ngutu'u cha' tso'o bi', lijya bi' chalyuu; chañi cha' lo'o cacu sca ñati ji'ì na bi', ná nga'a cha' tye chalyuu ji'ì ngu' li'. ⁵¹ Na' laca nu cha' tso'o nu caja ji'ì ñati —nacui Jesús—. Ngutu'u na' nde slo ycui' Ndyosi lijya na' chalyuu cha' caca na' ñati, cha' caja ñi'ya nu tyaala' ti' ngu'. Nu lo'o xñi ñati cha' jna', ná nga'a cha' tye chalyuu ji'ì ngu' bi' li'; ta na' tyucui ña'a na' ji'ì ngu', cha' jua'a caja chalyuu cucui ji'ì ngu'.

⁵² Li' nguxana ngu' judío bi', lye tsa nxlyú ngu' cha' hichu' tya'a ngu'.

—¿Ñi'ya cua'ni nu jua si ta yu cuaña' ycui' ca yu cha' cacu na?— nacui ngu' ji'ì tya'a ngu'.

⁵³ Li' nguxacui Jesús cha' ji'ì ngu':

—Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o mā juani —nacui—, ná taca ca tso'o cresiya ji'ì mā si ná caja lcaa cha' nu ji'ì ycui' na' ji'ì mā, na' nu cua lijyaa chalyuu cha' caca na' ñati. Nga'a cha' tyatí cha' bi' ne' cresiya ji'ì mā, ñi'ya si cacu mā, si co'o mā sca na —nacui Jesús—. ⁵⁴ Cua ña'a ca ñati nu jua'a ti caja tyucui ña'a ycui' na' ji'ì ngu', ná

nga'a cha' tye chalyuu ji'i ngu' bi'. Cua'ni na' cha' tyu'ú ngu' bi' chaca quiya' lo'o cua tye ti chalyuu —nacui Jesús—. ⁵⁵ Chañi cha' taca caja tyucui ña'a ycui' na' ji'i ma, ñi'ya laca si caja cuaña' na' cha' cacu ma, ñi'ya laca si caja tañi na' cha' co'o ma. ⁵⁶ Lo'o cua ña'a ca ñati nu jua'a cacu ngu', nu jua'a co'o ngu' cha' nu ta na' ji'i ngu' —nacui—, lcaa tsa tyi'i ngu' bi' lo'o na', tyi'i na' lo'o ngu' bi' li'. ⁵⁷ Lcaa tyempo lu'ú Sti na' nu nda 'na lijya ca nde, lo'o jua'a chacuayá ji'i ycui' Ni lu'ú na'; chacuayá 'na tyu'ú ñati nu xñi cha' 'na, ñati nu caja tyucui ña'a na' ji'i. ⁵⁸ Na' laca nu cha' tso'o nu cacu ngu' bi' —nacui Jesús ji'i ngu'—, cha' ngutu'u na' nde slo ycui' Ndyosi lijya na' lo yuu; si'i la cui' tya'a na nu ndyacu jyo'o cusu' ji'na lo nati' btyi' cua sa'ni —nacui—. Nga'aa lu'ú ngu' bi' juani, masi cua ndyacu ngu' cha' bi' nu ngua sa'ni li'; pana lo'o caja cha' tso'o bi' ji'i ma cha' cacu ma —nacui—, ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ma li'.

⁵⁹ Jua'a cha' ngulu'u Jesús ji'i ngu' Capernaum nde ni'i su ndyu'u ti'i ngu' cha' cuna ngu' cha' ji'i ycui' Ndyosi.

Taca caca cucui cresiya ji'na si taquiya' na cha' nu nda Jesús

⁶⁰ Lo'o ndyuna tyuu tya'a ñati nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús cha' nu nchcui' yu, li' nacui ngu' bi':

—Tlyu tsa cha' nchcui' nu cusu' re lo'o na. Tso'o la si nga'aa cuna na cha' bi' tsiya' ti.

⁶¹ Jlo ti' Jesús cha' nchcui' tsa nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' lo'o tya'a ngu' cuentya ji'i cha' nu cua nda ca ti yu lo'o ngu', bi' cha' nchcui' yu lo'o ngu' chaca quiya':

—¿Ha ngua tyuju'u ti' mā 'na xqui'ya cha' nu nchcui' na' lo'o mā? —nacui yu—. ⁶² ¿Ñi'ya ta culacua ti' mā lo'o ña'a mā jna' cha' tya'a na' ca su ngutu'u na' clyo, na' nu lijyaā chalyuu cha' caca na' ñati? —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. ⁶³ Nu xtyi'i nu ta Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na, bi' laca nu nda chalyuu tso'o ji'na; si'i xqui'ya juersa nu ntsu'u ji'i cuaña' ti na lu'ú na —nacui Jesús—. Lo'o jua'a lcaa cha' nu nda na' lo'o mā juani, cuentya ji'i sca na nu ta ycu'i Ndyosi ji'i ñati laca cha' bi', sca cha' nu tyu'ú ne' cresiya ji'i ñati laca bi'; caja chalyuu ji'i ngu' si taquiya' ngu' ji'i cha' bi'. ⁶⁴ Pana tya ntsu'u xi ngu' tya'a ndya'a mā nu ná jlya ti' jna' —nacui Jesús li'.

Tya lo'o nguxana ti cha', tya li' ngua tii Jesús tilaca laca nu ná jlya ti' ji'i yu, tilaca laca nu cujui' cresiya ji'i yu ca tiya' la. ⁶⁵ Li' nacui Jesús:

—Bi' cha' nacui na' ji'i mā tsa cha' ná tucui caca ñati jna' si ná cua'ni Sti na' cha' ñati 'na caca ngu' bi'.

⁶⁶ Lo'o jua'a ngua li', ngua tyuju'u ti' tyuu tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús; nga'aa ntaja'a ngu' bi' tya'a lo'o yu. ⁶⁷ Li' nchcuane Jesús ji'i nu tii tyucuaa tya'a ñati bi':

—¿Ha lo'o cu'mā nti' mā xtyanu mā 'na?

⁶⁸ Li' nguxacui Simón Pedro cha' ji'i Jesús:

—Cusu' —nacui—, ¿ma nde ntsu'u chaca se'i su tsa ya cha' cuna ya lcaa ña'a cha' liñi nu nchcui' nu'u? Ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ya si cua'a jyacā ya ji'i cha' nu nchcui' nu'u —nacui—. ⁶⁹ Jlya ti' ya jinu'u. Cua jlo ti' ya cha' ycu'i Ndyosi laca nu cua ngusubi jinu'u, cha' sca ti nu'u nu chañi cha' laca nu'u Sñi' ycu'i Ndyosi nu lijya chalyuu.

70 Li' nacui Jesús:

—Jua'a na', cua ngusubi na' ji'i ca ta'a tii tyucuaa tya'a ma, masi cuiñaja caca tsaca ma.

71 Nu nti' Jesús ñacui cha' Judas sñi' Simón Iscariote, bi' laca nu ta ji'i Jesús ji'i ngu' xña'a ca tiya' la. Lo'o nu Judas bi' ni, lo'o bi' nga'a laja nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús.

7

Ná jlya ti' tya'a Jesús ji'i yu

1 Tiya' la li' xcui' nde loyuu su cuentya Galilea ndya'a Jesús; nga'aa ndya'a yu loyuu su cuentya Judea bi', cha' nti' tsa ngu' bi' cujuii ngu' ji'i. 2 Cua ngulala sca ta'a ji'i ngu' judío, nu ndu'ni ngu' ji'i: ta'a chcua'ya. 3 Lo'o li' nacui nu ngu' qui'yu tya'a Jesús:

—Tyu'u nu'u su ndi'i nu'u re, yaa nu'u nde loyuu su cuentya Judea tso'o la —nacui tya'a yu ji'i Jesús—. Ntsu'u tsa ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u cajua; tso'o culu'u nu'u xi cha' tlyu nu ndu'ni nu'u ji'i ngu' bi'. 4 Ná cua'ni nu'u cña bi' cuaana ti si nti' nu'u cha' tyuloo lcaa ñati hi; culu'u loo ycui' nu'u ji'i lcaa ñati cha' taca jinu'u cua'ni cha' tlyu jua'a.

5 Jua'a nchcui' ngu', cha' lo'o ngu' tya'a Jesús ni, ná jlya ti' ngu' ji'i yu. 6 Li' nacui Jesús:

—Tya lyiji tyalaa la cui' tyempo nu tya'a na' ca bi'. Cua ña'a ca tsa tso'o cha' tsa cu'ma —nacui Jesús—, 7 cha' ná liye' ti' ngu' ña'a ngu' ji'i ma; pana liye' tsa ti' ngu' ña'a ngu' 'na, cha' nchcui' liñi na' lo'o ngu' cuentya ji'i cha' cuxi nu ndu'ni ngu' —nacui—. 8 Yaa clya ycui' ca ma ta'a bi'; ná tsa'a

na', cha' tya lyiji tyalaa la cui' tyempo nu tya'a ca bi'.

⁹ Nga'aa nchcui' la Jesús li'. Ndyanu yu nde Galilea.

Ndi'i Jesús ta'a chcu'a'ya

¹⁰ Ndyaa nu ngu' qui'yu tya'a Jesús ta'a. Ca tiya' la lo'o ycui' Jesús ndyaa. Ná ndyaa yu tsa tlyu ti lo'o xa' ñati, ycui' ti yu ndyaa yu cha' ná ña'a ñati ji'i yu. ¹¹ Lo'o ndyaca ta'a bi', li' ndya'a ngu' judío ndya'ana ngu' ji'i yu:

—¿Macala ndya'a yu bi'? —ndu'ni ngu'.

¹² Quiña'a tsa cha' nda ngu' quichi' bi' lo'o tya'a ngu' cuentya ji'i Jesús. Ntsu'u ngu' nu nchcui' ndi'ya: “Tso'o tsa ñati bi'”. Lo'o ntsu'u xi xa' la ngu' nu ndu'ni: “Si'i. Xcui' cha' cuiñi nda yu, na ñilo'o ti yu ji'i ngu'”. ¹³ Pana ntsii ngu' si cuna ngu' judío cha' nu nchcui' ngu', bi' cha' cuaana ti nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu'.

¹⁴ Sca semana ndalo ta'a bi'. Lo'o jua'a tsa nchca jacua ji'i ta'a, li' ndyaa Jesús ne' laa tonu; nguxana yu nclyu'u yu ji'i ngu' ca bi' li'. ¹⁵ Ndube tsa ti' ngu' judío cha' nchca tsa ji'i Jesús:

—¿Ni cha' laca cha' nchca tsa ji'i yu jua nclyu'u yu ji'i ñati? Ná tyuu yija nguta'a yu scuelya, ná ngua tsa'a tso'o yu jua —nacui' ngu'.

¹⁶ Li' nda Jesús sca cha' lo'o ngu' nu ndi'i ne' laa bi':

—Ná nclyu'u na' ji'i ngu' cha' nu nda'ya hique ycui' ca ti na'; ña'a cha' nu nclyacua ti' ycui' Ndyosi nu nda 'na lijya chalyuu, bi' laca cha' nu nclyu'u na' ji'i ngu' —nacui' Jesús—. ¹⁷ Si nti' mā cua'ni mā cña nu nti' ycui' Ndyosi cha' cua'ni mā, li' caca cuayá' ti' mā mala ngutu'u cha' nu nclyu'u na' ji'i

ngu', si slo ycui' Ndyosi ngutu'u cha' bi', si sca cha' nu nda'ya hique ti na' laca cha' bi' —nacuḡ yu—.

¹⁸ Sca ñati nu nchcui' cha' ji'i ycui' ca lo'o ngu', jua'a nti' yu cha' caca tlyu ycui' ca ti yu. Xa' ña'a ndu'ni na', cha' tyucui tyiquee na' ndu'ni tlyu na' ji'i ycui' Ndyosi nu Xu'na na' nu ngulo cña 'na caa na' nde chalyuu. Ná ntsu'u cha' cuiñi 'na tsiya' ti.

¹⁹ ¿Ha si'i la cui' jyo'o cusu' Moisés nu ngulu'u ji'na cha' cua'ni na lcaa cña nu nti' ycui' Ndyosi? Pana ná ndaquiya' ma tsiya' ti ji'i cha' bi' —nacuḡ Jesús—. Lo'o nu juani nti' ma cujuui ma jna'. ¿Ni cha' laca bi'?

²⁰ —Ñi'ya nti' sca nu xña'a, jua'a nti' nu'u —ndu'ni ngu' ji'i Jesús li—. ¿Tilaca nti' cujuui jinu'u lacua?

²¹ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' chaca quiya':

—Sca ti quiya' ngua'ni na' sca cha' tlyu tsa ta'a tsa nu tacati tsa ji'i ma, lo'o li' ndube tsa ti' ma.

²² Ntsu'u sca cña nu ndaquiya' tsa ma ji'i —nacuḡ yu—, sca cña laca nu nda jyo'o Moisés cha' lo'o ma sa'ni cha' cua'ni ma; ni si'i Moisés bi' ngua nu nda cha' bi' lo'o ma, cha' cua sa'ni la lo'o bilya cala ycui' Moisés ndu'ni jyo'o cusu' ji'i ma cña bi'. Ndyi'u tsa ti' ma cha' si'yu ma lo quiji nu sube qui'yu sñi' ma cha' culacua ngu', masi tsa nu ndi'i cña' ngu' laca bi' —nacuḡ Jesús—. ²³ Nu lo'o ndu'u scua snu' tsa tya lo'o ngula sñi' ma, ndu'ni ma cña bi', masi ndi'i cña' ngu' cha' ta'a, cha' ndaquiya' ma lcaa cha' nu cua nda Moisés lo'o na. Bi' cha' juani, ¿ni cha' laca cha' ñasi' ma 'na? —nacuḡ Jesús—. Laca cha' ngua'ni na' cha' ngua tso'o sca ñati, masi sca tsa ndi'i cña' ngu' ngua bi'. ²⁴ Ná tso'o cua'ni cuayá' ma ji'i sca ñati lo'o ña'a ti ma ji'i —nacuḡ yu—. Ñi'ya

nu tyu'u liñi cha' jil̄i sca ngu', jua'a cua'ni cuayá' mā jil̄i ngu' tso'o la.

Nchcui' Jesús mala ngutu'u yu lijya yu

²⁵ Lo'o ndyuna xi ngu' quichi Jerusalén cha' bi', li' nguxana nchcui' ngu' jil̄i:

—Nu ñati jua, ¿ha si'i na nclyana ngu' jil̄i yu cha' cujuui ngu' jil̄i? —nacui' ngu'—. ²⁶ Lo'o juani ña'a mā ñi'ya nu ndyu'ni yu jua, ndu yu nchcui' yu su ndi'i lcaa ñati. Ná nchca jil̄i ngu' tsiya' ti cua'a ngu' jil̄i yu cha' nga'aa chcui' yu —nacui' ngu' jil̄i tya'a ngu'—. ¿Ha ngujui cha' jil̄i nu laca loo ji'na lacua, cha' nu jua laca Cristo, nu ñati tlyu nu cua caa ti?

²⁷ Pana jlo ti' na macala ngutu'u yu jua. Si'i jua'a caca lo'o nu Cristo nu ñati tlyu nu ntajatya na jil̄i cha' caa. Lo'o caa nu bi', ná tucui caca cuayá' ti' mala tyu'u nu bi' caa.

²⁸ Bi' cha' cui' nchcui' Jesús ca su ndu yu nclyu'u jil̄i ngu' ne' laa tonu bi':

—Chañi cha' nslo mā 'na, chañi cha' jlo ti' mā mala ngutu'u na' —nacui'—, pana si'i cuentya jna' lijya na' ca nde. Sca ti ycu' Ndyosi nda 'na lijyaa chalyuu, lo'o jua'a ná nslo mā jil̄i nu bi' —nacui'—.

²⁹ Nslo na' jil̄i ycu' Ni, cha' ca slo Ni ngutu'u na' lijyaa; ycu' Ni laca nu ngulo cña 'na cha' caa na' ca nde.

³⁰ Lo'o ndye nchcui' Jesús cha' bi', li' ndyalaa xi ngu' slo yu, ngua ti' ngu' cha' taya' ngu' jil̄i yu. Pana ni sca ngu' ná ndaya' ngu' jil̄i yu, cha' tya lyiji tyalaa tyempo jil̄i Ni cha' xñi ngu' jil̄i yu. ³¹ Masi jua'a ngua'ni ngu' bi', tya ndi'i quiña'a ñati nu ngusñi cha' jil̄i yu. Nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' li':

—La cui' ña'a cña tonu cuentya ji' y cui' Ndyosi ndu'ni yu re, ñi'ya nu nscua lo quityi cha' cua'ni nu ñati tlyu nu cua caa ti; bi' laca yu re, nti' ya —nacui ngu'.

Ngua ti' ngu' fariseo su'ba ji'i Jesús ne' chcuq

³² Cua ndyuna ngu' fariseo ña'a cha' nu nchcui' ngu' quichi' ji'i Jesús. Bi' cha' ngulo ngu' cña ji'i policia ne' laa cha' tsa'a ngu' taya' ngu' ji'i Jesús. Jua'a ngua'ni sti jo'ó nu laca loo lo'o nu ngu' fariseo bi'. ³³ Li' nacui Jesús ji'i ñati nu ndi'i ne' laa tonu bi':

—Tya tyi'i na' la xi lo'o ma' nde lo yuu chalyuu —nacui—, lo'o li' tya'a na' slo y cui' nu Xu'na na' nu nda 'na liyyaa ca nde —nacui—. ³⁴ Li' tsaana ma' jna' macala su ndi'i na', lo'o ná quije na' ji'i ma' tsiya' ti, cha' ná caja chacuayá' tyalaa ma' ca su tyi'i na' li'.

³⁵ —¿Macala tsa'a yu jua, su ná taca quije yu ji'na? —nacui nu ngu' judío bi' ji'i tya'a ngu'—. ¿Ha tsa'a yu tyijyu' la ca su ndi'i xa' la ngu' judío tya'a na? ¿Ha tsa'a yu cha' culu'u yu cha' ji'i y cui' Ndyosi ji'i xa' ñati nu ndi'i ca bi'? —nacui ngu'—. ³⁶ ¿Ñi'ya nti' yu jua cha' nchcui' yu ndi'ya: “Tsaana ma' jna' macala su ndi'i na', lo'o ná quije na' ji'i ma' tsiya' ti, cha' ná caja chacuayá' tyalaa ma' ca su tyi'i na' li'?” —nacui ngu'.

Suu hitya nu tyu'u ne' cresiya ji'i ngu'

³⁷ Lo'o cua tye ti ta'a, tsa' y cui' ta'a li' tya ndu Jesús ne' laa tonu. Cui' nchcui' yu lo'o ñati ca bi':

—Lo'o nguityi ca ma' hitya, caa ma' ca slo na' cha' ta na' hitya co'o ma' —nacui yu—. ³⁸ Ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o na' caca ji'i ngu' bi' ñi'ya laca si ntsu'u

sca suu hitya ne' cresiya ji'i ngu'. Tlyu tsa cha' tso'o ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu' bi', cha' cua'ni tso'o ngu' bi' lo'o tya'a ñat̄i ngu' li'—nacui Jesús ji'i ngu'—. Lo quityi ji'i ycu' Ndyosi nguscua cha' jua'a caca ji'i ngu' bi'.

³⁹ Cua nti' Jesús chcu' lo'o ngu' cha' cua ta ti Ni Xtyi'i ycu' Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'i ñat̄i nu cua ngusñi cha' ji'i ycu' Ni, bi' cha' nacui yu jua'a. Bilya ta ycu' Ndyosi Xtyi'i ycu' Ni caa nde chalyuu, xqui'ya cha' bilya tyaa Jesús ca su tlyu su ntucua ycu' Ndyosi Sti yu.

Ná stu'ba nhcui' ngu' ji'i Jesús

⁴⁰ Lo'o ndyuna ngu' quich̄i cha' bi', ntsu'u ngu' nu nhcui' ji'i Jesús ndi'ya:

—Chañi cha' yu jua laca nu cusu' nu cua caa ti cha' chcu' cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o na.

⁴¹ Lo'o jua'a nhcui' xi xa' la ngu' cha' ji'i yu:

—Yu jua laca nu ñat̄i tlyu nu nda ycu' Ndyosi ji'i cha' caa —nacui ngu'.

Li' nguxtyacui xa' la ngu' quich̄i cha' lo'o tya'a ngu':

—Pana si'i nde Galilea tyu'u nu ñat̄i tlyu bi', si'i jua'a caca. ⁴² Lo quityi cusu' bi' nscua cha' sca ñat̄i tya'a ji'i jyo'o David caca nu ñat̄i tlyu bi'; quich̄i Belén cala yu bi', cha' quich̄i tyi ngu' David laca bi'.

⁴³ Ná ngua stu'ba cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' ji'i Jesús. ⁴⁴ Pana ná tucui ntejeya' ji'i yu, masi ntsu'u ngu' nu ngua ti' ngu' xñi ngu' ji'i.

Ná jlya ti' ngu' laca cña ji'i Jesús

⁴⁵ Chaca quiya' ndyaa nu policia ne' laa bi' slo sti jo'ó nu laca loo, slo ngu' fariseo. Li' nhcucane ngu' ji'i policia:

—¿Ni cha' laca ná lo'o yu bi' lijya mā slo cua?

⁴⁶ Li' nacui policia:

—Bilya cuna ya nhcui' sca ñati ñi'ya nu nhcui' yu jua.

⁴⁷ Nguxacui ngu' fariseo cha' ji'i ngu' bi':

—¿Ha lo'o ji'i cu'ma ñilo'o yu jua lacua? —nacui ngu'—. ⁴⁸ Ná ntsu'u ni sca ñati nu laca loo ji'na nu ngusñi cha' ji'i yu bi'. Ni ngu' fariseo cua, ná jlya ti' ya cha' nu nhcui' yu —nacui ngu'—. ⁴⁹ Ná tso'o ngu' quichi, xcui' cha' cuxi ntsu'u ji'i ngu', xqui'ya cha' ná ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu nda jyo'o Moisés lo'o na.

⁵⁰ Li' ndyatū tsaca ngu' fariseo laja ngu' bi'; Nicodemo naa yu, la cui' nu cusu' nu cua ndyaa slo Jesús talya bi' laca yu.

⁵¹ —Lo'o cua'ni cuayá' na ji'i sca ñati —nacui Nicodemo li'—, ná nscua chacuayá' ji'na cha' xcube' na ji'i ñati bi' si tya lyiji cuna na lcaa cha' nu ta yu, si bilya caca cuayá' ti' na ñi'ya laca cha' cuxi nu ngua'ni yu bi' —nacui.

⁵² —¿Ha la cui' ngu' Galilea laca nu'u lacua? —nacui tya'a fariseo ji'i Nicodemo li'—. Lo quityi ji'i ycui' Ndyosi nu nscua sa'ni ña'a nu'u xi, cha' caca cuayá' la ti' nu'u cha' si'i nde Galilea tyu'u ñati nu culu'u cha' ji'i ycui' Ndyosi ji'na.

Ngusta ngu' qui'ya ji'i sca nu cuna'a

⁵³ Li' ndyaa ngu' to' tyi ngu'.

8

¹ Li' ndu'u Jesús, ndyaa yu sca ti' nde ca'ya Olivos cha' hcui' yu lo'o ycui' Ndyosi. ² Pana tsa cua cuxee ti, xa' ndatū Jesús ne' laa tonu. Li' ndyu'u

ti'i lcaa ñati ca slo yu. Ca bi' ndyaca'a yu ngulu'u yu cha' ji'i ycuil' Ndyosi ji'i ngu'. ³ Li' yaa ngu' fariseo bi' slo Jesús, lo'o ngu' mstru cha' jo'ó, yaa lo'o ngu' ji'i sca nu cuna'a nu ndacui qui'ya ji'i. Cua ngujui nu cuna'a bi' ji'i ngu' la cui' tyempo nu ngua'a cho' lo'o clyo'o xa' ñati. Li' nguxatu ngu' bi' ji'i nu cuna'a bi' cla'be laja su ndi'i ngu'. ⁴ Nhcui' ngu' lo'o Jesús li':

—Mstru —nacui ngu' bi'—, cua ngujui nu cuna'a re ji'i ya la cui' tyempo lo'o ngua'a cho' lo'o clyo'o xa' ñati —nacui ngu' ji'i Jesús—. ⁵ Cuentya ji'na, cuentya ji'i cha' nu cua nda jyo'o Moisés lo'o na, ntsu'u cha' kujui'i na quee ji'i cho' cua cha' kujuii na ji'i. ¿Ñi'ya ñacui ta nu'u ji'i?

⁶ Na nhcui' cuayá' ti ngu' bi' lo'o Jesús, cha' cua nti' ngu' caja cha' ji'i ngu' ñi'ya caca sta ngu' qui'ya ji'i Jesús. Bi' cha' ñi'ya nu nga'a ti yu ndati'ichu' yu xi, nguscua lo'o sne ya' ti yu lo yuu. ⁷ Lo'o jua'a nhcucane ngu' ji'i Jesús chaca quiya'. Li' ndaca'a liñi Jesús, nhcui' yu lo'o ngu' nu yaa lo'o ji'i nu cuna'a bi':

—Lo'o ntsu'u tsaca cu'ma nu ná ntsu'u qui'ya ji'i ma —nacui yu—, bi' caca nu kujui'i quee ji'i nu cuna'a cua clyo.

⁸ Li' xa' ndati'ichu' Jesús nscua lo'o sne ya' ti yu lo yuu, nga'aa nhcui' yu li'. ⁹ Lo'o ndyuna ngu' cha' bi', nguxana ngu' ngutu'u ngu' ndyaa ngu' li', cha' cua jlo ti' ngu' cha' ntsu'u qui'ya ji'i ycuil' ngu'. Clyo la ndyaa nu ngu' cusu' la, li' ndyaa lcaa ngu' cuentya sca ti ngu'. Li' ndyanu Jesús chaca tya yu, lo'o ña'a ti ndu nu cuna'a bi' ntajatya ji'i yu ni

jacua' chcu' yu lo'o. ¹⁰ Ndaca'a Jesús chaca quiya', li' nacui yu ji'i nu cuna'a bi':

—¿Macala ndyaa ngu' jua? —nacui—. ¿Ha tya ndu nu ngusta qui'ya jinu'u?

¹¹ —Ná tucui ndu nu ngusta qui'ya 'na, cusu' —nacui nu cuna'a bi'.

—Tso'o lacua —nacui Jesús ji'i—. Jua'a na', ná ntsu'u qui'ya nu sta na' jinu'u. Tyaa clya nu'u juani —nacui—, nga'aa cua'ni la nu'u cha' cuxi.

Xee nu tyu'ú ne' cresiya ji'i ñati laca Jesús

¹² Chaca quiya' nda Jesús cha' lo'o ngu' ne' laa bi'.

—Na' laca nu nda xee cha' tyu'ú ne' cresiya ji'i ñati —nacui yu—. Tyanu xee lubii jna' ne' cresiya ji'i ñati nu xñi cha' jna', lo'o jua'a ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ngu' bi' li'; nga'aa ntsu'u cha' tya'a yu'u ngu' bi', ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu ná ntsu'u xee jna' ne' cresiya ji'i tsiya' ti.

¹³ Li' nacui ngu' fariseo ji'i Jesús:

—Sca ti nu'u nda cha' liñi cuentya ji'i ycui' ca. Ná tucua' ngu' cha' jinu'u si chcu' nu'u jua'a.

¹⁴ Nguxtyacui Jesús cha' lo'o ngu' li':

—Tucua' ngu' cha' nu ta na' lo'o ngu' tu'ni. Masi sca ti na' nda cha' liñi cuentya ji'i ycui' ca na' —nacui yu—. Cua jlo ti' na' macala ngutu'u na', lo'o cua jlo ti' na' ma nde tsa'a; pana nu cu'ma ni, ná jlo ti' ma tsiya' ti mala ngutu'u na', ná jlo ti' ma ma nde tsa'a —nacui Jesús ji'i ngu'—. ¹⁵ Cua laca ngusta ma yabe' chu' na'. Lo'o ndyu'ni ma jua'a, ndyu'ni ma ñi'ya ndu'ni ñati chalyuu ti. Si'i na lijya na' chalyuu cha' sta na' yabe' chu' ñati —nacui—, ¹⁶ pana taca cua'ni cuayá' na' ji'i ñati. Lo'o cua'ni

cuayá' na' jii' ngu' ni, liñi cha' nu ta na' li', cha' si'i ycuí' ti na' cua'ni cuayá' na' jii' ngu' li'; lo'o na' lo'o ycuí' Ndyosi nu nda jna' lijyaa re, stu'ba ti cua'ni cuayá' ya jii' ngu' li' —nacuí Jesús—. ¹⁷ Ndaquiya' tsa na' jii' cha' cusu' nu nscua lo quityi cua sa'ni la; ndacua nscua sca cha' nu nchcui' cha' tyu'u lubii ñati jii' scaa cha' nu ntsu'u jii', nu lo'o stu'ba ti chcui' tucua tya'a ngu' jii' cha' bi'. ¹⁸ Tsaca ngu' bi' laca na' —nacuí Jesús—, cha' nchcui' na' cha' liñi cuentya jii' ycuí' ca na'; nu chaca ngu' bi' laca Sti na' nu nda jna' lijyaa re.

¹⁹ —¿Macala ntsu'u Sti nu'u lacua? —nacuí ngu' jii' Jesús li'.

—Ná nslo mā jna' tsiya' ti, lo'o la cui' ti ná nslo mā jii' Sti na' —nacuí Jesús jii' ngu'—. Si cua ndyuloo mā jna', la cui' jua'a cua ndyuloo mā jii' Sti na' li'.

²⁰ Nacuí Jesús jua'a lo'o ngulu'u yu jii' ngu' ne' laa tonu, ntucua yu cacua ti su ndu cñá' su cujuí' ngu' cñi nu caca msta' jii' ngu' ne' laa. Lo'o ná tucui ngua'ni cha' tejeya' jii' Jesús, cha' tsa lo'o jii' yu ni'i chcuá, cha' tya lyiji tyalaa tyempo jii' yu cha' xcube' ngu' xña'a jii' yu.

“Ná caja chacuayá' tsa mā ca su tyi'i na'”

²¹ Li' xa' nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Tsa'a na' —nacuí yu—, li' tsaana mā jna' ca su ndya'a na', pana ná quije na' jii' mā tsiya' ti —nacuí—. Tya lyiji quije na' jii' mā lo'o cajaa ycuí' mā ña'a lo'o cresiya cuxi jii' mā, pana ná caja chacuayá' tsa mā ca su tyi'i na' li'.

²² —¿Ha cujuí yu jii' ycuí' ca yu? —nacuí ngu' judío jii' tya'a ngu'—. ¿Ha jua'a ntsu'u tyiquee yu

lo'o nacui yu: “Ná caja chacuayá' tsaá mā ca su tyi'í na' li'?”

²³ Bi' cha' tya nda la Jesús xi cha' lo'o ngu' bi':

—Nde chalyuu su ndi'í cu'mā cuxi tsa ndu'ni ñati; pana na' ni, chaca chalyuu ca slo ycuí' Ndyosi ngutu'u na' —nacui yu—. Cua ngui'í mā ji'í nu cuxi nu ndu'ni ñati chalyuu; pana na' ni, ntsu'u tyiquee na' ji'í ycuí' Ndyosi Sti na' ca su ntucua ycuí' Ni —nacui Jesús—. ²⁴ Bi' cha' ni na' ji'í mā cha' cajaa ycuí' mā ña'a lo'o cresiya cuxi ji'í mā; chañi cha' bi': cajaa mā ña'a lo'o cresiya cuxi ji'í mā, si ná jlya ti' mā cha' laca na' ñi'ya nu ni na' ji'í mā cha' laca na'.

²⁵ —¿Tilaca laca nu'u lacua? —nacui ngu' ji'í Jesús li'.

—Tya tsubi' ni na' ji'í mā tilaca laca na' —nacui Jesús li'—. ²⁶ Tya quiña'a la cha' taca chcuí' na' lo'o mā nquicha' cuentya ji'í qui'ya nu ntsu'u ji'í mā; pana liñi tsa cha' nu nda ycuí' Ndyosi nu nda 'na lijyaa, lo'o jua'a cua ña'a ca cha' nu nda Ni lo'o na', bi' ti cha' laca nu nda na' lo'o ñati chalyuu.

²⁷ Ná ngua cuayá' ti' ngu' cha' nu nchcuí' Jesús lo'o ngu' cha' ji'í ycuí' Ndyosi Sti yu. ²⁸ Bi' cha' tya nchcuí' la Jesús lo'o ngu' li':

—Tiya' la lo'o sicua mā jna' lo crusi, li' caca cuayá' ti' mā cha' laca na' ñi'ya nu ni na' ji'í mā, na' nu lijyaa chalyuu cha' caca ñati —nacui Jesús—. Ná sca cña ndu'ni na' chacuayá' ji'í ycuí' ca na'; ycuí' Ndyosi Sti na', bi' laca nu ngulu'u 'na lcaa ca cha' nu nchcuí' na' —nacui—. ²⁹ Lcaa tsā ndi'í Ni lo'o na', ycuí' Ni laca nu nda jna' lijyaa re. Ná nguxtyanu Sti na' jna', cha' xcui' cña nu ndiya ti' Ni, bi' laca cña nu ndu'ni na'.

³⁰ Lo'lo ndyuna ngu' cha' nchcui' Jesús jua'a, tyuu tya'a ngu' ngusñi hique ti ngu' cha' nu nchcui' yu.

“Nga'aa tatsaa ngu' ji'i ma cha' cua'ni ma cña cuxi”

³¹ Lo'lo li' nda Jesús cha' lo'lo ngu' judío nu jlya ti' ji'i yu.

—Lo'lo tyanu cha' nu nclyu'u na' ji'i ma ne' cresiya ji'i ma, cha' ji'i ycui' Ndyosi bi', li' chañi cha' laca ma ñati nu ndyaca tsa'a jna' —nacui Jesús ji'i ngu'—. ³² Li' taca ca cuayá' ti' ma lcaa cha' liñi; ná tucui caca tatsaa ji'i ma cha' cua'ni ma cña cuxi ca su ndi'i ma, xqui'ya cha' jlo ti' ma cha' liñi bi'.

³³ —Ñati ji'i jyo'o Abraham laca ya —nacui ngu' judío bi'—, ni sca ñati bilya tatsaa ji'i ya cha' cua'ni ya cña cuxi. ¿Ñi'ya nti' ta nu'u lo'lo nacui nu'u cha': “Nga'aa tatsaa ngu' ji'i ma cha' cua'ni ma cña cuxi ca su ndi'i ma”? —nacui ngu' judío bi' ji'i Jesús.

³⁴ —Liñi tsa cha' ta na' lo'lo ma juani —nacui Jesús li'—, cha' cua laca ntsu'u xu'na ñati chalyuu, lcaa ca ñati nu ntsu'u qui'ya ji'i ngu'. ³⁵ Lo'lo sca ñati nu ntsu'u xu'na ni, cua laca ti hora ndyiji cha' tso'o ji'i ca su ndi'i yu to' tyi xu'na yu, cha' si'i ñi'ya laca sñi' laca msu nu ndi'i slo xu'na yu. Pana sñi' nu xu'na bi', lcaa tyempo ndi'i sñi' lo'lo sti, ndyiji tsa cha' tso'o ji'i —nacui Jesús—. ³⁶ Na' nu laca nu sca ti Sñi' ycui' Ndyosi ni, lo'lo cua'ni lyaá na' ji'i ma, chañi cha' nga'aa caca tatsaa ngu' ji'i ma cha' cua'ni ma cña cuxi chaca quiya' ca su ndi'i ma —nacui—. ³⁷ Cua jlo ti' na' cha' tya'a ñati ji'i jyo'o Abraham laca cu'ma, pana cua nti' ma cjuui ma jna' cha' ná ntucúa ma cha' nu nchcui' na' lo'lo ma

—nacui Jesús—. ³⁸ Nclyu'u na' ji'i mā cua ña'a ca cha' nu cua na'a na' slo ycu'i Ndyosi Sti na', bi' laca cha' nu nchcui' na' lo'o mā. Lo'o cu'ma ni, ndu'ni mā lcaa ña'a cña nu ngua tsa'a mā ji'i sti mā, bi' cña ndu'ni mā.

³⁹ Li' nguxtyacui ngu' cha' lo'o Jesús:

—Jyo'o Abraham bi' ngua jyo'o cusu' ji'i ya, nu nguti'i cua sa'ni la —nacui ngu'.

—Si chañi cha' laca mā tya'a ñati ji'i jyo'o Abraham bi', li' cua'ni mā ñi'ya nu ngua'ni ycu'i Abraham bi' —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. ⁴⁰ Pana juanti' tsa mā cuju'i mā jna', masi xcui' cha' liñi nclu'u na' ji'i mā, la cui' cha' liñi nu nda ycu'i Ndyosi lo'o na. ⁴¹ Ná ngua'ni jyo'o Abraham jua'a —nacui Jesús—. Chaca nu laca sti cu'ma, lo'o jua'a cña nu nclyo nu bi', bi' laca cña nu ndiya la ti' mā cha' ndu'ni mā.

—Si'i sñi' nu xña'a laca ya —nacui ngu'—. Sca ti ycu'i Ndyosi laca Sti ya —ndu'ni ngu' judío lo'o Jesús li'.

⁴² —¿Ha ycu'i Ndyosi laca Sti cu'ma lacua? ¿Ni cha' laca ná ntsu'u tyiquee mā ña'a mā jna' lacua? —nacui Jesús—. Nde slo ycu'i Ndyosi ngutu'u na'; xqui'ya Ni, bi' cha' ndi'i na' nde chalyuu —nacui Jesús—. Si'i cuentya ji'i ycu'i ca ti na' lijya na' chalyuu, ngulo ycu'i Ndyosi cña jna' cha' caa na'.

⁴³ ¿Ni cha' laca ná ndaca'a jyaca mā ji'i cha' nu nchcui' na' lo'o mā? —nacui Jesús ji'i ngu' li'—. Ná nchca ji'i mā tsiya' ti caca cuayá' ti' mā cha' nu nda na' lo'o mā —nacui yu ji'i ngu' judío bi'—. ⁴⁴ Ycu'i nu xña'a laca sti cu'ma, lo'o jua'a nti' mā cua'ni mā la cui' cña nu ngulo nu bi' ji'i mā. Tya lo'o nguxana chalyuu, tya li' nguxana ndyu'ni ñu'u nu

bi' ji'i cresiya ji'i ñati —nacui Jesús—. Ná ngutu'u nu bi' ca su ntsu'u suu cha' liñi, ná ntsu'u cha' liñi ji'i nu bi' tsiya' ti —nacui—. Lo'o ñilo'o nu bi' ji'i ñati, xquicha' ycu' ca laca cha' cuiñi nu nda nu bi' lo'o ngu'. Sca nu cuiñi laca nu xña'a, bi' laca sti lcaa nu cuiñi. ⁴⁵ Nda na' cha' liñi lo'o mā, bi' cha' ná jlya ti' mā jna' tsiya' ti, cha' si'i cha' cuiñi nda na' lo'o mā. ⁴⁶ Ná caca ñacui mā cha' ntsu'u xqui'ya na'; pana lo'o ta na' sca cha' liñi lo'o mā, ¿ni cha' laca ná jlya ti' mā 'na li'? ⁴⁷ Lcaa ñati nu nacui cha' ycu' Ndyosi laca Sti ngu', tyaja'a ngu' bi' cuna ngu' lcaa cha' nu nhcui' Ni lo'o ngu' —nacui Jesús ji'i ngu' judío bi'—. Pana si'i sñi' ycu' Ndyosi laca cu'mā, bi' cha' ná nti' mā cuna mā cha' nu nhcui' na' lo'o mā tsiya' ti.

Cua laca lu'ú Jesús lo'o nguti'i jyo'o Abraham tyasa'ni la

⁴⁸ Li' ngxu'tyacui ngu' judío cha' lo'o Jesús:

—Liñi cha' nu nhcui' ya jinu'u juani, cha' ngu' Samaria laca nu'u. Ñi'ya nti' sca nu xña'a, jua'a nti' nu'u —nacui ngu' li'.

⁴⁹ —Ná ntsu'u cui'i cuxi jna' tsiya' ti —nacui Jesús—. Chi tsa ndu'ni na' loo ycu' Ndyosi Sti na'; lo'o cu'mā ni, ná ndu'ni chi mā loo na'. ⁵⁰ Pana si'i cha' nti' na' cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i ycu' na', cha' ycu' Ndyosi Sti na' ndu'ni cha' caca tlyu na'. Sca ti ycu' Ndyosi laca nu cua'ni cuayá' ji'i lcaa ñati. ⁵¹ Lo'o chañi tsa cha' nu ta na' lo'o cu'mā ndi'ya: Lo'o taquiya' ngu' ji'i cha' nu nclyu'u na' ji'i ngu', ná tye chalyuu tso'o nu ta na' ji'i ngu' bi', masi cajaa ngu'.

⁵² Li' xa' nchcui' ngu' judío bi' lo'o Jesús chaca quiya':

—Juani jlo ti' ya cha' ñi'ya nti' sca nu xña'a, jua'a nti' nu'u —nacui' ngu'—. Sa'ni ngujuii jyo'o Abraham, sa'ni ngujuii nu xa' la jyo'o cusu' nu nda cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati. ¿Ñi'ya nti' nu'u lo'o nacui' ca ti nu'u: “Ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ñati nu taquiya' ji'i cha' nu nlyu'u na' ji'i”? —nacui' ngu'—. ⁵³ ¿Ha nti' nu'u cha' xti la cha' jlo ti' jyo'o cusu' Abraham ji'i ya, quiña'a la cha' jlo ti' ycu' nu'u lacua? ¿Ha jua'a nti' nu'u? Lo'o jyo'o Abraham, lo'o nu xa' la jyo'o cusu' bi', cua ngujuii lcaa ngu' bi'. ¿Tilaca laca nu'u, nti' nu'u?

⁵⁴ Lo'o li' nacui' Jesús:

—Ná tso'o na' tsiya' ti si cua'ni na' cha' caca tlyu ycu' ca ti na', pana ycu' Ndyosi Sti na' ndu'ni cha' caca tlyu na' —nacui'—. Ndu'ni ma cha' Sti ma laca ycu' Ndyosi; ⁵⁵ masi ná ndyuloo ma ji'i Ni, pana jua'a ndu'ni ma. Nslo na' ji'i Ni tu'ni. Ná taca ñacu' na' cha' ná nslo na' ji'i Ni; cuiñi na' si jua'a ñacu' na', ñi'ya laca cu'ma, cha' cuiñi tsa ma. Chañi cha' nslo na' ji'i Ni, jua'a ndaquiya' na' ji'i lcaa cha' nu nchcui' Ni lo'o na' —nacui' Jesús ji'i ngu' judío bi'—. ⁵⁶ Nu Abraham jyo'o cusu' ji'i ma ni, lye tsa ngua ti' yu ña'a yu jna' lo'o cala na' chalyuu. Lo'o li' ndi'ya ngua, cha' cua na'a nu cusu' jna', tso'o tsa ndyu'u tyiquee yu li'.

⁵⁷ Li' lye nchcui' ngu' judío lo'o Jesús:

—Bilya caca tu'ba tyi yija nu'u —nacui' ngu' ji'i—. ¿Ñi'ya ngua cha' cua na'a nu'u ji'i jyo'o Abraham lacua?

58 —Liñi tsa cha' nu nchcui' na' lo'o cu'ma juani —nacui Jesús—, cha' cua laca lu'ú na' lo'o ngula jyo'o Abraham bi'.

59 Li' ngusñi ngu' quee cha' cu ngu' ji'i Jesús cujuui ngu' ji'i li', pana ndyu'u cuatsi' yu ji'i ngu'. Ngutu'u yu ne' laa bi', nteje tacui yu cla'be su ndi'i ñati ndyaa yu li'.

9

Nu qui'yu nu ca ña'a cuityi' lo'o ngula

1 To' tyucui su ndyaa Jesús, na'a yu ji'i sca ngu' cuityi', ca ña'a cuityi' lo'o ngula nu quicha bi'. 2 Li' nchcuane nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' ji'i Jesús:

—Mstru —nacui ngu'—, ¿tilaca ntsu'u qui'ya ji'i cha' cuityi' cloo yu cua lo'o ngula yu? ¿Ha ycu' yu? ¿Ha ngu' cusu' ji'i yu ndacui qui'ya ji'i?

3 —Si'i xqui'ya yu cua, si'i xqui'ya ngu' cusu' ji'i yu —nacui Jesús ji'i ngu'—. Na cuityi' yu lo'o ngula yu cha' taca ña'a ngu' ñi'ya laca cña tonu nu cua'ni ycu' Ndyosi lo'o cua'ni Ni cha' tyaca tso'o yu. 4 Lo'o tya xee nga'a cha' cua'ni na cña —nacui Jesús—, lo'o cua ndyaa cuichaa nga'aa caca cua'ni ni sca na cña li'. Lo'o jua'a laca lo'o na' —nacui—, nga'a cha' cua'ni na' lcaa ña'a cña nu ngulo ycu' Ndyosi jna' lo'o nda Ni jna' lijya na' ca nde —nacui Jesús—. 5 Lo'o tya tyi'i na' chalyuu, tya ta na' xee nu tyu'ú ne' cresiya ji'i ñati.

6 Ndye nchcui' Jesús, li' ngusalú yu xi hitya sañi' lo yuu, cha' nguxa' xi lo'o yuu cha' caca nana'. Nda'a yu nana' bi' chu' scua' cloo nu quicha bi'.

7 Li' nacui Jesús ji'i:

—Yaa nu'u, caata chcu nde tojo'o Siloé —tojo'o bi' naa Siloé cha'cña ji'i ngu', ñi'ya nti' si ñacuï na cha'cña ji'na: tojo'o “su nacui ji'i ngu' cha' tsaa ngu’”.

Bi' cha' ndyaa nu quicha bi' ndyaata tojo'o bi' li'. Lo'o ñaa li', cua ndyaca tso'o cloo. ⁸ Lo'o li' nu ngu' nu ndi'i cacua ti su ndi'i nu ngua quicha bi', nu cua na'a su ngüijña msta tsubi' la, li' nchcui' ngu' bi' ji'i:

—Nu qui'yu re, ¿ha la cui' yu re laca nu ngua'a calle ngüijña yu msta ji'i ngu'?

⁹ —La cui' yu bi'— nacui tsaca ngu'.

—Si'i yu bi', masi sca ti cuayá' ña'a loo yu bi'— nacui chaca ngu'.

Lo'o li' nguxacui ycuï' nu qui'yu bi' cha' ji'i ngu' bi':

—La cui' yu bi' laca na'.

¹⁰ Li' nchcuane ngu' ji'i yu:

—¿Ñi'ya ngua cha' ndyaca tso'o cloo nu'u juani?

¹¹ —Nu ñati nu naa Jesús, bi' laca nu nguxa' xi nana' cha' nguta'a chu' scua' cloo na' —nacui nu qui'yu bi'—. Lo'o li' ngulo yu bi' cña 'na cha' tsa'a na' caata nde tojo'o Siloé, bi' cha' ndya'a ndyaata ca bi'; hora ti ngua tso'o cloo na', tyaca' tso'o ña'a na' juani.

¹² —¿Ma nde ndyaa yu bi'? —nacui ngu' ji'i li'.

—Ná jlo ti' na' —nacui.

Nchcui' ngu' fariseo lo'o nu ngua cuityi'

¹³ Ndyaa lo'o ngu' ji'i nu qui'yu nu ngua cuityi' bi' slo ngu' fariseo ne' laa. ¹⁴ Tsä nu ndi'i cña' ngu' ngua bi', tsä tacati ngua nu lo'o nguxa' Jesús nana' bi', ngua'ni yu jo'o ji'i cloo nu cuityi' bi'. ¹⁵ Lo'o li'

nguxana ngu' fariseo, nchcuane ngu' ji'i nu ngua cuityi' bi':

—¿Ñi'ya ngua cha' ngua tso'o cloo nu'u?

—Nguta'a yu nana' chu' scua' cloo na' —nacuï nu qui'yu bi'—, li' ndyaa na' ndyaata chcu, tyaca' tso'o ña'a na' juani —nacuï.

¹⁶ Li' ntsu'u xi ngu' fariseo nu nacui':

—Si'i slo ycui' Ndyosi yaa nu Jesús bi', bi' cha' ná ndaquiya' yu tsa ta'a ji'i ngu'.

Lo'o jua'a ntsu'u xi xa' ñati nu nhcui' ji'i yu ndi'ya:

—¿Ñi'ya caca ji'i yu bi' cua'ni yu cña tonu cuentya ji'i ycui' Ndyosi si jua'a ntsu'u tsa qui'ya ji'i yu?

Ná stu'ba cha' nu nhcui' ngu' bi' ji'i Jesús. ¹⁷ Li' xa' nchcuane ngu' ji'i nu ngua cuityi' bi':

—Nu'u ni, ¿ñi'ya chcu' ta nu'u cha' ji'i yu bi' juani, cha' cua ngua'ni yu jo'o ji'i cloo nu'u?

Li' nguxacuï nu qui'yu bi' cha' ji'i ngu':

—Sca nu cusu' nu nda cha' ji'i ycui' Ndyosi lo'o ñati, jua'a laca yu bi' —nacuï.

¹⁸ Ná jlya ti' nu ngu' judío bi', cha' ca ña'a cuityi' nu qui'yu bi' lo'o ngula, lo'o nu juani tyaca' tso'o xee ña'a. Su ndye cha', li' ngusi'ya ngu' ji'i ngu' cusu' ji'i. ¹⁹ Li' nchcuane ngu' ji'i ngu' cusu' bi':

—¿Ha sñi' cu'ma laca yu re? —nacuï ngu'—.

¿Ñi'ya ngua li'? ¿Ha ca ña'a cuityi' yu lo'o ngula yu? ¿Ñi'ya ngua cha' ña'a yu juani?

²⁰ Li' nguxacuï sti xtya'a cha' ji'i ngu' fariseo bi':

—Jlo ti' ya cha' sñi' ya laca yu, jlo ti' ya cha' ca ña'a cuityi' yu lo'o ngula yu —nacuï ngu'—, ²¹ pana ná nda ya cuentya tsiya' ti ñi'ya ngua cha' ngujui

xee nu ntsu'u cloo yu juani. Ná jlo ti' ya tilaca laca nu ngua'ni jo'o ji'i yu. Xcuane ma ji'i ycu'i yu; cua tlyu yu bi', ycu'i yu taca ta liñi yu cha' lo'o ma.

²² Jua'a nacui sti xtya'a nu qui'yu bi' ji'i ngu', cha' ntsii tsa ngu' ji'i ngu' judío bi'; na cua ngua'ni stu'ba ngu' laca cña cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' culo'o ngu' ji'i ñati ne' laa, cua ña'a ca ñati nu ñacui cha' Jesús laca Cristo, nu ñati tlyu nu nda ycu'i Ndyosi ji'i lijya chalyuu. Nga'aa ta ngu' judío bi' chacuayá' tsa ngu' ne' laa li'. ²³ Bi' cha' nacui sti xtya'a nu ngua cuityi' bi': “Xcuane ma ji'i ycu'i yu, cua tlyu yu bi'”.

²⁴ Tya ngusi'ya ngu' ji'i nu ngua cuityi' bi' chaca quiya', lo'o li' lye nchcui' ngu' lo'o:

—Chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi, ta nu'u cha' liñi lo'o ya juani —nacui ngu' ji'i—. Cua jlo ti' ya cha' ntsu'u tsa qui'ya ji'i nu Jesús bi'.

²⁵ —Ná nda na' cuentya si ntsu'u qui'ya ji'i yu —nacui nu ngua cuityi' bi'—. Jlo ti' na' cha' cuityi' na' clyo, lo'o juani cua ntsu'u xee cloo na'. Tsa bi' ti cha' jlo ti' na'.

²⁶ —¿Ñi'ya ngua'ni yu bi' lo'o nu'u lacua? —nacui ngu'—. ¿Ñi'ya ngua'ni yu cha' ndyaca tso'lo cloo nu'u juani?

²⁷ —Cua ndacha' na' ji'i ma tsaca quiya' tsa, lo'o ná ngua'a jyaca ma ji'i cha' bi' —nacui nu qui'yu bi'—. ¿Ni cha' laca xa' nti' ma cuna ma cha' bi' chaca quiya'? ¿Ha lo'o cu'ma nti' ma caca tsa'a ma cha' ji'i yu?

²⁸ Li' nchcui' nu ngu' judío bi' cha' ti'í lo'o:

—Nu'u laca sca nu ndyaca tsa'a ji'i yu bi' —nacui ngu'—, cuare laca ya ñati nu ndyaca tsa'a ji'i jyo'o

cusu' Moisés. ²⁹ Jlya ti' ya cha' nda ycuí' Ndyosi cha' lo'o nu Moisés bi', pana ná jlo ti' ya tsiya' ti ma nde ngutu'u nu Jesús bi' lijya.

³⁰ Li' nguxtyacuí nu qui'yu bi' cha' lo'o ngu' fariseo bi':

—Tlyu tsa cha' nda mā lo'o na' juani —nacuí—. Nde cua ti ndu sca nu qui'yu nu ngua'ni ca ti jo'o cloo na', lo'o ná jlo ti' mā tsiya' ti ma nde ngutu'u yu lijya yu —nacuí—. ³¹ Jlo ti' lcaa tya'a na cha' ná ndaquiya' ycuí' Ndyosi ji'í cha' nu nhcui' ñatí cuxi lo'o Ni; ndaquiya' Ni ji'í ngu' lo'o nhcui' ñatí nu ndu'ni tacati, ñatí nu ndu'ni cña nu ngulo Ni ji'í —nacuí—. ³² Tya lo'o nguxana chalyuu, bilya cua'ni ngu' cha' tyu'u xee cloo ñatí chaca quiya' nu lo'o ca ña'a cuityí' ngu' lo'o ngula ngu'. ³³ Ná caca ji'í yu bi' cua'ni yu cña bi' si si'í ca slo ycuí' Ndyosi ngutu'u yu.

³⁴ —Ngu' cuxi laca nu'u, pana nti' nu'u culu'u xi cha' jo'ó ji'í ya —nacuí ngu' judío li'—. Cuxi nu'u lo'o ngula nu'u, jua'a cuxi ti nguluu nu'u —nacuí ngu'.

Lo'o li' ngulo'o ngu' ji'í nu qui'yu bi', nga'aa nda ngu' chacuayá' tsa ne' laa tsiya' ti.

Na cuityí' ngu' cha' ná jlya ti' ngu'

³⁵ Li' ngujuí cha' ji'í Jesús, ndyuna yu cha' ngulo'o ngu' ji'í nu qui'yu bi' ne' laa. Lo'o ngujoy-acua Jesús ji'í, nhcucane yu ji'í li':

—¿Ha jlya ca ti' nu'u ji'í ycuí' nu cua lijya chalyuu cha' caca ñatí? —nacuí Jesús ji'í.

³⁶ —¿Tilaca laca yu bi', cusu'? —nacuí nu qui'yu bi'—. Nti' tsa na' xñi na' cha' ji'í.

37 —Cua na'a nu'u ji'i yu bi' —nacuĭ Jesús—. Na' laca bi', na' nu nchcui' lo'o nu'u juani ti.

38 Hora ti ndyatū sti' nu qui'yu bi' slo Jesús.
—Jlya ti' na' jinu'u, Xu'na —nacuĭ.

39 Li' nchcui' Jesús lo'o:

—Cua lijya na' chalyuu cha' cua'ni cuayá' na' ji'i ñati, tilaca laca nu xñi cha' jna', tilaca laca nu ná tyaja'a xñi cha' jna' —nacuĭ Jesús—. Ta na' xee nu tyu'ú ne' cresiya ji'i ngu' nu xñi cha' jna', masi ñi'ya nti' cuityi' ti ngu' ndi'i ngu' chalyuu; tacu' na' xee ji'i ngu' nu ná tyaja'a xñi cha' jna' tsiya' ti, masi ndu'ni ngu' cha' tso'o tsa ycu' ngu'.

40 Ndu xi ngu' fariseo slo Jesús lo'o nchcui' yu jua'a.

—¿Ha cuityi' cua lacua? —nacuĭ ngu' ji'i yu.

41 —Ná ntsu'u qui'ya ji'i ma, si jlo ti' ma cha' cuityi' ti ma —nacuĭ Jesús—. Cha' nchcui' ma cha' taca ña'a ma, bi' cha' ña'a ti ntsu'u qui'ya ji'i ma.

10

Cuiĭ ji'i lo'o su ndyi'i xlya' talya

1 Ta na' sca cha' liñi lo'o ma juani —nacuĭ Jesús ji'i ngu' judío li'—. Tachaa tsa ndya' lo'o su ndyi'i xlya' talya. Lo'o ndya'a ngu' ne' lo'o bi', sca ti to' lo'o nga'a cha' tyatí ngu'. Nu cuaana laca nu ndyacuĭ que lo'o, ndyatí chaca seĭ li' —nacuĭ Jesús—. 2 Nde to' lo'o ndyatí nu laca xu'na xlya' bi'. 3 Nslo nu ntsu'u cua to' lo'o ji'i xu'na xlya', bi' cha' nda chacuayá' ndyatí yu bi' ne' lo'o —nacuĭ Jesús—. Nslo xlya' xtyi'i xu'na ni'; lo'o nxi'ya yu ji'i xlya' ji'i ycu' ca, lijya ni' slo yu, ndya'a lo'o yu ji'i xlya' bi' li'. 4 Lo'o cua ngutu'u lcaa xlya' nde

liya', li' nde loo la ntyucua nu laca xu'na ni', nde chu' la lca'a xlya' ji'i yu, cha' nduna ni' lo'o nxi'ya xu'na ni' ji'i ni'. ⁵ Ná ndyu'u lca'a ni' ji'i xa' ñati; lo'o nduna ni' cha' nu nchcui' xa' ñati lo'o ni', xna ni' li', cha' ná nslo ni' xtyi'i xa' ñati.

⁶ Bi' ngua sca cha' nu nchcui' ne' ti Jesús lo'o ngu', pana ná ngua cuayá' ti' ngu' tsiya' ti ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu' li'.

Ña'asii tso'o Jesús ji'i xlya' ji'i yu

⁷ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o ngu' chaca quiya':

—Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o mā —nacui Jesús—. Ycui' ti na' laca to' lo'o bi', cha' nchca'a na' to' lo'o su ndyatí ni'. ⁸ Ná ndaquiya' xlya' bi' ji'i ñati nu yaā yala la, cha' xcui' nu cuaana laca ngu' bi'; tsa cu' ti ntyucuaana ngu' na nu ntsu'u ji'i tya'a ñati ngu' —nacui—. ⁹ Nu nga'a to' lo'o, tso'o tsa ña'asii ji'i xlya' ji'i; lo'o jua'a na', tso'o tsa ña'asii na' ji'i ñati 'na —nacui Jesús—. Taca tyeje tacui ngu' cha' tyatí ngu' ne' lo'o su nga'a na', cha' ná caca cuxi ji'i ngu' bi' li'. Tso'o ti tyatí ngu' ne' lo'o su nga'a na', tso'o ti tyu'u ngu' chaca quiya', ñi'ya nu ndu'ni xlya'. Caja ñi'ya tyiji yu'u ji'i ngu' bi' li', ñi'ya laca lo'o ndyiji na ndacu xlya'.

¹⁰ Tsa cu' ti cña cuaana ndu'ni nu ngu' cuaana bi' —nacui Jesús—. Ndya'a ngu' bi' cha' cua'ni ñu'u ngu' ji'i ñati, cha' chcuna' cresiya ji'i ñati bi'; na cua lijya na' cha' ta na' chalyuu tso'o ji'i ñati, su caca tyi'i ngu' tyucui tyiquee ngu' li' —nacui—. ¹¹ Tso'o tsa ña'asii na' ji'i xlya' 'na. Ycui' ca na' tyaja'a Na' cajaā cha' ná cajaa xlya' jna', cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i ngu' —nacui—. ¹² Sca msu ti ni, ná ña'asii tso'o ji'i xlya', xna yu lo'o ña'a yu cha'

lijya bo'lo. Si'i ycuí' yu nu laca loo ji'í xlya', si'i ycuí' yu nu ca ji'í ni', nti' yu. Bi' cha' caca lya' ti' bo'lo ji'í taju xlya' bi', li' tyijyu' cañi xlya' xna ni' —nacuí Jesús—. ¹³ Nxna msu tyijyu' cha' ne' xña ti ji'í ngu' ndya'a yu, si'i na ji'í yu laca xlya' bi'.

¹⁴ 'Tso'lo tsa ña'asii na' ji'í xlya' 'na. Nslo na' ji'í ñati jna', lo'o jua'a cua ngui'í ñati bi' jna'. ¹⁵ Ñi'ya nslo Sti na' jna', jua'a nslo na' ji'í Sti na'; ñi'ya ntsu'u cha' ji'í Sti na' lo'o na', jua'a ntsu'u cha' jna' lo'o ñati jna'. Ycuí' ca na' tyaja'a na' cajaa cha' ná tye cresiya ji'í ñati 'na —nacuí Jesús ji'í ngu'—. ¹⁶ Tya ntsu'u la xa' ñati 'na nu ndi'í xa' quichi, nu ná stu'ba nga'a lo'o taju ñati re; nga'a cha' tsa'a na' tsaqui'ya na' ji'í ngu' bi', cha' lo'o ngu' bi' tyaa ngu' ca ne' lo'o re. Lo'o li' cuna ngu' cha' nu chcuí' na' lo'o ngu'; caca ngu' sca ti taju ñati 'na, lo'o jua'a caca na' nu sca ti Xu'na ngu' —nacuí Jesús—.

¹⁷ 'Tye chalyuu 'na, cajaa na' cha' tyu'ú na' chaca quiya' ca tiya' la, bi' cha' ntsu'u tsa tyiquee Sti na' ña'a 'na. ¹⁸ Ná tucui xlyaá cresiya 'na, ycuí' ca ti na' ntaja'a na' cajaa —nacuí Jesús—. Taca cua'ni na' jua'a, cha' cua nda ycuí' Ndyosi Sti na' chacuayá' cajaa na', lo'o jua'a cua nda Ni chacuayá' cha' tyu'ú na' chaca quiya'.

¹⁹ Tya chaca quiya' ná stu'ba cha' ji'í ngu' judío lo'o tya'a ngu' cha' nchcuí' Jesús jua'a. ²⁰ Ntsu'u tsa ngu' nu nacuí ndi'ya:

—Ñi'ya nti' sca nu xña'a, jua'a nti' yu cua. Na tonto yu. Ná ntsu'u cha' cuna na cha' nu nchcuí' yu cua.

²¹ Li' nacuí xa' la ñati:

—Ná taca chcuí' ngu' ñi'ya nu nchcuí' yu cua juani si ntsu'u cui'i xña'a ji'i ngu'. ¿Ha caca ji'i nu xña'a cua'ni cha' tyaca tso'o cloo nu cuityi'? Ná taca ji'i.

Nxuü tya'a ngu' judío lo'o Jesús

²² Tyempo tlya' ngua li', nu lo'o sube tsa tsä. Nde quichi Jerusalén ndyu'ni tlyu ngu' ji'i ta'a su ngulacua ji'i laa tonu ca bi'. ²³ Ndyaa Jesús to' laa ca su nchcuí' ngu' ji'i: “Corredor ji'i Salomón”. ²⁴ Li' ndyu'u ti'i tyuü tya'a ngu' judío slo Jesús, nchcuane ngu' ji'i yu:

—¿Ni jacua' chcuí' liñi nu'u lo'o cua, cha' caca cuayá' ti' ya si nu'u laca nu ñati tlyu nu ta ycuí' Ndyosi ji'i caa? —nacuí' ngu' ji'i Jesús—. Ná talo ya si ná cacha' nu'u lcaa cha' ji'i cua. Tso'o si chcuí' liñi nu'u juani.

²⁵ —Jua'a ni na' tsaca quiya' ji'i ma —nacuí' Jesús ji'i ngu' bi' li'—, lo'o ná jlya ti' ma cha' nu nchcuí' na' lo'o ma tsiya' ti —nacuí'—. Lo'o ña'a ma cha' ndu'ni na' cña tonu bi' chacuayá' ji'i Sti na', ndyiji cha' liñi ji'i ma li'; ²⁶ pana ná jlya ti' ma ji'i cña bi', cha' si'i taju ñati 'na laca ma. Nacuí' na' jua'a ji'i ma tsubi' —nacuí' Jesús ji'i ngu'—. ²⁷ Ñi'ya ndu'ni xlya', jua'a nduna ñati 'na jna' lo'o nchcuí' na' lo'o ngu'. Cua nslo na' ji'i ngu', cua ndya'a ngu' lo'o na'. ²⁸ Ná nga'a cha' tye chalyuu nu ta na' ji'i ngu' bi', ná chcuna' cresiya ji'i ngu' li'. Ná tucuí' caca ji'i xlyaa ji'i ñati bi' 'na, cha' tso'o tsa ña'asii na' ji'i ñati bi' —nacuí' Jesús—. ²⁹ Na cua nda Sti na' ñati bi' jna', lo'o jua'a nga'aa ntsu'u chaca nu stu'ba tlyu lo'o ycuí' Ni; bi' cha' ná tucuí' caca ji'i xlyaa ji'i ngu' bi', nu lo'o ña'asii Sti na' ji'i ngu'. ³⁰ Lo'o jua'a stu'ba

ntsu'u cha' ji'i ycu'i Ndyosi Sti na' lo'o na' —nacu'i Jesús.

³¹ Chaca quiya' ngusñi nu ngu' judío bi' quee cha' cu ngu' ji'i Jesús, cujuui ngu' ji'i. ³² Li' nchcui' yu lo'o ngu' bi':

—Cua quiña'a tsa cña tso'o ngua'ni na' chacuayá' ji'i Sti na' slo cu'ma, lo'o jua'a cua na'a ma cña nu ngua'ni na'. ¿Ha xqui'ya sca cña tso'o nu ngua'ni na', bi' cha' nti' ma cuta ma quee 'na?

³³ Li' nguxtyacui nu ngu' judío bi' cha' lo'o Jesús:

—Ná cujuui ya jinu'u lo'o quee xqui'ya sca cña tso'o nu ngua'ni nu'u —nacu'i ngu'—, xqui'ya cha' cuxi nu nchcui' nu'u ji'i ycu'i Ndyosi, bi' cha' cu ya quee jinu'u. Sñi' ñati' chalyuu ti laca nu'u, pana ndu'ni nu'u cha' laca nu'u ycu'i Ndyosi.

³⁴ Li' nacui' Jesús ji'i ngu':

—Lo quityi nscua cha' cusu' nu jlya tsa ti' ma, ntsu'u sca cha' nu nchcui' ndi'ya: “Ndyosi laca laca cu'ma cuentya jna'” —nacu'i Jesús—. ³⁵ Jlo ti' na cha' ná caca ji'na tacu' na ni sca cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o na. Sca cha' nu nchcui' quityi bi' ni, nacui' cha' ñi'ya laca ycu'i Ndyosi, jua'a laca ñati' nu ndaquiya' cha' nu nda Ni lo'o. ³⁶ ¿Ni cha' laca ngusta cu'ma qui'ya jna' slo ycu'i Ndyosi lo'o nacui' ma cha' nchcui' na' cha' cuxi ji'i ycu'i Ni? —nacu'i Jesús—. Cua ngusubi Sti na' jna', nda Ni 'na lijya' nde chalyuu. ¿Ni cha' laca ná tso'o nti' ma cha' nacui' na' cha' nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi laca na'? ³⁷ Ná ntsu'u cha' jlya ti' ma jna' —nacu'i Jesús li'—, si ná ndu'ni na' cua ña'a ca cña nu ndu'ni Sti na' —nacu'i—. ³⁸ Pana nu lo'o ndu'ni na' cña ji'i ycu'i Ndyosi, li' caca jlya ti' ma jna' xqui'ya

cña nu ndu'ni na' bi', masi ná jlya ti' mā cha' nu nchcui' na'. Lo'o li' caca cuayá' ti' mā, caca jlo ti' mā, cha' stu'ba ntsu'u cha' ji'i Sti na' lo'o na', stu'ba ntsu'u cha' jna' lo'o Sti na'.

³⁹ Chaca quiya' ngua'ni cuayá' ngu' si caca taya' ngu' ji'i Jesús. Li' nga'aa ndyanu yu, laja ti ngu' ngutu'u yu ngulaá yu ji'i ngu'.

⁴⁰ Li' ndyaa Jesús chaca quiya', ndyaa chaca tsu' sta'a Jordán ca su ngutu Juan ntyucuatya ji'i ngu' tya clyo. Nde bi' nguti'i yu, lo'o jua'a ndya'a tsa ngu' slo. ⁴¹ Li' nacui ngu' ji'i tya'a ngu':

—Ná ngua'ni Juan ni sca cña tonu cha' cube ti' na ji'i. Pana liñi tsa ndyu'u lcaa cha' nu nchcui' nu Juan bi' tya tsubi' la cuentya ji'i nu qui'yu re.

⁴² Lo'o li' cua nguxana tyuu tya'a ngu', jlya ti' ngu' ji'i Jesús lo'o nguti'i ngu' nde bi'.

11

Ngujuii Lázaro

¹ Ndi'i sca nu qui'yu nu naa Lázaro. Quicha tsa bi'. Ngu' quichi Betania laca, lo'o jua'a María lo'o Marta laca tya'a ngula nu qui'yu bi'. ² (Tya'a ngula María laca Lázaro nu quicha bi', lo'o jua'a María laca nu su'ba setye tyixi xtyi'i chu' quiya' Jesús nde loo la, lo'o li' sube' cho' quicha' que ycu' cho' quiya' Jesús cha' quityi.) ³ Cua nda tyucuaa nu cuna'a bi' cha' ndyaa ca slo Jesús:

—Tyu'u cha' clyu ti' jinu'u, Xu'na —nacui ngu' cuna'a bi'—, nde lijya cha', cha' caca cuayá' ti' nu'u cha' ntsiya tya'a tso'o nu'u, quicha tsa yu.

⁴ Lo'o ndyuna Jesús cha' bi', li' nacui:

—Ná nga'a cha' cajaa nu quicha bi'. Na quicha yu bi' cha' caca tlyu la ycuí' Ndyosi, cha' cua'ni tlyu ngu' jna', cha' na' laca nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi. Lo'o ña'a ngu' ñi'ya cña tonu nu cua'ni na' cha' caca jo'o ji'i yu, li' cua'ni tlyu ngu' ji'i ycuí' Ndyosi.

⁵⁻⁶ Lo'o ndyuna Jesús cha' quicha Lázaro, li' tya ndyanu Jesús tya tyucuaa tsá su ndi'i bi', masi ntsu'u tsa tyiquee yu ña'a yu ji'i ca ta'a sna ngu' bi', ji'i Marta, lo'o ji'i nu chaca cho' tya'a Marta, lo'o ji'i ycuí' Lázaro. ⁷ Tiya' la, li' nacui Jesús ji'i ñati nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Tyaa na xtyuu na nde loyuu su cuentya Judea —nacui.

⁸ Li' nguxacui ngu' bi' cha' ji'i:

—Mstru —nacui ngu'—, ná sa'ni ngua bi' lo'o ngua ti' ngu' judío bi' cu ngu' quee jinu'u cha' cujuui ngu' jinu'u, ngua ti' ngu'. ¿Ha cua tsa ti nu'u nde jua chaca quiya'? —nacui ngu'.

⁹ Li' nacui Jesús ji'i ngu' bi':

—Tii tyucuaa ti hora ntsu'u ji'i sca tsá. Lo'o tya'a na ndacua, ná sca na tyacua quiya' na, tyaca' su ndya'a na cha' tya xee —nacui—. ¹⁰ Lo'o tyu'u ta'a na talya, li' tyacua sca na nga'a tyucui quiya' na, cha' ná tyaca' xee ña'a na ji'i li'.

¹¹ Lo'o cua nhcui' Jesús jua'a, li' nacui:

—Cua laja' Lázaro tya'a tso'o na. Nde jua tsa'a na' juani cha' xtyu'u ji'i yu.

¹² —Mstru —nacui ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i—, lo'o laja' ca yu, li' tyaca tso'o yu.

¹³ Ngua ti' ngu' cha' ndyu'u xcalá yu, masi nti' Jesús ñacui ji'i ngu' cha' chañi cha' ngujuui yu.

¹⁴ Lo'o li' liñi nhcui' Jesús lo'o ngu':

—Ngujuui Lázaro —nacuj—. ¹⁵ Tso'o ti nti' na' cha' ná nguti'i na' nde jua lo'o ngujuui yu. Juani taca tyu'u tso'o cha' ji'i ycui' ma, taca xñi tso'o la ma cha' jna' —nacuj—. Tyaa na ca su nscua jyo'o.

¹⁶ Li' nchcui' Tomás nu Culaca' lo'o tya'a ndyaca tsa'a ji'i Jesús:

—Tyaa na lo'o nu cusu' lacua, cha' stu'ba ti cajaa na lo'o —nacuj Tomás.

“Tyu'ú tya'a ngula nu'u chaca quiya'”

¹⁷ Lo'o ndyalaa Jesús ca bi', ngujuui cha' ji'i yu cha' cua jacua tsá nguatsi' jyo'o Lázaro. ¹⁸ Ná tyijyu' ndyi'ya tya'a quichi' Betania bi' lo'o quichi' Jerusalén, ntsu'u xi tucua ti kilómetro cla'be cuayá' tyijyu' ndi'i quichi' bi'. ¹⁹ Lo'o li' quiña'a ngu' quichi' tonu bi' ndyaa cha' xtyucua ngu' ji'i Marta lo'o ji'i María cha' ngujuui tya'a ngula ngu'. ²⁰ Tya cuayá' ndyuna ngu' cha' cua lijya Jesús, hora ti ngutu'u Marta ndyaa cha' tyacua tya'a lo'o Jesús tyucuii. Sca ti María ndyanu ni'i. ²¹ Lo'o li' nchcui' Marta lo'o Jesús:

—Ná ngujuui tya'a ngula na' si nguti'i nu'u ca nde, cusu' —nacuj nu cuna'a bi' ji'i Jesús—. ²² Pana jlo ti' na' cha' masi juani cua'ni ycui' Ndyosi lcaa cha' nu jña nu'u ji'i Ni.

²³ Li' nguxacuj Jesús cha' ji'i Marta bi':

—Tyu'ú tya'a ngula nu'u chaca quiya'.

²⁴ —Jlo ti' na' cha' chaca quiya' tyu'ú yu bi' nu lo'o tyu'ú lcaa jyo'o lo'o cua tye ti chalyuu —nacuj Marta.

²⁵ Li' nguxtyacui Jesús cha' lo'o nu cuna'a bi':

—Na' laca nu ndu'ni cha' tyu'ú ñati, na' laca nu ndu'ni cha' chañi caca tso'o cresiya ji'i ñati —nacuj

Jesús—. Masi cajaa ngu', tya tyu'ú ngu' bi' chaca quiya', caja chalyuu cucui ji'i ngu' si cua ngusñi ngu' cha' jna' —nacui Jesús ji'i Marta—. ²⁶ Lo'o jua'a lcaa ñati nu tso'o ti ndi'i tyiquee cha' ngusñi ngu' cha' jna', ná nscua cha' cajaa ngu' bi' tsiya' ti. ¿Ha jlya ti' nu'u cha' bi'?

²⁷ —Chañi cha' jlya ti' na', cusu' —nacui nu cuna'a bi'—. Hasta juani jlya ti' na' cha' nu'u laca Cristo nu ñati tlyu bi', nu'u laca nu sca ti Sñi' ycui' Ndyosi, lo'o jua'a cua nda Ni jinu'u lijya.

Lo'o Jesús ndyunaa yu

²⁸ Ndye nchcui' Marta, li' ndyaa nu cuna'a bi', cuaana ti ngusi'ya ji'i María tya'a ngula:

—Cua tyalaa ti nu Mstru bi' juani —nacui—. Nxi'ya yu jinu'u cha' tsaa nu'u slo yu.

²⁹ Lo'o ndyuna María cha' bi', hora ti ngutu'u ndyaa slo Jesús li'. ³⁰ Tya lyiji tyalaa Jesús quichi, tya nga'a yu su ndyacia tya'a Marta lo'o yu tya tsá la. ³¹ Lo'o nu ngu' judío nu ndi'i nxyucua ji'i María ni'i ni, lo'o na'a ngu' cha' tsa tsiya' ca ngutu'u María ndyaa, li' ndyaa lca'a ngu' ji'i cho'; ngua ti' ngu' cha' to' cuaá ndyaa cho' cha' cunaa cho'.

³² Lo'o li' ndyalaa María ca su ndu Jesús. Lo'o na'a cho' ji'i yu, hora ti ngutu' stj' cho' slo Jesús. Lo'o li' nacui' María bi':

—Si nguti'i nu'u tsubi', cusu' —nacui—, ná ngu-juii tya'a ngula na' li'.

³³ Xñi'i tsa ñaa xtyi'i Jesús li', ndube tsa ti' yu cha' ndyunaa María, lo'o jua'a ngusi'ya tsa ngu' judío tya'a ndya'a María. ³⁴ Li' nchcuane Jesús ji'i ngu':

—¿Macala nguxatsi' ma' ji'i jyo'o bi'?

—Tsa na'a na xi ji'i, cusu' —nacu'i ngu' li'.

³⁵ Lo'o Jesús ngusi'ya li'.

³⁶ —Tyaca'a tsa jyo'o bi' ji'i Jesús, ntsu'u tsa tyiquee yu ña'a yu ji'i —nacu'i ngu' judío bi'.

³⁷ Lo'o jua'a ndi'i xi ngu' nu nacui':

—¿Ni cha' laca ná ngujui ñi'ya nu cua'ni yu cha' ná cajaa Lázaro nquicha'? Nchca ji'i yu cua'ni yu cha' tyaca tso'o cloo ngu' cuityi'.

Ndyu'ú Lázaro chaca quiya'

³⁸ Ca chaca quiya' xñi'i tsa ñaa xtyi'i Jesús, lo'o li' ndyaa yu ca to' cuaá. Sca tyuquee laca, lo'o ndu sca quee tlyu ndyacu' tu'ba tyuquee bi'.

³⁹ —Clyatsu' mā quee cua —nacu'i Jesús.

Li' nchcui' Marta tya'a ngula jyo'o bi' lo'o Jesús:

—Tyucu' tsa xtyi'i caca si tyu'utsu' quee cua, cusu' —nacu'i—. Cua jacua tsā nguatsi' jyo'o re.

⁴⁰ Li' nacui' Jesús:

—Caca ña'a mā cha' tlyu tsa nu ndu'ni ycui' Ndyosi nu lo'o jlya ti' mā ji'i Ni. ¿Ha si'i jua'a ni na' ji'i mā tsā?

⁴¹ Li' ngulotsu' ngu' quee nu ndyacu' tu'ba tyuquee bi'. Li' nguxña'a Jesús nde cua.

—Sti na' —nacu'i Jesús li'—, tsa xlya'be hī cha' cua ndyuna nu'ū cha' nu nchcui' na' lo'o nu'ū.

⁴² Lcaa tsā cua jlo ti' na' cha' nduna nu'ū lcaa cha' nu nchcui' na' lo'o nu'ū; pana nchcui' na' lo'o nu'ū juani xqui'ya ñati' nu ndi'i re, cha' taca ca jlya ti' ngu' jna' cha' chañi cha' cua nda nu'ū jna' lijyaa chalyuu.

⁴³ Li' cuji' tsa nchcui' Jesús:

—Lázaro, tyu'u nu'ū su ntsu'u nu'ū ndacua, tyaa nu'ū nde liya' re.

44 Li' ngutu'u nu ngua jyo'o bi'; ña'a ti tya ngüixi late' ngati tyucui ña'a hichu', ña'a ti tya ndyacu' chaca late' loo.

—Xati' clya ma late' nu ntsu'u chu' yu cua —nacui Jesús ji'i ngu'—, cha' ta ma chacuayá' tya'a yu.

Nhcui' ngu' ñi'ya caca cujui ngu' ji'i Jesús

45 Lo'o li' quiña'a tya'a ngu' judío bi' jlya ti' ngu' ji'i Jesús, ñati nu ndi'i nxyucua ji'i María tsa la, cha' cua na'a ngu' cha' tlyu nu ngua'ni ca ti Jesús cuentya ji'i ycu' Ndyosi. 46 Pana ntsu'u xi ngu' bi' nu hora ti ndyaa slo ngu' fariseo, nda ngu' cha' lo'o ngu' ñi'ya nu ngua'ni Jesús. 47 Bi' cha' nu ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' fariseo bi', nguxana nxi'ya ngu' ji'i lcaa ngu' tisiya, cha' tyu'u ti'i ngu'. Lo'o li' nhcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Ñi'ya cua'ni na juani? —nacui ngu'—. Quiña'a tsa cha' tlyu ndyu'ni nu qui'yu bi'. 48 Lo'o ta na chacuayá' ji'i yu cha' tya cua'ni la yu jua'a, li' xñi lcaa ngu' quichi cha' ji'i yu. Li' caa ngu' romano cha' cuityi ngu' laa tlyu ji'na, culo'o ngu' ji'i ñati tya'a na su ndi'i ngu' —nacui ngu'.

49 Li' ndatu tsaca ngu'; Caifás naa yu, lo'o jua'a yija bi' laca yu xu'na sti jo'ó. Nhcui' yu lo'o ngu' bi' li':

—Ni sca na ná jlo ti' ma, 50 ná nhca tii ma tsiya' ti —nacui yu—. Tso'o la caca ji'i ma si cajaa sca ti ñati, cha' ná cajaa lcaa ngu' quichi tyi na. Cuxi la cña caca si cuityi ngu' tyucui ña'a nasiyu re.

51 Si'i cha' nu ngua'ya hique ycu' ca yu nhcui' yu jua'a; cha' yija bi' ngua yu xu'na sti jo'ó, bi' cha' nacui yu jua'a, cha' cuentya ji'i ycu' Ndyosi nda yu

cha' lo'o ngu', ni cña caca ji'í Jesús ca nde loo la lo'o cajaa Jesús lo crusi. Si'i xqui'ya ñati chalyuu jua ti cajaa Jesús, ⁵² masi cajaa Jesús cuentya ji'í lcaa ñati lcuā ti ña'a chalyuu, cha' stu'ba ti caca tyiquee lcaa ñati nu jlya ti' ji'í ycui' Ndyosi, ngu' nu cua ngusubi ycui' Ndyosi ji'í cha' caca ngu' sñi' Ni.

⁵³ Lo'o li' nguxana nchcui' ngu' nu laca cña lo'o tya'a ngu' ñi'ya nu caca cjuui ngu' ji'í Jesús; ⁵⁴ bi' cha' nga'aa ndyaa Jesús su ndi'í ngu' judío, ngutu'u yu loyuu bi', ndyaa yu chaca loyuu su tyijyu' la xi, ca to' yuu btyi. Ndyalaa yu sca quichí su naa Efraín li', ca bi' nguti'í Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í.

⁵⁵ Cua ngulala tsa ta'a pascua, bi' laca sca ta'a ji'í ngu' judío. Quiña'a ngu' ngutu'u ngu' quichí tyi ngu', masi quichí ne' quixí', ndyalaa ngu' quichí Jerusalén li'. Yala ti ngua'ni lubii ngu' tyucui ña'a ngu' cuentya ji'í ycui' Ndyosi, nu lo'o tya lyiji ti caca ta'a. ⁵⁶ Li' ndyaa ngu' ndyaana ngu' macala ntsu'u Jesús. Lo'o ndi'í ngu' ne' laa, li' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Ñi'ya nti' mā? —nacui' ngu'—. ¿Ha caa yu ta'a nti' mā?

⁵⁷ Ndube tsa ti' ngu' cha' lo'o nu ngu' sti jo'ó nu laca loo bi', lo'o ngu' fariseo, cua ngulo ngu' cña ji'í lcaa ngu' quichí; nacui' sti jo'ó cha' lo'o caja cha' ji'í ngu' macala ntsu'u Jesús, hora ti ntsu'u cha' cacha' ngu' ji'í ngu' nu laca loo. Li' tsaā ngu' policía xñi' ngu' ji'í Jesús, nti' ngu' nu laca loo bi'.

12

Nda'a sca nu cuna'a setye chu' quiya' Jesús

¹ Tya lyiji tya xcuá ts̄a cha' caca ta'a pascua, li' ñaa Jesús nde quich̄i Betania chaca quiya'. Laca Betania quich̄i tyi Lázaro nu ngujuii tya tsubi' la, lo'o li' ngua'ni Jesús cha' ndyu'ú yu chaca quiya'.
² Li' nda ngu' sca s̄ij̄ ji'̄i Jesús, cha' tso'o tsa nti' ngu' cha' ndyalaa yu slo ngu'. Nda Marta na ndyacu ngu' li', lo'o jua'a stu'ba ti ntucua Lázaro lo'o ngu' su ndyacu ngu' s̄ij̄ lo'o Jesús. ³ Li' ndyalaa lo'o María ji'̄i sca lyura setye tyixi xtyi'i. Quiña'a tsa nga'a setye bi' ji'̄i, cha' tyucui setye ji'̄i quixi' nardo laca. Li' nda'a María setye bi' chu' quiya' Jesús, lo'o quich̄a' que ycui' María ngusube' chu' quiya' yu; tyucui ña'a ni'̄i ntyucua xtyi'i setye tyixi xtyi'i bi' li'. ⁴ Nga'a Judas s̄ñi' Simón Iscariote lo'o ngu', cha' ñati nu ndyaca tsa'a ji'̄i Jesús laca. La cui' bi' laca nu cujui' cresiya ji'̄i Jesús ji'̄i ngu' cuxi ca tiya' la. Na'a nu Judas bi' ñi'ya nu ngua'ni María, lo'o li' lye nchcui' ni cha' laca ngua'ni María jua'a:

⁵ —¿Ni cha' laca ná ngua caya' setye tyixi xtyi'i ji'̄i nu cuna'a cua cha' caja c̄ñi xtyucua ji'̄i ngu' ti'i? —nacui nu Judas bi'—. Ná tyiquee' caja tyuū mil paxu lo setye bi'.

⁶ Cha' cuaana Judas, bi' cha' nacui jua'a, si'i cha' tya'na ti' ji'̄i ngu' ti'i. Ycui' ca Judas laca loo ji'̄i cuiji su ntsu'u c̄ñi ji'̄i ngu' tya'a ndya'a lo'o Jesús, pana na ntyucuaana Judas c̄ñi nu ntsu'u ji'̄i lcaa ngu' bi'.

⁷ —Ta mā chacuayá' cua'ni nu cuna'a cua jua'a —nacui Jesús—. Na cua nguxco'o cho' setye bi' cha' cua'ni jo'o ji'̄i ngu' lo'o cua ngulala ti xatsi' ngu' jna' —nacui—. ⁸ Lcaa tyempo ndi'̄i ngu' ti'i lo'o mā nde chalyuu, lcaa ts̄a taca xtyucua mā ji'̄i ngu' bi' nquicha'; pana nu na' ni, ná tyuū ts̄a tyi'̄i

na' slo cu'ma.

Lo'o ji'i Lázaro ngua ti' ngu' kujuii ngu' ji'i

⁹ Ngujui cha' ji'i ngu' cha' ndi'i Jesús ca bi', lo'o li' ndyaa quiña'a tya'a ngu' judío; tsa tlyu ti ngu' ndyaa na'a ngu' ji'i Jesús. Lo'o jua'a nti' ngu' ña'a ngu' ji'i nu ngua jyo'o Lázaro bi', cha' ngua'ni Jesús cha' ndyu'ú chaca quiya'. ¹⁰ Lo'o li' ngua'ni stu'ba sti jo'ó nu laca loo cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu', cha' lo'o ji'i Lázaro kujuii ngu', ¹¹ cha' xqui'ya nu Lázaro bi', bi' cha' nguxtyanu quiña'a tya'a ngu' judío ji'i sti jo'ó, cha' ngusni ngu' cha' ji'i Jesús.

Ngua'ni chi' ngu' loo Jesús lo'o ndyalaa yu nde Jerusalén

¹² Quiña'a tsa ñati' ndyaa ngu' ta'a bi'. Ca chaca tsa, li' ndyuna ngu' cha' cua lijya ti Jesús nde Jerusalén; bi' cha' ngutu'u ngu' bi' ndyaa ngu' tsa tlyu ti cha' tyacua tya'a ngu' lo'o Jesús. ¹³ Ndyaa lo'o ngu' ste' nga, lo'o jua'a cuii ngusi'ya ngu' li':

—Cua'ni tlyu na ji'i ycuí' Ndyosi Sti na —nacuí' ngu' ji'i Jesús—. Culacua Ni jinu'u cha' lijya nu'u lo'o chacuayá' ji'i ycuí' nu Xu'na na. Masi juani ti, culacua Ni jinu'u cha' nu'u laca Rey nu laca loo ji'i ngu' Israel.

¹⁴ Li' ngujui sca huru ji'i Jesús, ndyaa tucua yu chu' huru bi', cha' ndi'ya nscua cha' lo quityi cusu':

¹⁵ Ná cutsii cu'ma ngu' ca tyi quichi' Sión;

cua lijya nu Xu'na ma,

ntucua yu chu' sca huru.

¹⁶ Tyempo li' ná ngua cuayá' ti' ngu' cha' bi'. Pana ca tiya' la, lo'o cua ngua lcaa cha' tlyu nu ndyanu cha' cua'ni Jesús lo'o yaa yu lo yuu, nu lo'o ngua tlyu Jesús ca su ntucua yu lo'o ycuí' Ni nde

cua, li' ndyi'u ti' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu, ndyi'u ti' ngu' ji'i cha' nu nscua lo quityi bi' cua sa'ni la; ndyi'u ti' ngu' cha' la cui' jua'a ngua ji'i Jesús.

¹⁷ Jua'a ngua li'. Nu ñati nu nguti'i slo Jesús nu lo'o ngusi'ya Jesús ji'i jyo'o Lázaro ca tyuquee su nguatsi' cha' tyu'ú Lázaro chaca quiya', nda ngu' cha' lo'o ngu' quichi ñi'ya nu ngua cha' bi'; ¹⁸ bi' cha' ngutu'u ñati quiña'a bi', ndyaa ngu' cha' tyacua tya'a ngu' lo'o Jesús tyucui, cha' cua ndyuna ngu' ñi'ya ngua'ni Jesús cña tonu bi' lo'o Lázaro.

¹⁹ Li' nchcui' ngu' fariseo lo'o tya'a ngu':

—Ña'a mā ji'i yu bi'. ¿Ñi'ya cua'ni na juani? Ná caca ji'na tsiya' ti tacu' na cha' ji'i yu bi'. Tyucui ña'a chalyuu ngusñi ngu' cha' ji'i yu juani.

Lijya xi ngu' xa' tsu' nchlyana ngu' ji'i Jesús

²⁰ Lo'o ngu' griego ndyalaa laja ñati nu ndya'a ta'a bi' nde Jerusalén. ²¹ Ñaa xi ngu' griego bi' slo Felipe li'. Quichi Betsaida laca quichi tyi nu Felipe bi'; nde loyuu su cuentya Galilea, ca bi' ndi'i quichi bi'. Li' nchcui' ngu' bi' lo'o Felipe:

—Tyu'u cha' clyu ti' jinu'u, cusu', cua nti' ya tyacua tya'a ya xi lo'o Jesús —nacui' ngu'.

²² Li' ngutu'u Felipe ndyaa slo Andrés tya'a quichi tyi; stu'ba ti ndyaa ngu', ndyaa cacha' ngu' ji'i Jesús. ²³ Lo'o li' nda Jesús sca cha' lo'o ngu':

—Cua ndyalaa hora cha' caca tlyu ycu' na' lo'o cajaa na', na' nu cua lijyaa chalyuu cha' caca ñati —nacui' Jesús—. ²⁴ Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o mā juani, cha' sca si'yu nu ndyataa ngu' ni, ñi'ya laca sca si'yu trigo, tyanu si'yu bi' jua'a ti si ná cataa ngu' ji'i lo yuu —nacui—. Lo'o cua ndyataa ngu' si'yu bi' lo yuu, li' catsu' scua' si'yu bi', ñi'ya laca si

na ngujui ti. Pana nu lo'o tyucua si'yu bi', quiña'a tsa si'yu tyu'u lo bi' li'. ²⁵ Jua'a laca lo'o ñati nu nti' xñi cha' 'na —nacuĭ Jesús—. Cua ña'a ca ñati nu lye tsa ndu'ni tyaca'a ji'i ycuĭ' ca ngu', chcuna' chalyuu ji'i ngu'; pana ñati nu ná ntsii cajaa ngu' xqui'ya na', bi' laca nu caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu'. ²⁶ Lo'o nti' ñati cua'ni cña 'na —nacuĭ Jesús li'—, nga'a cha' tsa ngu' mala nti' na' cha' tsa, cha' li' taca tyi'i msu bi' 'na ca su ndi'i ycuĭ' na'; lo'o ycuĭ' Sti Na' cua'ni chi Ni loo ngu' nu cua'ni cña 'na li'.

Nda Jesús cha' lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycuĭ' yu

²⁷ Tya nchcui' la Jesús lo'o ngu' li':

—Quiña'a tsa cha' nlyacua ti' na' juani. ¿Ha tso'o la si jña na' ji'i ycuĭ' Ndyosi Sti na' cha' cua'ni Ni cha' ná tyacua cha' cuxi re 'na? Si'i, ná chcui' na' jua'a. Cua ndyalaa hora 'na juani cha' caca lcaa cña nu nga'a cha' caca 'na.

²⁸ Li' nchcui' Jesús lo'o ycuĭ' Ndyosi Sti yu:

—Sti na', tso'o la si caca tlyu ycuĭ' nu'u.

Li' nguañi nchcui' ycuĭ' Ndyosi nde cua. Ndi'ya nchcui' Ni:

—Cua laca ndu'ni tlyu ngu' ji'i ycuĭ' ca na', lo'o jua'a tya caca tlyu la na' chaca quiya' xqui'ya nu'u.

²⁹ Li' nacui' nu ñati quiña'a nu ndi'i cacua ti cha' nguañi nchcui' tyi'yu, ngua ti' ngu'. Xa' la ñati nacui' cha' nde cua ndyu'u cha' nu nda sca xca ji'i ycuĭ' Ndyosi lo'o Jesús. ³⁰ Pana ndi'ya nacui' ycuĭ' Jesús:

—Xqui'ya cu'ma laca cha' nguañi nchcui' ycuĭ' Ndyosi nde cua, si'i xqui'ya na' —nacuĭ Jesús—.

³¹ Cua ndyalaa hora cha' cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa

ñat̄i chalyuu, nu lo'o tyijiloo na' tsiya' ti ji'̄i nu xña'a nu laca loo nde chalyuu —nacuī Jesús ji'̄i ngu'—. ³² Lo'o sicuā ngu' cuxi jna' ca su ndi'̄i na' lo yuu, cujui'̄i ca'ā ngu' jna' lo crusi, li' cuane na' ji'̄i lcaa ñat̄i cha' xñi ngu' cha' 'na.

³³ Jua'ā nacuī Jesús cha' caca cuayá' ti' ngu' ñi'yā nu caca lo'o cujuui ngu' ji'̄i yu. ³⁴ Li' nguxyacui ngu' cha' lo'o Jesús:

—Cua ndyuna ya lo'o nchcui' ngu' lo quityi cusu' ji'na, cha' ndi'yā nscua, cha' ná nga'ā cha' tye tsā ji'̄i Cristo, nu ñat̄i tlyu nu ta ycui' Ndyosi ji'̄i lijyā —nacuī ngu'—. ¿Ñi'yā ndyu'u cha' nu nchcui' nu'u cha' ntsu'u cha' cujui'̄i ca'ā ngu' ji'̄i lo crusi, ji'̄i Cristo nu yā chalyuu cha' caca ñat̄i? ¿Ñi'yā ña'ā ñat̄i laca nu Cristo bi'?

³⁵ Li' nguxyacui Jesús cha' lo'o ngu':

—Tya xi ca ts̄ā tya tyi'̄i na' slo cu'm̄a, na' nu ta xee nu tyu'ú ne' cresiya ji'̄i ñat̄i —nacuī Jesús—. Bi' cha' juani yaa m̄a su nga'ā cha' tsā m̄a lo'o tya xee ti, cha' ná cua'ni nu cuxi ngana ji'̄i m̄a, nu cuxi nu nda talya chalyuu. Nu lo'o talya ña'ā su ndya'ā na, ná jlo ti' na ma nde ndya'ā na li'. ³⁶ Lo'o jua'ā cu'm̄a —nacuī Jesús ji'̄i ngu'—, tso'o la si xñi m̄a cha' jna' laja lo'o tya ndi'̄i na' chalyuu, na' nu ta xee nu tyu'ú ne' cresiya ji'̄i cu'm̄a ñat̄i chalyuu. Li' tyucui tyiquee m̄a caca m̄a ñat̄i ji'̄i ycui' Ndyosi.

Ndye nchcui' Jesús jua'ā lo'o ngu', li' ngutu'u yu ndyaa yu ca su ná quije yu ji'̄i ngu'.

Suu cha' xqui'ya bi' ná jlya ti' ngu' judío ji'̄i Jesús

³⁷ Masi cua ngua'ni Jesús quiña'ā cha' tlyu slo ñat̄i bi', ná ntaja'ā ngu' xñi ngu' cha' nu nchcui' yu.

38 Jua'a ngua cha' caca lcaa cha' nu nguscua jyo'o Isaías lo quityi ji'i ycuí' Ndyosi cua sa'ni la:

Ndyosi Xu'na na', nacui lo quityi bi' ji'i, ná ntaja'a ngu' re xñi ngu' cha' jinu'u, cha' nu nda ya lo'o ngu'.

Ná ngua cuayá' ti' ngu' tsiya' ti si nu'u ndu'ni cha' tlyu slo ngu'.

Jua'a laca cha' nu nscua lo quityi bi'. 39 Bi' cha' ná ngua ji'i ngu' judío bi' xñi ngu' cha' ji'i Jesús. Lo'o jua'a ntsu'u chaca cha' nu nguscua jyo'o Isaías bi':

40 Cua ndacu' ycuí' Ndyosi hique ngu' bi', ngua'ni Ni cha' cu'u ti hique ngu' bi'.

Jua'a ngua cha' ná ña'a ngu' ni cha' laca bi', cha' ná caca cuayá' ti' ngu' cha' bi'.

Lo'o jua'a ná ntaja'a ngu' culochu' ngu' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ngu',

bi' cha' ná nchca cui'ya na' cha' clyu ti' ji'i ngu' ji'i cha' cuxi bi' li', nacui ycuí' Ni.

41 Nguscua jyo'o Isaías jua'a cha' cua ngua tii cha' tlyu tsa caca nu Cristo; cha' ji'i ycuí' yu bi' nchcui' jyo'o Isaías li'.

42 Lo'o jua'a ngua, ndi'i xi ngu' nu laca cña nu jlya ti' ji'i Jesús; pana ntsii ngu' bi' ji'i ngu' fariseo, bi' cha' ná ntaja'a ngu' chcui' ngu' cha' ji'i Jesús ca slo ñati. Ntsii ngu' si cua'a ngu' fariseo ji'i ngu' cha' nga'aa ca tsa ngu' ne' laa ji'i tya'a ngu' judío. 43 Ndiya la ti' ngu' bi' cha' tso'o ti chcui' ñati chalyuu cha' ji'i ycuí' ngu'. Ná nti' ngu' cha' caca tso'o tyiquee ycuí' Ndyosi ña'a Ni ji'i ngu'.

Tilaca laca nu sta qui'ya ji'i ñati chalyuu

44 Li' cuii tsa nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Nu lo'o ngusñi ñati cha' jna' ni, si'i jii sca ti na' jlya ti' ngu' bi' li'; lo'o jii ycu' Ndyosi nu nda 'na lijya nde chalyuu xñi ngu' cha' li' —nacu—.

⁴⁵ Lo'o ña'a ñati jna', li' ña'a ngu' jii ycu' Ni nu nclyo cña jna'. ⁴⁶ Cua lijya na' chalyuu cha' caca na' ñi'ya laca sca xee nu tyu'ú ne' cresiya jii ñati. Lo'o xñi ñati cha' jna', li' nga'aa tyi' ngu' chalyuu ñi'ya laca si ná ntsu'u xee ne' cresiya jii ngu' xqui'ya cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. ⁴⁷ Nda na' cha' lo'o ngu'; pana si cuna ngu' cha' bi', lo'o li' ná taquiya' ngu' jii cha' bi', si'i na' nu sta qui'ya jii ngu' bi' li' —nacu Jesús—. Ná lijya na' cha' cua'ni cuayá' na' jii ñati chalyuu; cha' cua'ni lyaá na' jii ngu', bi' cha' lijya na'. ⁴⁸ Pana cua ndyuna ñati lo'o nchcui' na' lo'o ngu'; bi' laca cha' nu tyanu cuentya jii ngu', nu lo'o cua'ni cuayá' ycu' Ndyosi jii ngu' lo'o cua ndye chalyuu —nacu Jesús—. Ca li' cua'ni cuayá' Ni jii lcaa ñati nu ná ndaquiya' jii cha' nu nchcui' na', nu ná ntaja'a xñi cha' nu nchcui' na' lo'o ngu'. ⁴⁹ Si'i chacuayá' jii ycu' ca ti na' nchcui' na' lo'o ñati; ycu' Ndyosi Sti na' nu cua nda jna' lijya chalyuu, bi' laca nu ngulo cña 'na ñi'ya cha' nu ta na', ñi'ya ña'a cha' nu chcui' na' lo'o ñati —nacu yu—. ⁵⁰ Jlo ti' na' cha' talo tsa lcaa cña nu nda Sti na' cha' cua'ni ma, ná nga'a cha' tye chalyuu jii ma si taquiya' ma jii cha' bi' —nacu Jesús jii ngu'—. Bi' cha' tsa ña'a cha' nu cua nchcui' Sti na' lo'o na', bi' laca cha' nu nchcui' na' lo'o ma juani.

13

Ngui' Jesús quiya' ngu' nu ndyaca tsa'a jii

¹ Tyucuaa ts̄a tya lijyi cha' caca ta'a pascua bi'; jlo ti' Jesús cha' cua ngulala tyempo ji'í, cha' tyu'u yu chalyuu re tyaa yu ca slo ycui' Ndyosi Stí yu. Xcui' cua ntsu'u tsa tyiquee Jesús ña'a ji'í ñati chalyuu nu ngusñi cha' ji'í yu; lo'o ña'a ti tya ntsu'u tsa tyiquee yu ña'a yu ji'í ñati bi' li', ña'a cuayá' nu tye chalyuu ji'í.

² Laja li' cua ngua'ni nu xña'a cha' ngua'ya cha' hique Judas sñi' Simón Iscariote cha' kujui' cresiya ji'í Jesús ji'í ngu' cuxi. ³ Jlo ti' Jesús cha' lcaa cha' nu ntsu'u ji'í ycui' Ndyosi Stí yu cua nda Ni ji'í yu. Lo'o jua'a jlo ti' yu cha' cua ngutu'u yu ca slo ycui' Ndyosi yaa yu chalyuu, cha' cua tyaa ti yu ca slo ycui' Ndyosi chaca quiya'. Masi jlo ti' Jesús cha' bi', ⁴ pana ndatu Jesús to' mesa laja lo'o ndyacu ngu' sií, ngulo yu late' tyucui' nu lacu' yu, ndaya' yu chaca late' cha' sca' yu sii' yu; ⁵ li' ngujui'í yu hitya ne' sca tsi'yu, ndyaa ngui'í yu quiya' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í, nguxquityi yu quiya' ngu' lo'o late' nu ndyaaca' sii' yu.

⁶ Lo'o ndyalaa Jesús ca su ntucua Simón Pedro, li' nchcui' Pedro lo'o yu:

—¿Ha nu'ú, cusu'? ¿Ha qui'í nu'ú quiya' na'?
—nacui' Pedro ji'í.

⁷ —Ná nchca cuayá' ti' nu'ú juani ni cha' laca ndyu'ni na' jua'a —nacui' Jesús ji'í—, pana ca tiya' la xi caca cuayá' ti' nu'ú.

⁸ —Ná caja chacuayá' jinu'ú qui'í nu'ú quiya' na' tsiya' ti —nacui' Pedro li'.

Nguxtyacui Jesús cha' lo'o Pedro li':

—Ná caca tyu'u cha' jinu'ú lo'o na' si ná qui'í na' quiya' nu'ú —nacui' yu.

⁹ —Tso'o lacua, cusu' —nacui Simón Pedro li'—. Si'i quiya' ti na' qui'í nu'u lacua, lo'o ya' na' lo'o scua' que na' xcaata nu'u.

¹⁰ —Lubii tsa tyucui ña'a na si cua ndyaata na chcu —nacui Jesús li'—, nga'aa nti' na caata na chcu chaca quiya' li'. Pana quiya' ti na tyaati lo'o tyati na ni'i. Lo'o jua'a cu'ma, masi lubii tsa cresiya ji'i ma, tya ntsu'u chaca yu laja cu'ma nu ná lubii cresiya ji'i.

¹¹ Jua'a nacui Jesús: “Ntsu'u chaca yu laja cu'ma nu ná lubii cresiya ji'i”, nacui, cha' cua jlo ti' Jesús tilaca laca nu cujui' cresiya ji'i yu ji'i ngu' cuxi.

¹² Lo'o ndye ngui'í Jesús quiya' ngu', xa' ndyacu' ste' yu, xa' ndyaa tucua yu to' mesa. Li' nchcui' yu lo'o ngu':

—¿Ha ngua cuayá' ti' ma na laca nu ngua'ni na' lo'o ngui'í na' quiya' ma jua'a? —nacui yu—.

¹³ “Mstru”, ndu'ni ma 'na; “Xu'na ya”, ndu'ni ma 'na, lo'o chañi tsa cha' bi'. Jua'a laca na' cuentya ji'i ma —nacui yu—. ¹⁴ Na' nu laca Xu'na ma, na' nu laca Mstru ji'i ma ni, cua ngui'í na' quiya' ma; bi' cha' jua'a ntsu'u cha' qui'í ycui' ma quiya' tya'a ma —nacui yu—. ¹⁵ Ngua ti' na' cha' ña'a ma ñi'ya nu ngua'ni na', cha' ñi'ya ngua'ni na' lo'o nguxtyucua na' ji'i ma, jua'a ntsu'u cha' cua'ni ma cha' xtyucua ma ji'i tya'a ma —nacui Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i—. ¹⁶ Cha' liñi nchcui' na' lo'o cu'ma, cha' ñati nu laca xu'na ngu', bi' laca loo ji'i ngu', si'i msu nu laca loo; ñati nu nclyo cña ji'i nu tsaalquichí, bi' laca loo, si'i nu ndya'a lquichí ti. ¹⁷ Lo'o juani lo'o ngua cuayá' ti' ma lca ña'a cha' nu nda ca ti na' lo'o ma, tso'o tsa caca tyiquee ma li', si taquiya' ma ji'i cha' bi' —nacui—.

18 'Ná nchcui' na' ji'í lcaa cu'ma. Jlo ti' na' ti ji'í ngusubi na' cha' caca tsa'a ngu' jna' —nacui Jesús—. Tya sa'ni nguscua ngu' sca cha' ji'í ycui' Ndyosi lo quityi ndi'ya: “La cui' ñati nu stu'ba ndyacu tyaja lo'o na', bi' laca nu xuü tya'a lo'o na' juani”; jlo ti' na' cha' nga'a cha' caca cha' bi' —nacui Jesús—. 19 Na nda ti na' sca cha' lo'o ma juani, nu lo'o tya lyiji caca cha' bi'; lo'o cua ngua jua'a, li' caca jlya ti' ma jna', cha' chañi cha' laca na' nu sca ti Sñi' ycui' Ndyosi nu lijya chalyuu, ñi'ya nu ni na' ji'í ma. 20 Ta na' sca cha' liñi lo'o ma —nacui yu—. Nu lo'o taquiya' ma ji'í sca ñati nu ta na' cha' tya'a slo ma, li' stu'ba laca si taquiya' ma jna'; lo'o taquiya' ma jna', li' stu'ba laca si taquiya' ma ji'í ycui' Ndyosi Sti na' nu nda jna' lijya.

Ndacha' Jesús ji'í ngu' tilaca laca nu kujui' cresiya ji'í yu ji'í ngu' xña'a

21 Lo'o nchcui' Jesús jua'a, ti'í tsa nti' cresiya ji'í yu nda yu cha' lo'o ngu' bi':

—Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o ma juani, cha' ntsu'u sca ngu' tya'a ma nu kujui' cresiya 'na ji'í ngu' cuxi —nacui Jesús li'.

22 Ndube tsa ti' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í, nguxña'a ngu' ji'í tya'a ngu' li'; ná nda ngu' cuentya tsiya' ti ti ji'í cha' nu nchcui' yu. 23 Pana ntsiya tsaca lo ngoca' cacua ti su ntucua Jesús; tyaca'a tsa nu qui'yu bi' ji'í Jesús, 24 bi' cha' ngua'ni que ti Simón Pedro ji'í yu bi', nchcuane ji'í:

—¿Ti ji'í nchcui' nu cusu' lo'o nacui' jua'a?

25 Bi' cha' ngusni yane nu qui'yu bi' nde chu' ña'a ntsiya ti, cha' caca cacua la ji'í Jesús. Li' nchcui' lo'o Jesús:

—Xu'na, ¿tilaca laca nu bi'? —nacui.

²⁶ —Ndi'yā cua'ni na' —nacui Jesús ji'ḷi li'—. Ta'ā na' sa yu'be tyaja 'na ne' ca'ña scuaa re. Ñati nu ta na' yu'be tyaja bi' ji'ḷi cha' cacu, nu bi' laca nu ni na' ji'ḷi ma.

Li' nda'ā Jesús sa yu'be tyaja ne' ca'ña, nda ji'ḷi Judas, sñi' Simón Iscariote. ²⁷ Lo'o ngusñi Judas ji'ḷi tyaja bi', la cui' hora bi' ndyatḷ ycu' nu xña'ā nu naa Satanás, ndyaa ne' cresiya ji'ḷi nu Judas bi'. Li' nacui Jesús ji'ḷi:

—Yaa clya nu'u lquichī cua hi.

²⁸ Ná tucui nu ntucua to' mesa ngua cuayá' ti' ni cha' laca nchcui' Jesús lo'o Judas jua'ā. ²⁹ La cui' Judas laca nu laca loo ji'ḷi cuju' cñi nu tsa tlyu ntsu'u cñi ji'ḷi leaa ngu' bi'; bi' cha' ntsu'u ngu' nu ngua ti' cha' cua ngulo Jesús cña ji'ḷi cha' tsa cu'ya sca na nu cua'nijo'o ji'ḷi ngu' cha' caca ta'a; jua'ā ngua ti' xa' la ngu' cha' ntsu'u cña ji'ḷi Judas cha' tsa ta mstā ji'ḷi ngu' ti'i. ³⁰ Bi' cha' lo'o ndye ndyacu Judas tyaja bi', ngutu'u ndyaa ña'ā talya ti li'.

Sca cña cucui cha' cua'ni na

³¹ Lo'o ngutu'u Judas ndyaa, li' nchcui' Jesús lo'o ñati nu ndyanu bi':

—Cua ndyu'ni ycu' Ndyosi cha' caca tlyu na', na' nu cua lijyā chalyuu cha' caca na' ñati —nacui yu—. Lo'o ji'ḷi ycu' Ni cua'ni tlyu ngu' xqui'ya na' —nacui—. ³² Nu lo'o ndu'ni na' cha' caca tlyu Sti na' xqui'ya cha' laca na' Sñi' ycu' Ni, la cui' jua'ā cua'ni Ni cha' caca tlyu la na'; yala ti cua'ni Ni jua'ā. ³³ Sñi' na' —nacui Jesús ji'ḷi ngu' bi' li'—, tya xi ca tsa tya tyi'ḷi na' nde chalyuu lo'o ma. Ñi'yā nu ni na' ji'ḷi ngu' judío tya tsubi', la cui' ti cha' ta na' lo'o

m̄a juani: Tsaana m̄a jna', pana ná caja chacuayá' tsa m̄a ca su tsa'a —nacūi yu—. ³⁴ Nde chcūi' na' sca cña cucui lo'o m̄a cha' cua'ni m̄a: Nga'a cha' tso'o ti tyu'u tyiquee m̄a ña'a m̄a ji'í tya'a ñati m̄a; ñi'ya ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'í m̄a, la cui' jua'a nga'a cha' tyu'u tyiquee m̄a ña'a m̄a ji'í tya'a ñati m̄a. ³⁵ Li' caca cuayá' ti' lcaa ñati cha' ñati nu ndyaca tsa'a 'na laca m̄a, si tso'o ntsu'u tyiquee m̄a ña'a m̄a ji'í tya'a ñati m̄a —nacūi Jesús.

Nacūi Jesús cha' cua xtyanu ti Pedro ji'í

³⁶ Li' nchcūi' Simón Pedro lo'o Jesús:

—Xu'na —nacūi—, ¿macala tsa nu'u?

—Ná caja chacuayá' cha' tya'a nu'u lo'o na' ca su tsa'a —nacūi Jesús—. Ca tiya' la tsa nu'u.

³⁷ Li' nchcuane Pedro ji'í yu:

—¿Ni cha' laca ná nti' nu'u cha' tya'a na' lo'o nu'u ca su tsa nu'u juani ti? —nacūi—. Cajaa na' si caca cyaá ycūi' nu'u.

³⁸ —¿Ha chañi hi cha' tyaja'a nu'u cajaa cha' cyaá na'? —nacūi Jesús ji'í—. Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o nu'u juani: Lo'o tya lyiji ti xi'ya ndye'e nde tya, sna quiya' xacūi nu'u cha' ji'í ngu' cha' ná nslo nu'u 'na.

14

Ncyu'u Jesús chaca tyucui cucui ji'na

¹ 'Ná quiña'a tsa cha' culacua ti' m̄a cuentya 'na —nacūi Jesús ji'í ngu' li'—. Cua ngusñi m̄a cha' ji'í ycūi' Ndyosi, jua'a xñi tso'o m̄a cha' jna' li'.

² Quiña'a tsa su tso'o ntsu'u su tyi'í m̄a ca slo ycūi' Ndyosi Sti na'. Tsa'a na' ca bi' cha' cua'ni cho'o na' su tyi'í m̄a. Ná nchcūi' na' lo'o cu'm̄a jua'a, si

si'i cha' liñi nu nchcui' na' lo'o mā —nacui Jesús—. ³ Lo'o jua'a tsa'a na' cha' cua'ni cho'o na' su tyi'i mā, li' caa na' lo yuu chaca quiya', caqui'ya na' ji'i mā cha' tyi'i mā lo'o na'. ⁴ Cua jlo ti' mā macala su tsa'a na', jlo ti' mā ñi'ya nu cua'ni na' cha' tsa'a ca jua.

⁵ —Cusu' —nacui Tomás—, ná jlo ti' ya macala tsa'a nu'u. ¿Ñi'ya cua'ni ya cha' quije tyucuii bi' ji'i ya? —nacui ji'i Jesús.

⁶ —Na' laca nu nclyu'u tyucuii —nacui Jesús li'—, na' nclyu'u lcaa cha' nu liñi ca; na' nda chalyuu tso'o ji'i ngu', chalyuu nu ná nga'a cha' tye. Ná taca ji'i ngu' tyalaa ngu' ca slo ycu'i' Ndyosi si ná lo'o na' —nacui Jesús—. ⁷ Ndyuloo mā 'na, bi' cha' jua'a cua ndyuloo mā ji'i Sti na' li'; cua ndyuloo mā ji'i Ni juani, cha' cua na'a mā ji'i ycu'i' Ni nu lo'o cua na'a mā jna'.

⁸ Li' nchcuane Felipe ji'i Jesús:

—Cusu' —nacui—, culu'u nu'u ji'i Sti nu'u ji'i ya, tsa bi' ti cha' nti' ya.

⁹ —Felipe —nacui Jesús ji'i—, cua tyuu tsa tsa ndi'i na' lo'o cu'mā, ¿ha tya lyiji tyuloo mā jna'? —nacui—. Cua na'a mā 'na, bi' cha' jua'a ji'i Sti na' cua na'a mā li'. ¿Na laca nti' nu'u lo'o ndi'ya nchcui' nu'u lo'o na': Culu'u nu'u ji'i Sti nu'u ji'i ya? —nacui Jesús ji'i Felipe—. ¹⁰ ¿Ha ná jlya ti' mā cha' stu'ba ntsu'u cha' 'na lo'o ycu'i' Ndyosi Sti na'? Lo'o jua'a lcaa hora ndi'i ycu'i' Ndyosi Sti na' lo'o na' —nacui—. Si'i cha' nu ngulo hique ti na' nu nchcui' na' lo'o mā; stu'ba ntsu'u cha' ji'i Sti na' lo'o na', lo'o ycu'i' Ni laca nu nclyo cña 'na, ñi'ya nu cua'ni na'. ¹¹ Xñi mā cha' jna' lacua, cha' nu

nacui na' jil'i ma cha' stu'ba ntsu'u cha' 'na lo'o ycu'i Ndyosi Sti na'. Si ná caca jlya ti' ma 'na jua'a, li' tso'o masi xqui'ya cña tonu nu ndu'ni na', bi' cha' jlya ti' ma jna' —nacui Jesús—. ¹² Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o ma juani, cha' lcaa ñati nu xñi cha' jna', taca cua'ni ngu' la cui' ña'a cña tonu nu ndu'ni ycu'i na'; lo'o jua'a tlyu la cña caca cua'ni ngu' bi' li', cha' cua tya'a ti na' ca su ndi'i ycu'i Ndyosi Sti na' —nacui Jesús—. ¹³ Bi' cha' juani lcaa cha' nu jña ma jil'i ycu'i Ndyosi chacuayá' jna', cua'ni na' cha' bi' —nacui—. Jua'a jil'i ycu'i Ndyosi Sti na' cua'ni tlyu ngu', nu lo'o cua'ni tlyu ngu' 'na nu laca Sñi' ycu'i Ni. ¹⁴ Lcaa cha' nu jña ma jil'i Sti na' chacuayá' jna', cua'ni na' cha' bi' li'.

Caa Xtyi'i ycu'i Ndyosi xtyucua Ni ji'na

¹⁵ Taquiya' ma jil'i lcaa cha' nu nchcui' na' lo'o ma, si chañi cha' ntsu'u tyiquee ma 'na —nacui Jesús—. ¹⁶ Lo'o tya'a na', li' chcui' na' lo'o ycu'i Ndyosi Sti na' cha' ta Ni chaca nu xtyucua jil'i ma; bi' laca Xtyi'i ycu'i Ndyosi nu laca suu lcaa cha' liñi. Tyanu nu bi' lo'o ma ña'a cuayá' nu tye chalyuu —nacui—. ¹⁷ Ná caca tyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya jil'i ñati cuxi, cha' ná nchca ña'a ngu' bi' jil'i Ni, ná nslo ngu' tilaca laca ycu'i Ni. Nu cu'ma, nslo ma jil'i Ni xqui'ya cha' ndi'i nu bi' lo'o ma, lo'o jua'a cua tyanu ti Ni ne' cresiya jil'i ma —nacui Jesús jil'i ngu'—. ¹⁸ Ná xtyanu na' jil'i ma ycu'i ti ma, ñi'ya si laca ma ñati nu ná tucui ntsu'u jil'i ma —nacui—, tya caa na' su ndi'i ma chaca quiya'. ¹⁹ Ca tiya' la xi, li' nga'aa ña'a ñati chalyuu jna'; pana cu'ma, tya ña'a ma jna'. Li' caca tso'o tyiquee ma, xqui'ya cha' lu'ú na'. ²⁰ Lo'o jua'a caca cuayá' ti' ma cha'

stu'ba ntsu'u cha' jna' lo'o Sti na', cha' ntsu'u cha' ji'i mā lo'o na' —nacuī Jesús—, lo'o jua'a ntsu'u cha' jna' lo'o cu'mā. ²¹ Lcaa ñati nu chañi cha' ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jna', bi' laca ñati nu cua'a jyaca ji'i lcaa cha' nu chcui' na' lo'o ngu'; taquiya' ngu' bi' ji'i cha' bi' —nacuī—. Lo'o ntsu'u tsa tyiquee ngu' ña'a ngu' jna', jua'a Sti na' ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni ji'i ngu' bi' li'. Lo'o na', tso'o tsa caca tyiquee na' ña'a na' ji'i ngu' bi', cuati culu'u na' ji'i ngu' bi' lcaa cha' ñi'ya nu laca ycuī' Na'.

²² Li' nchcui' nu chaca Judas bi', si'i nu naa Judas Iscariote:

—Nu lo'o nacuī nu'u cha' culu'u nu'u ñi'ya nu laca ycuī' ca nu'u ji'i cuare ti, ná lo'o ji'i xa' ñati, ¿ñi'ya ta nti' nu'u, Xu'na? —nacuī nu Judas bi' ji'i Jesús.

²³ —Ñati nu chañi cha' ntsu'u tsa tyiquee jna', taquiya' ngu' ji'i lcaa cha' nu nchcui' na' lo'o ngu' —nacuī Jesús—. Lo'o li' tso'o tsa caca tyiquee ycuī' Ndyosi Sti na' ña'a Ni ji'i ngu' bi'. Cuati caa ya lo'o Sti na' cha' tyanu ya lo'o ngu' bi' —nacuī Jesús—.

²⁴ Pana ñati nu ná ntsu'u tyiquee jna', ná ndaquiya' ngu' tsiya' ti ji'i cha' nu nchcui' na' lo'o ngu'. Cua ndyuna cu'mā cha' nu nda Sti na' 'na cha' culu'u ji'i mā, cha' si'i sca cha' nu nda'ya hique ti na' laca cha' nu nda na' lo'o mā.

²⁵ Cua nchcui' na' lcaa cha' bi' lo'o tya ndi'i ti na' lo'o mā. ²⁶ Tiya' la li' caca cuayá' la ti' mā lcaa cha', nu lo'o culu'u Xtyi'i ycuī' Ndyosi cha' bi' ji'i mā —nacuī Jesús—. Na cua ta ti ycuī' Ndyosi Sti na' ji'i Xtyi'i ycuī' Ni cha' caa Ni chalyuu cha' xtyucua Ni ji'i mā lcaa hora chacuayá' jna'. Lo'o jua'a cua'ni

nu bi' cha' tyi'u ti' ma lcaa cha' nu cua nchcui' na' lo'o ma.

²⁷ 'Ndi'ya cua'ni na' lo'o ma cha' cua tya'a ti na': cua'ni na' cha' ti' ti tyi'i tyiquee ma. Ná nchca ji'i ñati chalyuu tyi'i ti' ti ngu', pana ycuí' na' cua'ni na' cha' ti' ti tyi'i ma —nacui' Jesús—. Nga'aa culacua tsa ti' ma, nga'aa cutsii ma —nacui—. ²⁸ Cua ndyuna ma lo'o nchcui' na' ndi'ya: “Tya'a na', pana ca tiya' la li' caa na' su ndi'i ma chaca quiya'”. Bi' cha' taca ca chaa ti' ma lo'o cuna ma cha' cua tya'a ti na' slo ycuí' Ndyosi Sti na', si chañi cha' ntsu'u tyiquee ma ña'a ma jna'. Cua tlyu la cha' nu ntsu'u ji'i ycuí' Ndyosi Sti na', sube la cha' jna' —nacui' Jesús—. ²⁹ Jua'a ni na' ji'i ma lo'o tya lyiji caca cha' bi'; pana lo'o cua ndya'a na', li' taca jlya ti' ma cha' bi'.

³⁰ 'Nga'aa quiña'a tsa cha' chcui' na' lo'o ma juani —nacui' Jesús li'—. Cua lijya nu xña'a nu laca loo nde chalyuu, cua lijya nu bi' ca su ndi'i na re. Ná ntsu'u chacuayá' ji'i nu bi' cha' caca loo jna'. ³¹ Pana nga'a cha' caca cuayá' ti' ngu' cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i ycuí' Ndyosi Sti na', bi' cha' ndu'ni na' lcaa cña nu nclyo ycuí' Ni 'na —nacui' Jesús—. Pana juani tyatu clya ma, ya'a clya ma lo'o na'.

15

Yaca si'yu lo'o sta' yaca si'yu bi'

¹ 'Na' laca ñi'ya laca sca suu yaca nu nda si'yu tyixi, jua'a laca na' —nacui' Jesús ji'i ngu'—. Lo'o ycuí' Ndyosi Sti na' laca nu ca ji'i yaca bi'. ² Tso'o tsa ña'asii Sti na' ji'i lcaa sta' yaca bi', lo'o na' laca yaca bi'. Ca quiya' sta' yaca nsi'yu Ni ji'i, nu lo'o

ná nda si'yu lo tsiya' ti. Nsubii Ni xi lo yaca nu nda si'yu tso'o, cha' tya quiña'a la si'yu tyu'u lo bi'; ³ lo'o jua'a cu'ma ni —nacuĭ Jesús—, cua laca ngusubii na' ji'i ma nu lo'o ngusñi ma cha' nu nchcui' na' lo'o ma. ⁴ Cua'ni stu'ba tyiquee ma lo'o na', cha' stu'ba ti nchca tyiquee na' lo'o ma. Ndi'ya laca ñi'ya si laca na' sca suu yaca, lo'o jua'a cu'ma laca ma sta' yaca bi' —nacuĭ—. Pana sca sta' yaca si'yu ni, nga'aa ta sta' bi' si'yu si si'yu ngu' ji'i ca quiya' sta' bi'; sca ti si stu'ba ti caluu sta' bi' ñi'ya ntucua ti ji'i suu yaca, li' ta sta' bi' si'yu —nacuĭ—. Jua'a lo'o cu'ma, ná taca tyu'u cha' tso'o ne' cresiya ji'i ma cha' xtyucua ma ji'i xa' ñati si ná stu'ba caca tyiquee ma lo'o na'.

⁵ Ñi'ya laca suu yaca nu nda si'yu tyixi ji'i, jua'a laca na' cuentya ji'i ma, cha' na' laca suu cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ma —nacuĭ Jesús ji'i ngu'—. Ñi'ya laca sta' yaca bi', jua'a laca cu'ma, si ngusñi ma cha' na. Stu'ba ti caca tyiquee ma lo'o na', li' caja quiña'a la cha' tso'o nu tyu'u ne' cresiya ji'i ma su ndi'i ma chalyuu, si laca na' suu cha' tso'o ji'i ma. Ni sca cha' ná caca ji'i ma si ná stu'ba caca tyiquee ma lo'o na' —nacuĭ Jesús—. ⁶ Culaya' Sti na' ji'i ñati nu ná stu'ba nchca tyiquee ngu' lo'o na', ñi'ya lo'o nchcuaa ngu' sta' yaca nu cua ndyanaa; nxuti'i montón ngu' sta' yaca btyi bi', nsta ngu' ji'i lo quii' cha' tye tyaquĭ bi'.

⁷ Nu lo'o stu'ba ti ntsu'u tyiquee ma lo'o na' —nacuĭ Jesús—, nu lo'o tyanu cha' nu nchcui' na' ne' cresiya ji'i ma, li' taca jña ma sca cha' ji'i Sti na', lo'o jua'a ta Ni cha' bi' ji'i ma. ⁸ Cua'ni tlyu ngu' ji'i ycuĭ' Ndyosi Sti na', si ña'a ngu' cha' tso'o tsa

ndu'ni mā lo'o xa' ñati. Li' caca cuayá' ti' xa' ñati cha' ñati nu ndyaca tsa'a 'na laca mā —nacuī—. ⁹ Ñi'ya nu ntsu'u tyiquee Sti na' ña'a Ni jna', jua'a ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i cu'ma. ¹⁰ Lcaa tsa tyi'u ti' mā su ndi'i mā cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i mā. Jua'a tso'o tsa caca tyiquee na' ña'a na' ji'i mā si taquiya' mā ji'i lcaa cha' nu nda na' lo'o mā. Lo'o jua'a na' —nacuī Jesús— cua ngua'ni na' lcaa cña nu ngulo Sti na' 'na. Jlo ti' na' cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jna' tyucui su ndi'i na'.

¹¹ 'Nchcui' na' jua'a lo'o cu'ma, cha' lo'o ña'a mā cha' chaa ti' na' ndu'ni na' cña ji'i ycuī' Ndyosi Sti na', la cui' jua'a cu'ma, ná nga'a cha' tye cha' caca chaa ti' mā. ¹² Nde laca cña nu ta na' ji'i mā —nacuī Jesús—, cha' tso'o ti caca tyiquee mā ña'a mā ji'i tya'a ñati mā, ñi'ya ntsu'u tyiquee na' ña'a ji'i mā. ¹³ Si jua'a ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i tya'a tso'o na, li' cua'ni lyaá na' ji'i ngu' bi', masi cajaa ycuī' na; nga'aa ntsu'u xa' cña tlyu la nu caca cua'ni na' cha' xtyucua na' ji'i tya'a tso'o na. ¹⁴ Tya'a tso'o na' laca cu'ma si taquiya' mā ji'i cha' nu nda na' lo'o mā —nacuī Jesús—, ¹⁵ nga'aa ñacuī na' cha' msu jna' laca mā. Sca msu ti ni, ná jlo ti' yu lcaa cña nu ntsu'u ji'i xu'na yu. Ni na' cha' tya'a tso'o na' laca mā, cha' cua ngulu'u na' ji'i mā lcaa cha' nu cua ndyuna na' slo Sti na'. ¹⁶ Si'i cu'ma nu ngusubi mā 'na cha' tya'a mā lo'o na' —nacuī Jesús—, na' laca nu cua nchcui' na' lo'o mā clyo. Tya li' ngulo na' cña ji'i mā cha' xcui' cha' tso'o tyu'u ne' cresiya ji'i mā, cha' jua'a talo cña tso'o nu ndu'ni mā; li' cua'ni Sti na' lcaa cha' nu jña mā ji'i Ni chacuayá' 'na. ¹⁷ Bi' cha' juani ndulo tsa cña re ji'i mā cha'

cua'ni ma: cha' tso'o tsa caca tyiquee ma ña'a ma
ji'i tya'a ñati ma.

*Na lya' ti' ñati chalyuu ji'i Jesús lo'o jua'a ji'i ñati
ji'i*

¹⁸ Tya nchcui' la Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca
tsa'a ji'i li':

—Chañi cha' ntsu'u quiya' liye' ti' ti' tya'a ñati ma
ji'i ma. Ná cube tsa ti' ma li', cua jlo ti' ma cha'
tya clyo la jua'a ngua'ni liye' ti' ngu' jna' —nacui
Jesús—. ¹⁹ Si cua'ni ma ñi'ya nu ndu'ni ñati cuxi
nde chalyuu, li' chcui' tso'o ngu' lo'o ma, ñi'ya si
laca ma tya'a ngu'. Pana juani nga'aa ntsu'u cha'
ji'i ma lo'o cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu, cha'
cua ngusubi na' ji'i ma cha' caca ma ñati 'na; bi'
cha' liye' tsa ti' ngu' ña'a ngu' ji'i ma —nacui—. ²⁰
Tyi'u ti' ma cha' nu nchcui' na' lo'o ma tsubi':
“Nu laca loo laca nu nclyo cña, si'i ngu' msu ti’”.
Ñi'ya ndu'ni lya' ti' ngu' jna', jua'a cua'ni lya' ti'
ngu' ji'i ma. Ná ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu ngulu'u
na' ji'i ngu', la cui' jua'a ná taquiya' ngu' ji'i cha'
nu chcui' cu'ma lo'o ngu' bi'. ²¹ Jua'a cua'ni ngu'
lo'o cu'ma xqui'ya na' —nacui Jesús—, cha' ná nslo
ngu' tilaca laca nu nda 'na lijyaa nde chalyuu.

²² Ná ntsu'u qui'ya ji'i ngu' bi' lo'o bilya caa na'
chcui' na' lo'o ngu'; pana juani ni, nga'aa cua'ni
clyu ti' ycui' Ndyosi ji'i ngu' bi' ji'i cha' cuxi nu
ndu'ni ngu'. ²³ Nu lo'o liye' ti' ngu' ña'a ngu' jna',
jua'a ji'i ycui' Ndyosi Sti na' liye' ti' ngu' ña'a ngu'
ji'i Ni —nacui Jesús—. ²⁴ Ná ntsu'u qui'ya ji'i ngu'
bi' clyo, pana juani ni, cua nguti'i na' slo ngu' bi',
cua ngua'ni na' cña nu ná caca ji'i xa' ñati cua'ni;
cua na'a ngu' lcaa ña'a cña tonu nu ngua'ni na', bi'

cha' liye' ti' ngu' ña'a ngu' jna'. Lo'o jua'a ji'i Sti na' liye' ti' ngu' ña'a ngu' ji'i Ni, bi' cha' cua ndyanu yabe' hichu' ngu' bi' —nacui Jesús—. ²⁵ Nga'a cha' caca cha' jua'a, cha' nu nscua lo quityi cusu' ji'i ngu' bi'; ndi'ya nchcui' cha' bi': “Liye' ti' ngu' ña'a ngu' jna', masi ná ntsu'u suu cha' ji'i ngu' cha' cua'ni ngu' jua'a”.

²⁶ 'Cua'ni na' cha' caa nu laca Xtyi'i ycu' Ni lo yuu, Xtyi'i nu ndu'u slo ycu' Ndyosi —nacui Jesús—. Bi' laca nu culu'u ji'i ma lcaa cha' nu liñi ca, bi' laca nu xtyucua ji'i ma lcaa tyempo chacuayá' 'na. Nu lo'o caa nu bi' lo yuu, li' culu'u Ni lcaa cha' liñi nu ntsu'u 'na ji'i ma —nacui Jesús—. ²⁷ Lo'o cu'ma ni, cua nguti'i ma lo'o na' tya clyo, bi' cha' taca ji'i ma chcu' liñi ma cha' jna' lo'o xa' ñati.

16

¹ 'Yala la nchcui' na' lcaa cha' bi' lo'o ma, cha' ná xtyanu ma cha' jna' lo'o cua'ni lya' ti' ngu' ji'i ma, ² masi ná ta ngu' chacuayá' ji'i ma cha' tsa ma ne' laa ji'i ngu' li' —nacui Jesús—. Tyalaa sca tyempo nu culacua ti' ngu' cha' cña tacati cua'ni ngu' si cujuui ngu' ji'i ngu' tya'a ma. ³ Jua'a cua'ni ngu' bi', cha' ná nslo ngu' ji'i ycu' Ndyosi Sti na'; la cui' jua'a ná nslo ngu' jna' —nacui Jesús—. ⁴ Cua nchcui' na' lcaa cha' bi' lo'o ma juani, cha' nu lo'o tyalaa tyempo cuxi bi', li' taca tyi'u ti' ma ñi'ya nu cua nchcui' na' lo'o ma juani.

Cña nu ndu'ni Xtyi'i ycu' Ndyosi

'Tya clyo ná nda na' cha' bi' lo'o ma, cha' tya ndi'i na' lo'o ma —nacui Jesús—. ⁵ Pana juani cua

tsa'a ti na' ca su ndi'i ycuí' Ndyosi Sti na' nu nda 'na lijyaa, masi bilya xcuane ma jna' ma nde tsa'a.
⁶ Xñi'i tsa ti' ma xqui'ya cha' nu nda na' lo'o ma tsá.
⁷ Pana ná cube tsa ti' ma. Cha' liñi nda na' lo'o ma juani —nacuí Jesús—, cha' tso'o la tyi'i ma si cua ndya'a na'. Ná caa Xtyi'i ycuí' Ni nu xtyucua ji'i ma lcaa tsá si ná tya'a na', cha' nu lo'o tya'a na', li' ta na' ji'i nu bi' caa Ni. ⁸ Nu lo'o caa Xtyi'i ycuí' Ndyosi lo yuu chalyuu —nacuí Jesús—, cua'ni Ni cha' cube ti' lcuá ti tya'a ñati chalyuu cha' ntsu'u qui'ya nu ngusta ycuí' Ndyosi ji'i ngu'; jua'a cua'ni Ni cha' tyi'u ti' ñati jna', cha' liñi tsa laca ycuí' na'; jua'a cua'ni Ni cha' ca cuayá' ti' ñati cha' ntsu'u cha' cua'ni cuayá' ycuí' Ndyosi ji'i lcaa ñati chalyuu —nacuí—. ⁹ Cua'ni Xtyi'i ycuí' Ni cha' cube ti' ngu' cha' ntsu'u qui'ya ji'i ngu' cuentya ji'i ycuí' Ndyosi, xqui'ya cha' jlo ti' ngu' cha' ná ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu nchcui' na' —nacuí Jesús—. ¹⁰ Lo'o jua'a cua'ni Ni cha' tyi'u ti' ngu' jna' cha' liñi tsa ndu'ni na', cha' liñi tsa cha' nu nchcui' na'; pana cua tsa'a ti na' slo ycuí' Ndyosi Sti na', lo'o li' nga'aa ña'a ma 'na —nacuí—. ¹¹ Jua'a cua'ni Ni cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' ntsu'u cha' cua'ni cuayá' ycuí' Ndyosi ji'i lcaa ñati chalyuu, xqui'ya cha' cua ngusta Ni yabe' hichu' nu xña'a nu laca loo ji'i ñati chalyuu.

¹² Tya quiña'a la cha' ntsu'u cha' nti' na' chcui' na' lo'o ma nquicha' —nacuí Jesús ji'i ñati nu ndyaca tsa'a ji'i—, pana ná talo ma cua'a jyaca ma ji'i cha' bi' juani, cha' tucui tsa cha' bi'. ¹³ Nu lo'o caa Xtyi'i ycuí' Ndyosi nu tyu'u nde slo ycuí' Ni, li' culu'u nu bi' lcaa cha' nu liñi ca ji'i ma; li' chcui' liñi nu bi' lo'o ma lcaa cha' nu cuentya 'na —nacuí—. Ná chcui' nu bi' chacuayá' ji'i ycuí' ca Ni; tsa ña'a

cha' nu cua ndyuna ti Ni ca slo ycuí' Ndyosi, bi' ti cha' ta nu bi' lo'o mā —nacuí Jesús—. Lo'o jua'a ta nu bi' cha' lo'o mā, lcaa cha' nu caca jna'. ¹⁴ Cua'ni tlyu Xtyi'i ycuí' Ni jna'. Lcaa cha' nu culu'u nu bi' ji'i mā, cha' jna' laca bi'; na' laca suu cha' bi' —nacuí Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i—. ¹⁵ Lcaa cha' nu ntsu'u ji'i ycuí' Ndyosi Sti na' cua nda Ni 'na; bi' cha' ni na' ji'i mā lacua, cha' lcaa cha' nu culu'u Xtyi'i ycuí' Ndyosi ji'i mā, cha' jna' laca bi'.

Caca chaa ti' na, masi xñi'i tsa ti' na ndi'i na

¹⁶ 'Ca tiya' la xi, nga'aa ña'a mā jna', xqui'ya cha' tya'a na' slo ycuí' Ndyosi Sti na'; pana tiya' la li' ña'a mā jna' chaca quiya' —nacuí Jesús.

¹⁷ Lo'o li' ntsu'u xi ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús nu ndi'ya nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—Nacuí nu cusu' cha' ngulala ti cha' nga'aa ña'a na ji'i ycuí' yu —nacuí ngu' bi'—. Lo'o li' nacuí yu cha' tiya' la ña'a na ji'i yu chaca quiya'. Lo'o jua'a chaca cha' nacuí nu cusu', cha' tsa'a yu ca slo ycuí' Ndyosi Sti yu. ¹⁸ ¿Ñi'ya ntsu'u ta cha' nu nchcui' nu cusu' jua cha' “tiya' la xi”? —nchcuane ngu' ji'i tya'a ngu'—. Ná jlo ti' na ni cha' laca nchcui' nu cusu' jua'a.

¹⁹ Cua jlo ti' Jesús lcaa ña'a cha' nu nti' ngu' xcuane ngu' ji'i, bi' cha' ngxu'tyacui yu cha' lo'o ngu' bi' li':

—Cua nacuí na' ji'i mā cha' ca tiya' la xi nga'aa ña'a mā jna', lo'o jua'a ca tiya' la, li' ña'a mā jna' chaca quiya'. ¿Ha xqui'ya cha' bi' nchcui' tsa mā lo'o tya'a mā? ²⁰ Li'ni tsa cha' nu ta na' lo'o mā juani —nacuí Jesús ji'i ngu' bi' li'—, cha' cha'ni xi'ya mā, cha'ni cunaa mā nu lo'o cua ndya'a na', masi chaa

ti' xa' la ñat̄i chalyuu. Pana ná cube tsa ti' mā, masi xñi'̄i ti' mā; caca chaa ti' mā lo'o tyu'ú na' chaca quiya' li'. ²¹ Lo'o cua ndyalaa hora cha' cala sñi' sca nu cuna'a ni —nacui Jesús—, ti'í tsa cña caca ji'̄i nu cuna'a bi'; pana lo'o ngula cubi' bi', li' cjlyaa ti' nu cuna'a bi' cha' ti'í tsa cña bi' ji'̄i, tso'o tsa ntsu'u tyiquee cha' cua laca ngula sca ñat̄i. ²² Lo'o jua'a cu'mā —nacui—, xti ti tyempo caca xñi'̄i ti' mā; pana caa na' caa na'a na' ji'̄i mā chaca quiya', lo'o li' caca chaa ti' mā chaca quiya'. Ná tucui taca cua'a ji'̄i mā cha' ná caca chaa ti' mā li'.

²³ 'Nu lo'o tyalaa tyempo bi', nga'aa si'i jna' jña mā sca cha' —nacui Jesús—. Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o mā, cha' lcaa cha' nu jña mā ji'̄i ycuí' Ndyosi Sti na' chacuayá' 'na, ta Ni cha' bi' ji'̄i mā —nacui—. ²⁴ Si'i chacuayá' 'na ngüijña mā cha' ji'̄i ycuí' Ndyosi Sti na' sa'ni la; pana jua'a jña mā cha' ji'̄i Ni juani, cha' caja cha' bi' ji'̄i mā, cha' xcui' na caca chaa ti' mā su ndi'̄i mā li'.

Cua ntijiloo Jesús ji'̄i nu xña'a

²⁵ 'Xcui' cuii ti nda na' lo'o mā —nacui Jesús—, cha' caca cuayá' ti' mā scaa cha'; pana tyalaa sca tsā lo'o nga'aa si'i cuii ti hcui' na' lo'o mā li', liñi ti ta na' cha' lo'o mā cha' ji'̄i ycuí' Ndyosi Sti na'. ²⁶ Nu lo'o tyalaa tyempo bi' —nacui—, li' taca jña mā cha' ji'̄i ycuí' Ndyosi Sti na' chacuayá' 'na. Ná ni na' ji'̄i mā cha' hcui' na' lo'o Sti na' cuentya ji'̄i mā, cha' jua'a ta Ni lcaa cha' nu jña mā ji'̄i Ni; ²⁷ la cui' ycuí' Ndyosi Sti na' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'̄i mā. Ntsu'u tyiquee mā ña'a mā jna', jua'a jlya ti' mā cha' ca slo ycuí' Ndyosi ngutu'u na', bi' cha' ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni ji'̄i mā —nacui—. ²⁸ Nde

su ndi'i Sti na' ngutu'u na' lijya na' nde chalyuu; lo'o juani cua tyu'u ti na' chalyuu, tsa'a na' ca slo Sti na' chaca quiya'.

²⁹ Li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a bi' lo'o Jesús:

—Tso'o tsa nchca cuayá' ti' ya cha' nu nda nu'u lo'o ya juani —nacui' ngu' ji'i—, nga'aa si'i ñi'ya nchcui' sca cuii ti nda nu'u cha', ³⁰ bi' cha' ná ntsu'u cha' xcuane ngu' ni tsaca cha' jinu'u. Juani tso'o tsa nchca cuayá' ti' ya cha' jlo ti' nu'u lcaa ca cha', bi' cha' jlya ti' ya cha' ca slo ycu' Ndyosi ngutu'u nu'u.

³¹ Li' nacui' Jesús ji'i ngu':

—¿Ha jlya ti' mā jna' juani? —nacui' Jesús—.

³² Cua'a jyaca mā xi ji'i cha' nu chcui' na' re lacua: Cua ngulala ti hora, cua la cui' hora ndyaca juani cha' tyaa mā toni'i ji'i scaa mā. Li' tyanu na' ycu' ti na' —nacui—, pana si'i sca ti na' tyanu na', cha' stu'ba ndi'i Sti na' lo'o na'. ³³ Cua nda na' lcaa cha' bi' lo'o mā cha' ti ti tyi'i tyiquee mā xqui'ya na' —nacui—. Nde chalyuu ti'i ti' ñati' ña'a ji'i mā. Pana ná cube ti' mā, cua'ni tlyu tyiquee mā; na' laca loo nde chalyuu, cha' cua ntijiloo na' tsiya' ti ji'i nu xña'a.

17

Nchcui' Jesús lo'o ycu' Ndyosi Sti yu cuentya ji'i ñati'ji'i

¹ Lo'o ndye nchcui' Jesús cha' bi', li' ngxña'a yu nde cua, lo'o jua'a cuii tsa nchcui' yu lo'o ycu' Ndyosi Sti yu:

—Chcui' na' lo'o nu'u, cha' nu'u laca Sti na' —nacui—. Cua ndyalaa hora 'na cha' cajaan. Lo'o juani cua'ni nu'u cha' caca tlyu la na', cha' laca

na' Sñi' nu'u, cha' li' taca cua'ni na' cha' caca tlyu la ycuí' nu'u. ² Na cua nda nu'u chacuayá' jna' cha' caca na' loo ji'i lcaa ñati, cha' ta na' chaca chalyuu ji'i ñati nu nda nu'u 'na, chalyuu nu ná nga'a cha' tye —nacuí Jesús ji'i ycuí' Ndyosi Sti yu—. ³ Chalyuu nu ta na' ji'i ngu' laca cha' tyuloo ngu' jinu'u, nu'u nu laca sca ti ycuí' Ndyosi nu ntucua nde cua; lo'o jua'a tyuloo ngu' jna', cha' laca na' Jesucristo nu nda nu'u lijyaa.

⁴ Nde lo yuu re su nguti'i na' cua ngua'ni na' cha' tlyu tsa laca nu'u —nacuí Jesús—, jua'a cua ndye ngua'ni na' lcaa cña nu nda nu'u 'na cha' cua'ni na' ca nde. ⁵ Sti na' laca nu'u, bi' cha' cua'ni nu'u cha' caca tlyu la na', ñi'ya ngua nu lo'o nguti'i na' lo'o nu'u tya clyo lo'o tya lyiji xana chalyuu. Cua'ni nu'u cha' caca tlyu na', la cui' ñi'ya laca tlyu nu'u ca su ntucua nu'u.

⁶ 'Lcaa ca cha' ñi'ya laca ycuí' nu'u ni, cua ndye nchcui' na' cha' bi' lo'o ñati chalyuu nu cua ngusubi nu'u ji'i cha' caca ñati jna', ña'a cuayá' nu ndyuloo tso'o ngu' jinu'u —nacuí—. Ñati jinu'u laca ngu' bi', pana cua nda nu'u ngu' bi' jna'. Cua ndaquiya' ngu' lcaa cha' nu nda nu'u lo'o ngu'. ⁷ Lo'o jua'a ngua cuayá' ti' ngu' juani cha' nu'u laca nu nda lcaa cña nu ngua'ni na', cha' lcaa ca cha' nu ntsu'u jna', na cua nda nu'u jna'. ⁸ Lo'o jua'a cua ngulu'u na' ji'i ngu' lcaa cha' nu ngulu'u nu'u 'na —nacuí Jesús—, ndaquiya' tsa ngu' cha' bi' juani. Jlo tsa ti' ngu' cha' ca slo nu'u ngutu'u na' lijyaa, jlya ti' ngu' cha' nu'u laca nu cua nda jna' lijyaa.

⁹ 'Sti na', chcui' na' lo'o nu'u juani —nacuí Jesús—, cha' xtyucua nu'u ji'i ngu' bi'. Ná chcui' na' ji'i cua ña'a ca ñati chalyuu, sca ti ji'i ñati nu nda

nu'u jna' chcuí' na' cha' lo'o nu'u, cha' laca ngu' bi' ñati jinu'u. ¹⁰ Lcaa ngu' nu ngusñi cha' 'na, laca ngu' bi' ñati jinu'u —nacuí—. La cui' ti cha', ñati jna' laca ngu', xqui'ya cha' laca ngu' ñati ji'i ycuí' nu'u. Lo'o ña'a xa' ñati chalyuu ji'i ngu' bi', hora ti caca cuayá' ti' ngu' cha' tlyu tsa cha' tso'o ntsu'u jna'.

¹¹ 'Nga'aa tyi'i na' lo yuu chalyuu —nacuí Jesús—, cha' cua tyaa ti na' nde su ntucua nu'u; pana ngu' bi', tya tyi'i la ngu' nde chalyuu. Lubii tsa laca nu'u, Sti na', bi' cha' ndijña na' cha' clyu ti' jinu'u cuentya ji'i ngu' nu cua nda nu'u 'na. Cua nti' na' cha' cua'a nu'u ji'i ngu' bi' lo'o juersa ji'i ycuí' nu'u, cha' ná quiñu'u tyiquee ngu'. Ñi'ya nu stu'ba cha' jinu'u lo'o na' —nacuí—, jua'a cua'ni nu'u lo'o ngu' bi', cha' caca stu'ba cresiya ji'i ngu' bi' lo'o tya'a ngu' nu ngusñi cha' jinu'u. ¹² Lo'o tya ndi'i na' lo'o ñati nu nda nu'u 'na —nacuí Jesús—, li' ndaca'a na' ji'i ngu' bi' lo'o juersa ji'i ycuí' nu'u. Ná nda na' chacuayá' tyacua cha' cuxi ji'i ngu'; ni tsaca ngu' bi', ná nguna' chalyuu ji'i ngu'. Sca ti nu ñati nu nguscua tya sa'ni la cha' chcuna' cha' ji'i, bi' laca nu ndye cha' ji'i tsiya' ti, cha' nga'a cha' caca lcaa cha' nu nguscua ngu' lo quityi cusu' cuentya jinu'u.

¹³ 'Bi' cha' juani tyaa na' su ntucua nu'u, Sti na' —nacuí Jesús ji'i ycuí' Ndyosi Sti yu—. Lo'o tya ndi'i na' nde chalyuu, li' nda na' cha' bi' lo'o ngu', cha' ñi'ya lo'o chaa ti' ycuí' na' re, jua'a caca chaa ti' ngu' bi' tyucui tyiquee ngu'. ¹⁴ Lcaa cha' nu cua nchcuí' nu'u lo'o na', cua nda na' cha' bi' lo'o ngu' bi' —nacuí—. Lo'o juani, ñi'ya lo'o liye' ti' ñati chalyuu 'na, jua'a ca liye' ti' ñati ña'a ji'i ngu'

bi', xqui'ya cha' ná ntsu'u cha' ji'i ya lo'o nu cuxi nu ntsu'u nde chalyuu. ¹⁵ Bi' cha' chcu' na' lo'o nu'u juani, Sti na' —nacui Jesús—, cha' nti' na' cha' ña'asii nu'u ji'i ngu' bi', cha' ná cua'ni lya' ti' nu xña'a ji'i ngu', masi si'i cha' caa caqui'ya nu'u ji'i ngu' bi' chcu' na' lo'o nu'u. ¹⁶ Jua'a na' lo'o ngu' bi', ná ntsu'u cha' ji'i ya lo'o nu cuxi nu ntsu'u nde chalyuu —nacui—. ¹⁷ Liñi tsa cha' nu nda nu'u, lo'o jua'a tya ta la nu'u cha' liñi bi' lo'o ngu' bi', cha' cha'a cresiya ji'i ngu'; nga'aa si'i cha' cuxi tyu'u tyiquee ngu' bi', ñi'ya lo'o ntsu'u tyiquee ngu' tya sa'ni la. ¹⁸ Ñi'ya nda nu'u 'na cha' lijyaa nde chalyuu —nacui Jesús ji'i ycu' Ndyosi Sti yu—, jua'a cua nda na' ji'i ngu' bi', cha' tsa ngu' culu'u ngu' cha' jinu'u nde lo tyucui ña'a chalyuu. ¹⁹ Lo'o juani ta na' tyucui ña'a ycu' ca na' cuentya ji'i ñati bi', cha' cua'ni na' lcaa cña nu nti' nu'u cha' cua'ni na' —nacui—. Lo'o jua'a lcaa ñati nu ngusñi cha' jinu'u ni, nti' na' cha' cha'a cresiya ji'i ngu', cha' ta nu'u cha' liñi nu tyanu ne' cresiya ji'i ngu' cuentya jinu'u.

²⁰ Si'i sca ti ji'i ngu' nu cua ngusñi cha' 'na chcu' na' lo'o nu'u —nacui Jesús ji'i ycu' Ndyosi Sti yu—, lo'o chcu' na' cha' ji'i lcaa ñati nu xñi cha' jna' ca tiya' la, nu lo'o chcu' ngu' lo'o ñati bi'; lo'o cha' ji'i ñati bi' chcu' na' lo'o nu'u juani —nacui—. ²¹ Ndiñña na' jinu'u cha' caca stu'ba cresiya ji'i ngu' bi' lo'o tya'a ngu'. Sti na', ñi'ya stu'ba ntsu'u cha' jinu'u lo'o na', ñi'ya stu'ba nchca tyiquee na' lo'o nu'u, jua'a cua'ni nu'u cha' caca stu'ba tyiquee ngu' bi' lo'o na; li' taca jlya ti' xa' ñati cha' nu'u nda 'na lijyaa —nacui Jesús—. ²² Cua ngua'ni nu'u cha'

caca tlyu na' nde chalyuu, lo'o jua'a cua ngua'ni na' cha' caca ñati bi' ñi'ya laca ycu' na'. Ñi'ya lo'o stu'ba tsa nchca tyiquee nu'u lo'o na', jua'a nti' na' cha' caca stu'ba tyiquee ngu' bi' lo'o tya'a ngu'. ²³ Nu lo'o stu'ba ti ntsu'u tyiquee na' lo'o ngu' bi', lo'o jua'a stu'ba ntsu'u tyiquee nu'u lo'o na' —nacui—, li' chañi cha' caca stu'ba cresiya ji'i ngu' lo'o tya'a ngu'. Lo'o li' caca cuayá' ti' xa' ñati chalyuu cha' cua nda nu'u 'na lijya lo yuu, cha' ñi'ya lo'o tyaca'a na' jinu'u, jua'a cua'ni tyaca'a nu'u ji'i ngu' nu ngusñi cha' 'na.

²⁴ Sti na' —nacui Jesús ji'i ycu' Ndyosi Sti yu—, cua nti' na' cha' tyi'i ñati nu nda nu'u 'na ca su tyucua na'. Li' ña'a ngu' bi' 'na nde su tlyu la su nda nu'u 'na, cha' tyaca'a tsa na' jinu'u tya lo'o tya lyiji xana chalyuu. ²⁵ Sti na' —nacui Jesús—, xcui' cha' liñi ndu'ni nu'u. Nslo na' jinu'u, masi ná nslo ñati chalyuu jinu'u. Pana jlo ti' ñati nu ngusñi cha' jna' cha' nu'u laca nu nda 'na lijya nde chalyuu. ²⁶ Cua ngulu'u na' ji'i ngu' bi' lcaa cha' nu nda nu'u jna', lo'o jua'a tya cua'ni la na' cha' ca cuayá' tso'o ti' ngu' bi' tilaca laca nu'u. Bi' cha' taca caca tso'o tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i tya'a ñati ngu', ñi'ya ntsu'u tsa tyiquee nu'u ña'a nu'u 'na, lo'o li' tyanu Xtyi'i ycu' na' ne' cresiya ji'i ngu'.

18

Ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús preso

¹ Ndye nchcui' Jesús cha' bi' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, li' ngutu'u Jesús ndyaa yu lo'o ngu'. Nteje tacui ngu' ndyaa ngu' ca chaca tsu' sta'a Cedrón, sca sta'a lati nu nscua to' quichi Jerusalén. Tacala'

xi lo yuu nde bi' su ndi'i xi yaca cuiñii ji'i ngu', ca bi' ndyaa Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i. ² Lo'o nu Judas nu cua ndyujui' cresiya ji'i Jesús ji'i ngu' cuxi ni, lo'o Judas jlo ti' mala su ndyaa ngu', cha' cua tyuu quiya' ndyu'u ti'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o Jesús ca bi'. ³ Bi' cha' ndyaa lo'o Judas ji'i sca taju sendaru lo'o policia nu nda ngu' tlyu ji'i ndyaa, la cui' sti jo'ó nu laca loo bi' lo'o ngu' fariseo. Lo'o xee lámpara, lo'o quii' quityee, lo'o chcuá cusuu ntucua ya' ngu' ndyaa ngu'. Li' ndyaa lo'o Judas ji'i ngu' bi' ca su ndi'i yaca cuiñii bi'. ⁴ Jlo ti' Jesús lcaa cha' nu nga'a cha' cua'ni ngu' lo'o yu, bi' cha' ndyaa yu ndyacua tya'a yu lo'o ngu' xña'a bi' tyucuii su lijya ngu'. Li' nchcuane Jesús ji'i ngu':

—¿Ti ji'i lijya ma yaana ma? —nacui yu ji'i ngu' bi'.

⁵ —Ji'i Jesús, ngu' Nazaret, bi' laca nu nclyana ya ji'i —nacui ngu'.

—Na' laca bi' —nacui Jesús ji'i ngu' li'.

Lo'o jua'a stu'ba ti ndu Judas lo'o ngu', nu Judas nu cua ndyujui' cresiya ji'i Jesús ji'i nu ngu' xña'a bi'. ⁶ Lo'o cua nhcui' Jesús cha': “Na' laca bi'”, nacui yu, hora ti nguta'achu' ngu' li', ndyaa stii ngu' lo yuu. ⁷ Chaca quiya' nchcuane Jesús ji'i ngu':

—¿Ti ji'i nclyana ma ndya'a ma? —nacui.

—Ji'i Jesús, ngu' Nazaret, yu bi' laca nu nti' ya —nacui ngu'.

⁸ —Cua ni na' ji'i ma tsá cha' na' laca bi' —nacui Jesús ji'i ngu' li—. Si jna' ti nti' ma, ta ma chacuayá' tyaa laja ti nu xa' la ngu' tya'a ndya'a na' re.

⁹ Nhcui' Jesús lo'o ngu' jua'a, cha' caca ñi'ya nu cua nhcui' ca Jesús lo'o ycu'i Ndyosi Sti yu, nu

lo'o cua nacui yu ndi'ya: “Ni tsaca ñati nu cua nda nu'u 'na, ná nguna' ngu' 'na”. ¹⁰ Li' ngulo Simón Pedro xlyu cusuu nu nga'a sii', ngujui'i Pedro xlyu ji'i ngu', ngusi'yu cu' jyaca la'a tsu' cui sca nu naa Malco; msu ji'i xu'na sti jo'ó laca bi'. ¹¹ Hora ti nchcui' Jesús lo'o Pedro:

—Xco'o clya xlyu cua hi ne' quiiji. Na cua nda ycui' Ndyosi Sti na' chacuayá' ji'i ngu' cha' xcube' ngu' 'na. ¿Ha ná tso'o cha' jua'a caca 'na nti' nu'u?

Ndu Jesús nde loo xu'na sti jo'ó

¹² Cua ngua li', lo'o nu sendaru, lo'o xu'na sendaru, lo'o policía ji'i ngu' judío, ntejeya' ngu' ji'i Jesús, tachaa ngusca' ngu' ji'i yu li'. ¹³ Clyo ndyaa lo'o ngu' ji'i yu slo sca nu cusu' nu naa Anás, sti laa Caifás nu ngua xu'na sti jo'ó yija bi'. ¹⁴ La cui' Caifás ngua nu nda cha' lo'o ngu' judío tya tsubi' la cha' caca tso'o la xi ji'i ngu' quichi masi cajaa sca ñati, cha' ná ntsu'u cha' cajaa lcaa ñati li'.

Ndyutsii Pedro cha' tyuloo ji'i Jesús slo ñati

¹⁵ Ndyaa' Simón Pedro lca'a ji'i Jesús tyijyu' ti. Lo'o jua'a chaca nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús, lo'o nu qui'yu bi' lca'a ji'i Jesús. Ndyuloo tso'o nu bi' ji'i sti jo'ó Anás, bi' cha' ndyaa lca'a ji'i Jesús ca nde ni'i tlyu, nu laca to' tyi sti jo'ó bi'. ¹⁶ Pana ndyanu Pedro nde liya'; bi' cha' ndyaa nu chaca, ndyaa nchcui' lo'o sca nu cuna'a cua' nu ndu cua toni'i. Li' ndyaa lo'o ji'i Pedro nde ni'i. ¹⁷ Nacui' nu cuna'a cua' nu ndu toni'i bi' ji'i Pedro:

—¿Ha lo'o nu'u ndyaca tsa'a ji'i yu jua lacua?
—nacui' nu cuna'a bi' ji'i.

—Si'i na' —nacui' Pedro.

18 Laja li' nu ngu' msu lo'o ngu' policía bi', cua nguxtyu'u ngu' quii' nchcubi' nde bi', cha' tlya' tsa; ndu ngu' to' lquii' bi', cha' caca chcatsu ngu'. Lo'o Pedro ndu lo'o ngu' bi' li', cha' lo'o nti' caca chcatsu ti' to' lquii'.

Nchcuane sti jo'ó nu laca loo ji'i Jesús

19 Nchcuane sti jo'ó nu laca loo ji'i Jesús li':

—¿Tilaca laca nu ndyaca tsa'a jinu'u? ¿Ñi'ya cha' laca nu nclu'u nu'u ji'i ngu'?

20 Li' nguxacu'i Jesús cha' ji'i sti jo'ó bi':

—Lcua ti se'i su ndya'a na', liñi nhcui' na' lo'o ngu' ña'a cuayá' nu cuna lcaa ñati —nacu'i yu—. Masi ne' laa sube ti, masi ne' laa tlyu, lcaa su ndyu'u ti'i ngu' judío, ca bi' ngulu'u na' ji'i ngu'; ni sca quiya' ná nhcui' na' cuaana ti lo'o ngu'. 21 ¿Ni cha' laca nchcuane nu'u jna'? Cuacha' nu'u ji'i ñati nu cua ndyuna cha' nu nhcui' na' ni cha' nda na' lo'o ngu' bi'. Jlo ti' ngu' lcaa cha' nu ngulu'u na' ji'i ngu'.

22 Lo'o nhcui' Jesús jua'a, li' ngu'ji'i ya' sca policía tu'ba yu:

—Ná tso'o xacu'i nu'u cha' jua'a ji'i sti jo'ó nu laca loo —nacu'i policía li'.

23 —Si cuxi ti nhcui' na' ngua ti' ma, cuacha' clya ma 'na ni cha' cuxi laca bi' —nacu'i Jesús li'—. Pana cua nhcui' na' cha' liñi lo'o ma. ¿Ni cha' laca ngu'ji'i ya' ma tu'ba na' li'? —nacu'i Jesús.

24 Li' ngulo nu cusu' Anás cña ji'i ngu' cha' tyaa lo'o ngu' ji'i Jesús, ña'a ndyaaca' ti, slo Caifás, nu laca xu'na sti jo'ó bi'.

Tya chaca quiya' ná ntaja'a Pedro ta cha' liñi lo'o ngu'

²⁵ Laja li' ndu Pedro to' lquii' cha' caca chcatsu ti'. Nhcui' nu xa' ñat̄i nu ndi'̄i nde bi' lo'o Pedro li':

—¿Ha lo'o nu'u ndyaca tsa'ā ji'̄i yu jua?

Ná ntaja'ā Pedro ta cha' liñi lo'o ngu'.

—Ná lo'o na' —nacui.

²⁶ Lo'o nde bi' ndi'̄i sca msu ji'̄i xu'na sti jo'ó bi', la cui' tya'a lo'o nu ngusi'yu cu' Pedro jyacā bi'. Nhcui' msu bi' lo'o Pedro li':

—¿Ha ná cua na'ā na' h̄i tsaca quiya' ts̄a lo'o ndyaa nu'u lo'o yu jua ne' yaca cuiñi bi'? —nacui msu bi'.

²⁷ Xa' nhcui' Pedro cha' ná lo'o ndyaa, lo'o la cui' hora li' ngusi'ya ndye'e.

Ngua cuayá' ji'̄i Jesús slo Pilato

²⁸ Li' ngutu'u ngu' slo Caifás, ndyaa lo'o ngu' ji'̄i Jesús ca su ndi'̄i nu gobernador romano nu naa Pilato. Cua cuxee ti ndyaca li', bi' cha' ná ntaja'ā nu ngu' judío bi' tyat̄i ngu' ne' ni'̄i ji'̄i gobernador; tacati tsa ndu'ni ngu' bi' xqui'ya ta'a. Ngua ti' ngu' cha' quiñu'u cha' ji'̄i ngu' si tyat̄i ngu' ne' ni'̄i ji'̄i ngu' xa' tsu', cha' ná ntsu'u chacuayá' cacu ngu' sii ta'a bi' li'; ²⁹ bi' cha' ngutu'u nu naa Pilato, nu laca gobernador bi', ndyaa slo ngu' judío cha' xcuae ji'̄i ngu' ndi'ya:

—¿Ni qui'ya gusta mā hichu' yu re? —nacui Pilato ji'̄i ngu'.

³⁰ Li' ngxutyacui ngu' cha' lo'o Pilato:

—Si ná ntsu'u qui'ya ji'̄i yu, ná caa lo'o ya ji'̄i yu slo nu'u, cusu' —nacui ngu' ji'̄i.

³¹ —Yaa lo'o mā ji'̄i yu re cha' cua'ni cuayá' mā ji'̄i yu cuentya ji'̄i cha' cusu' nu ntsu'u ji'̄i ycu' ca mā —nacui Pilato ji'̄i ngu' li'.

Nguxacui nu ngu' judío bi' cha' ji'i Pilato li':

—Ná ntsu'u chacuayá' ji'i ya cha' cujuui ya ji'i sca ñati jua'a, cha' ngu' judío laca ya —nacui ngu'.

³² Lo'o ngua'ni ngu' jua'a, li' ngutu'u tucua cha' nu cua nhcui' Jesús lo'o ngu', ñi'ya ña'a cajaa ycu' ca. ³³ Li' nguxtyu Pilato ndyaa toni'i ji'i, ngusi'ya ji'i Jesús cha' tyaa slo:

—¿Ha nu'u laca rey nu laca loo ji'i ngu' judío? —nacui Pilato ji'i Jesús.

³⁴ Nhcui' Jesús lo'o nu cusu' bi' li':

—¿Ha cha' ngua'ya hique ycu' ca nu'u laca cha' cua? ¿Ha xa' ñati ndacha' jinu'u cha' jua'a laca na'? —nacui Jesús ji'i Pilato.

³⁵ —¿Ha ngu' judío laca na' nti' nu'u? —nacui Pilato li'—. Jlo ti' nu'u cha' ñati tya'a quichi tyi nu'u, lo'o jua'a sti jo'ó nu laca loo ji'i ngu', bi' ngu' laca nu cua yaa lo'o jinu'u cha' ca cuayá' jinu'u slo na'.

³⁶ —Si laca na' sca rey jua'a —nacui Jesús—, li' cua nxu'u tya'a ngu' tya'a ndya'a na' lo'o ngu' judío jua cha' ná xñi ngu' 'na —nacui—. Pana si'i ñati chalyuu laca nu cua ngusta 'na cha' caca na' loo ji'i ngu'.

³⁷ —¿Ha laca nu'u rey lacua? —nacui Pilato.

Li' nguxtyacui Jesús cha' lo'o nu cusu' bi' chaca quiya':

—Nu'u nacui cha' laca na' rey. Cña nu ntsu'u 'na laca cha' hcui' liñi na' ji'i lcaa cha' nu ntsu'u slo ycu' Ndyosi lo'o ngu'; bi' cha' ngula na' chalyuu, bi' cha' lijya na' lo yuu cha' hcui' liñi na' lcaa cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati. Cuna ngu' lcaa cha' nu nhcui' na' si ná ndyacu' hique ngu' ji'i cha' liñi bi'.

³⁸ Li' nhcui' Pilato lo'o Jesús:

—Ná jlo ti' na' si ntsu'u cha' liñi jua'a nde cha-lyuu —nacui.

Ngulo Pilato cña cha' cjuui ngu' ji'i Jesús

Li' ngutu'u Pilato nde liya', ndyaa nde su ndu nu ngu' judío bi' chaca quiya'.

—Cuentya jna', ná ntsu'u qui'ya ji'i yu jua, ná ntsu'u cha' xcube' na' ji'i yu —nacui Pilato ji'i ngu' judío—. ³⁹ Pana cua ngui'i mā cha' ndu'ni lyaá na' ji'i sca ngu' preso lcaa yija lo'o nchca tsa ta'a pascua —nacui Pilato li'—. ¿Ha cua nti' mā cha' cua'ni lyaá na' ji'i yu jua nu laca rey ji'i cu'mā ngu' judío?

⁴⁰ Cuii ngusi'ya lo'o ngu' ji'i chaca quiya':

—Si'i ji'i yu jua nti' ya. Ji'i Barrabás cua'ni lyaá nu'u —nacui ngu'.

Lo'o nu naa Barrabás ni, si'i ñati tso'o laca bi'; tyaa la tsa Barrabás, la cui' ñati cuaana laca.

19

¹ Li' ngulo Pilato cña cha' tyaa lo'o ngu' ji'i Jesús, cha' ti' tsa quiji'i ngu' ji'i yu lo'o juata. ² Ngüiñá ngu' sendaru sca sne' quiche' cha' sta ngu' hique Jesús, li' nda ngu' sca late' cuaa ña'a cha' cacu' yu, ñi'ya ña'a si laca yu rey. ³ Li' lu'ba ti, lu'ba ti ndyaa ngu' slo yu cha' chcuicha' ngu' ji'i yu; na cuiñi ti ngu' cha' ndyu'ni chi' ngu' loo yu.

—Tso'o ti tyi'i nu'u, cusu', cha' nu'u laca rey nu laca loo ji'i ngu' judío —ndu'ni ngu' ji'i Jesús li'.

Lo'o li' ngujui'i ya' ngu' loo Jesús.

⁴ Chaca quiya' ngutu'u Pilato ni'i ndyaa su ndi'i ngu' judío.

—Cua lijya yu jua —nacuḷ Pilato—, lijya lo'o na' ji'ḷ yu jua slo ma chaca quiya', cha' caca cuayá' ti' ma cha' ná ntsu'u qui'ya ji'ḷ yu cuentya jna'.

⁵ Li' ngutu'u Jesús lo'o sne' quiche' ntucua hique yu, lo'o late' cuaa ña'a lacu' yu.

—Ña'a ma ji'ḷ yu cua ña'a —nacuḷ Pilato li'.

⁶ Lo'o sti jo'ó nu laca loo lo'o msu ji'ḷ ngu' ni, cuiḷ ngusi'ya lo'o ngu' ji'ḷ Pilato lo'o na'a ngu' ji'ḷ Jesús lijya.

—¡Cujui clya ma ji'ḷ yu! ¡Cujui clya ma ji'ḷ yu jua! —nacuḷ ngu' ji'ḷ.

Nhcui' Pilato lo'o ngu' li':

—Ycui' ca ma yaa lo'o ma ji'ḷ yu cha' cuju'i' ca'a ma ji'ḷ lo crusi —nacuḷ Pilato ji'ḷ ngu'—. Cuentya jna' ná ntsu'u qui'ya ji'ḷ yu.

⁷ Li' nguxacuḷ ngu' judío cha' ji'ḷ Pilato bi':

—Ntsu'u sca cha' ji'ḷ cuare —nacuḷ ngu'—. Cuentya ji'ḷ ya ntsu'u qui'ya ji'ḷ yu, cha' nacui' yu cha' laca yu nu sca ti Sñi' ycui' Ndyosi; xqui'ya cha' bi' ntsu'u cha' cajaa yu.

⁸ Lo'o ndyuna Pilato cha' bi', ndyutsii tsa yu li'.

⁹ Xa' nguxtyuḷ Pilato ndyaa nde ni'ḷ ji'ḷ, nchcuane ji'ḷ Jesús:

—¿Macala ngutu'u nu'u lijya?

Ná nguxacuḷ Jesús cha' ji'ḷ tsiya' ti li'.

¹⁰ —¿Ni cha' laca ná nti' nu'u chcu' lo'o na'? —nacuḷ Pilato ji'ḷ Jesús—. Cua jlo ti' nu'u cha' ntsu'u chacuayá' 'na cha' cua'ni lyaá na' jinu'u, lo'o jua'a ntsu'u chacuayá' 'na cha' cuju'i' na' jinu'u lo crusi.

¹¹ —Ná ntsu'u chacuayá' jinu'u tsiya' ti cha' caca nu'u loo jna' —nacuḷ Jesús ji'ḷ Pilato—. Ycui' Ndyosi nu laca loo la, bi' laca nu ta chacuayá' ji'na;

bi' cha' tlyu la qui'ya ntsu'u ji'i yu nu cua ndyujui' cresiya 'na jinu'u.

¹² Li' nguxana ndyu'ni cña ti' Pilato, si caja ñi'ya nu cua'ni lyaá yu ji'i Jesús. Pana ña'a ti ndu'ni nu ngu' judío bi', cuii ngusi'ya lo'o ngu' ji'i Pilato:

—Si cua'ni lyaá nu'u ji'i nu qui'yu jua ni, li' nga'aa tso'o nu'u cuentya ji'i César nu laca xu'na cu'ma ngu' romano —nacu'i ngu'—. Cua nacui nu qui'yu jua cha' sca rey laca yu, bi' cha' tya'a cusu yu ji'i César nu laca xu'na ma.

¹³ Lo'o ndyuna Pilato ñi'ya nacui ngu' judío bi', li' ndu'u yu ndyaa tucua yu ca su ndu'ni cuayá yu ji'i ngu'. Li' ngulo yu cña cha' caa lo'o ngu' ji'i Jesús ca su ntucua yu, la cui' se'i su ntsiya quee cuaja' nu ngua naa Gabata cha'cña ji'i ngu' judío. ¹⁴ Nde hora ngua bi', tsá ta'a sji ji'i ta'a pascua. Lo'o li' nacui Pilato ji'i ngu' judío:

—Yu re laca rey nu laca loo ji'i ma.

¹⁵ Lye tsa nchcui' ngu' judío lo'o Pilato li':

—¡Yaa lo'o ma ji'i yu! ¡Yaa lo'o ma ji'i yu! Cujuii clya ma ji'i yu lo crusi.

—¿Ha nti' ma cha' cujuii ya ji'i rey nu laca loo ji'i ma? —nacu'i Pilato ji'i ngu'.

—Nga'aa ntsu'u chaca rey nu laca loo ji'na —nguxacu'i ngu' ji'i—. Sca ti César laca loo ji'na.

¹⁶ Bi' cha' jua'a ngua li'. Ngulo Pilato cña ji'i sendaru cha' cujuii ngu' ji'i Jesús, cha' cujui'i ca'a ngu' ji'i yu lo crusi li'.

Ngujui'i ca'a ngu' ji'i Jesús lo crusi

¹⁷ Li' ndaya' sendaru ji'i Jesús, ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús ca su cajaa yu. Ngüi'ya Jesús ji'i crusi nu ji'i ycui' ca yu, ndyaa yu li'. Ndyaa lo'o ngu' ji'i yu

nde su naa Gólgota cha'cña ji'í ngu' judío, nu jua'a nti' tyu'u cha'cña bi': Su nscua tyijya hique jyo'o. ¹⁸ Ca bi' ngujui'í ca'a ngu' ji'í Jesús lo crusi, lo'o tya tyucuaa tya'a ñati tya'a ndyujuii ngu' ji'í lo'o Jesús; la'a tsu' cui nguxtyu ngu' crusi ji'í tsaca yu, la'a tsu' coca nguxtyu ngu' crusi ji'í chaca yu lí. Crusi ji'í Jesús nguxtyu ngu' cla'be la. ¹⁹ Li' ngulo Pilato cña cha' ndi'ya scua sca cha' hique crusi bi': “Nu nde laca Jesús Nazaret, rey ji'í ngu' judío”. Jua'a cha' nguscua bi'. ²⁰ Quiña'a tsa ngu' judío na'a ji'í cha' nu nscua hique crusi bi', cha' ná tyijyu', to' quichi ti ngua su ndyujuii ngu' ji'í Jesús lo crusi. Sna lo cha'cña ji'í ngu' nscua cha' bi' hique crusi: cha'cña ji'í ngu' judío nscua bi', cha'cña ji'í ngu' latín nscua bi', lo'o cha'cña ji'í ngu' griego nscua bi'. ²¹ Bi' cha' ndyaa sti jo'ó nu laca loo ji'í ngu' judío, ndyaa cacha' ngu' ji'í Pilato:

—Ná tso'o cha' nguscua nu'u cha' rey laca yu bi', cha' laca yu loo ji'í cuare ngu' judío —nacui ngu'—. Tso'o la si scua nu'u cha' ycui' yu nacui yu cha' laca yu rey ji'í ngu' judío.

²² Li' nguxacui Pilato cha' ji'í ngu':

—Tyanu cha' bi' ñi'ya nu nscua ti, na cua nscua juani —nacui.

²³ Lo'o cua ngujui'í ca'a sendaru ji'í Jesús lo crusi, li' ndaya' sendaru bi' ste' yu. Ndi'í jacua tya'a sendaru ca bi' lo'o cua ngusa'be ngu' ste' Jesús cha' caja xi ndaca ji'í ca ta'a jacua ngu'. Lo'o late' tyucui ji'í Jesús ndaya' ngu' ji'í. Ña'a tsa cu' ti ngalya late' bi', ná ntsu'u su ngu'yacua late' bi'.

²⁴ Bi' cha' nacui ngu' ji'í tya'a ngu':

—Ná cusaa' na late' re. Quijya na lo'o tya'a na cha' quije cha' ji'na tilaca nu ca ji'i late' re.

Lo'o jua'a ngua cuayá' ti' na cha' chañi cha' nu nscua lo quityi cusu cua' sa'ni, nu nchcui' ndi'ya: “Cua ngusa'be ngu' ste' na' lo'o tya'a ngu', cua ngüijya ngu' lo'o tya'a ngu' cha' quije cha' ji'i ngu' tilaca nu ca ji'i late' bi'”. Jua'a nacui lo quityi bi', lo'o la cui' jua'a ngua'ni ngu' sendaru bi' li'.

²⁵ Laja li' ndu xtya'a Jesús cacua ti su nguju'i ca'a ngu' ji'i yu lo crusi bi'. Ndu lo'o sca nu cuna'a tya'a ngula, lo'o María clyo'o Cleofas, lo'o María Magdalena. ²⁶ Na'a Jesús ji'i xtya'a yu, lo'o jua'a na'a yu ji'i sca nu qui'yu nu ndyaca tsa'a ji'i nu tyaca'a tsa ji'i Jesús bi', na'a yu cha' stu'ba ti ndu ngu' cacua ti slo crusi. Li' nacui Jesús ji'i xtya'a yu:

—Ma'a —nacui—, yu cua caca sñi' nu'u juani.

²⁷ Lo'o jua'a nchcui' Jesús lo'o nu qui'yu bi':

—Ma' cusu' cua caca xtya'a nu'u juani.

Li' ndyaa lo'o nu qui'yu bi' ji'i xtya'a Jesús, nda su tyi'i ma' ca toni'i ji'i li'.

Ngujui Jesús

²⁸ Jua'a ngua lo'o cua ngua tii Jesús cha' cua ngua lcaa cha' nu ntsu'u cha' caca ji'i ycui' yu, li' nacui yu ñi'ya nu nacui sca cha' nu nscua lo quityi cusu':

—Nguityi tsa na' hitya —nacui yu.

²⁹ Nde jua ndu sca te'i vino tiye'. Li' nguju'i ngu' sca quiche ne' te'i su ntsu'u vino bi', ña'a cuayá' nu ngutsa' tso'o ti; ngusta ngu' quiche bi' si' chcuá cha, ngusicuá ngu' ji'i quiche ña'a cuayá' nu tyalaa ca su ntucua tu'ba Jesús. ³⁰ Lo'o cua ngxucui Jesús vino bi', li' nacui yu:

—Cua ngua lcaa cha'.

Li' ngua'ya tacui hique yu, ngujuii yu li'.

Ndyojo' sendaru chcuā cha sii' Jesús

³¹ Ta'a s̄ii pascua ngua, lo'o jua'a ná nti' nu ngu' judío bi', cha' tyanu jyo'o lo crusi chaca ts̄a. Ndube tsa ti' ngu' cha' tacati tsa ts̄a ta'a bi'; bi' cha' ndyaa ngu' slo Pilato, ngüijña ngu' cha' ji'í nu cusu' cha' cula'a sendaru tyijya quiya' ngu' nu ndacui lo crusi, cha' cajaa clya ngu' li'. Hasta li' caja ñi'ya nu caca ta'ya ngu' ji'í jyo'o bi' lo yuu. ³² Bi' cha' ndyaa sendaru ca su ndu crusi ji'í tya'a ngujuii Jesús; ngula'a ngu' quiya' su ndyaa ngu' clyo, li' ngula'a ngu' quiya' nu chaca. ³³ Pana lo'o ndyaa ngu' ca su ndu crusi ji'í Jesús, li' na'a ngu' cha' cua laca ngujuii yu, bi' cha' nga'aa ngula'a ngu' quiya' Jesús.

³⁴ Ña'a cuayá' nu ndyojo' sca sendaru chcuā cha sii' Jesús, li' tsiya' ca ndyalú tañi nguxa' lo'o hitya lubii. ³⁵ Lo'o na' nu nscua quityi re, Juan laca na', na'a na' cha' jua'a ña'a ngua cha' bi'. Chañi cha' jlo ti' na', bi' cha' nchcui' na' cha' liñi lo'o cu'ma, cha' lo'o ma' taca jlya ti' ma' cha' bi'. ³⁶ Cua ngua jua'a, ñi'ya nu nscua cha' lo quityi ji'í ycui' Ndyosi ndi'ya: “Ná catsa ni tsaca tyijya yu”. ³⁷ Lo'o ntsu'u chaca cha' nu nscua lo quityi bi' nu nchcui' ndi'ya: “Ndyojo' ñati chcuā cha sii' yu, lo'o li' nguxña'a ngu' bi' ji'í nu quicha bi'”.

Nguatsi' jyo'o Jesús

³⁸ Nde ngusii la ndyaa tsaca yu nu naa José Arimatea slo nu Pilato bi'. La cui' ñati nu ngua tsa'a ji'í Jesús laca bi', masi cuaana ti ndyaca tsa'a nu José bi'. Ntsii yu si ca cuayá' ti' ngu' judío tya'a quichi tyi yu cha' ndyaca tsa'a yu ji'í Jesús.

Ndyaa yu ngüijña yu chacuayá' jilí Pilato cha' tsaá lo'o yu jilí jyo'o Jesús cha' tyatsi', lo'o li' nda Pilato chacuayá' tyaa lo'o yu jilí. Li' ndyaa José ca su ndu crusi, ndyaa ndyiqui'ya jilí jyo'o Jesús, cha' tsaá lo'o yu jilí ca to' cuaá. ³⁹ Lo'o Nicodemo nguxtyucua jilí yu, la cui' Nicodemo nu ndyaa slo Jesús talya tya sa'ni xi bi'. Ndyaa lo'o Nicodemo sca yu'ba styi' yaca nu tyixi xtyi'i; mirra naa sca lo styi' yaca bi', nguxa' lo'o chaca nu naa áloes. Calaa tyii kilo cuayá' ti'í yu'ba bi'. ⁴⁰ Ngusta ngu' na tyixi xtyi'i bi' lo sca late' lati loo, li' ngüixi' ngu' late' bi' tyucui ña'a hichu' jyo'o Jesús, ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío nu lo'o nxatsi' ngu' jilí jyo'o nu ndyijii jilí ngu'. ⁴¹ Ca su ngujui'í ca'a ngu' jilí ngu' lo crusi, ca bi' ntsu'u sca lo'o su ndi'í yaca tyacala' jilí ngu'. Ne' lo'o bi' ntsu'u sca tyuquee nu ngulu ca ti ngu' sii' cua'a cha' caca cuaá jilí ngu'. Bilya tyatsi' ngu' ne' cuaá bi'. ⁴² Cacia ti ntucua tyuquee bi', bi' cha' ndacua ti nguxatsi' ngu' jilí jyo'o Jesús li', cha' cua ca talya ti ta'a sji' pascua, cuentya jilí ngu' judío.

20

Ndyu'ú Jesús chaca quiya'

¹ Ndyu'u scua cuacha li', tsá clyo jilí semana; jua'a tya lyiji quixee tso'o ti, lo'o ngutu'u María Magdalena ndyaa to' cuaá. Na'a cha' cua laca ngutu'u tsu' quee tlyu nu ndyacu' to' cuaá bi', ² bi' cha' ngusna María ndyaa ca su nga'a Simón Pedro lo'o chaca nu qui'yu nu ndyaca tsa'a nu tyaca'a tsa jilí Jesús. Ndacha' María jilí ngu' bi':

—Cua ngulo ngu' ji'i jyo'o Xu'na na su nguxatsi' ngu' ji'i ne' tyuquee —nacuí María ji'i ngu'—. Ná jlo ti' ya mala ndyaa lo'o ngu' ji'i.

³ Li' ngutu'u Pedro lo'o nu chaca yu, ngusna ngu' ndyaa ngu' nde to' cuaá. ⁴ Tyucuaa ngu' ngusna ngu', pana lye la ngusna nu chaca yu, yala la ngulaa bi' to' cuaá. ⁵ Li' nguxña'a yu ne' tyuquee bi', na'a yu cha' tya ntsiya late' lati loo nu ngüixii ngu' chu' jyo'o, pana ná ndyaa yu ca ne' tyuquee bi'. ⁶ Li' ngulaa Simón Pedro to' cuaá lijya lca'a ji'i nu chaca yu bi'. Hora ti ndyatí Pedro ndyaa ne' tyuquee, na'a cha' ndi'i late' lati loo bi' tyuquee bi'. ⁷ Lo'o jua'a na'a Pedro late' nu ndyacü' loo jyo'o, nguxcu' ti late' bi', ntsiya chaca se'i; nga'aa ntsiya lo'o late' lati loo nu ngüixii chu' jyo'o, ycui' ti late' bi' ntsiya. ⁸ Li' lo'o nu chaca yu nu ngulaa yala la, lo'o yu bi' ndyatí yu ne' tyuquee, ndyaa na'a yu ñi'ya ña'a ne' cuaá. Ca li' jlya tso'o ti' yu; ⁹ li' ngua cuayá' ti' ngu' cha' ñi'ya nu nscua lo quityi cusu' cha' ntsu'u cha' tyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o nguatsi', jua'a ngua cha' bi'. ¹⁰ Li' nguxtyuu ngu', tyucuaa ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús bi', ndyaa ngu' su ndi'i ngu' tya'a ngua tsa'a ngu'.

Ngutu'u tu Jesús su ndu María Magdalena

¹¹ Pana nu María bi' ni, ndyanu cho' to' tyuquee bi', ndyunaa tsa cho'. Laja lo'o ndyunaa ti cho', li' nguxña'a cho' nde ne' tyuquee bi', ¹² na'a ji'i tucua tya'a xca ji'i ycui' Ndyosi nu ngutu'u yaa nde cua. Ngati tsa ña'a ste' ngu' nu ndu'u tucua nde bi'. Ca su nguscua jyo'o Jesús tya la ti ti, ca bi' ndyaa tucua ngu'; tsaca yu ndyaa tucua nde su nguscua hique

jyo'o bi', chaca yu ndyaa tucua nde su nguscua quiya' yu. ¹³ Li' nchcuane xca' bi' ji'i María:

—¿Ni cha' laca lye tsa ndyunaa nu'u?

Li' nguxacui María cha' ji'i xca' bi':

—Cua ngulo ngu' ji'i jyo'o Xu'na na' —nacui—, lo'o ná jlo ti' na' mala ndyaa lo'o ngu' ji'i ndyaa.

¹⁴ Lo'o ndye nhcui' María lo'o xca' bi', nguxña'a cho' nde chu' cho', lo'o li' na'a cho' cha' ndu Jesús nde bi', pana ná ndyuloo María ji'i yu. ¹⁵ Li' nchcuane Jesús ji'i:

—¿Ni cha' laca lye tsa ndyunaa nu'u? —nacui yu ji'i nu Maria bi'—. ¿Ti ji'i nclyana nu'u ndya'a?

Ngua ti' María cha' nu ca ji'i yaca tyacala' laca nu ndu bi', bi' cha' nhcui' lo'o yu li':

—Si nu'u laca nu ngulotsu' ji'i jyo'o nu nguatsi' re, cusu' —nacui ji'i yu—, cua'ni nu'u cha' tso'o cuacha' clya xi 'na mala ndyaa lo'o nu'u ji'i, cha' li' tsa lo'o na' ji'i jyo'o bi' chaca se'i su tso'o la.

¹⁶ —¡María! —nacui Jesús ji'i li'.

Lo'o li' nguxtyacui María na'a su ndu Jesús.

—¡Raboni! —nacui. (Sca cha' hebreo laca; La Mstru 'na, jua'a nti' ñacui cha' bi'.)

¹⁷ Li' nhcui' Jesús lo'o María:

—Ná cala' nu'u jna' cha' tya lyiji tya'a na' nde cua' ca su ntucua Sti na' —nacui—. Nu juani, yaa clya nu'u su ndi'i nu xa' la ñati' nu cua ngusñi cha' 'na, yaa cacha' nu'u ji'i ngu' bi', cha' cua tyacui ti na' tya'a na' ca su ntucua ycui' Ndyosi Sti na', nu laca Sti ma. Tya'a na' ca su ntucua ycui' Ndyosi nu Xu'na na', nu bi' nu laca ycui' Ndyosi nu Xu'na ma.

¹⁸ Li' ndyaa María Magdalena su ndi'i ngu' nu ngua tsa'a ji'i, ndyaa cacha' ji'i ngu':

—Cua na'a na' ji'i ycui' nu Xu'na na tsa —nacui.

Lo'o li' nda nu cuna'a bi' cha' lo'o ngu', lcaa ña'a cha' nu cua nacui Jesús ji'i.

Xa' la tyempo lo'o ndu'u tucua Jesús slo ñati ji'i

¹⁹ La cui' talya tsá clyo ji'i semana bi', cua nga'a ya' ni'i su ndyu'u ti'i ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús, cha' ntsii ngu' ji'i ngu' judío. Li' yaa Jesús, ndatu slo ngu' bi'.

—Ti' ti tyi'i tyiquee ma, ná culacua tsa ti' ma —nacui yu ji'i ngu' bi'.

²⁰ Li' ngulu'u Jesús tyuu ya' yu ji'i ngu', ngulu'u yu sii' yu ji'i ngu', su ngua quicha yu. Lo'o na'a ngu' nu ngua tsa'a ji'i ycu'i nu Xu'na ngu', tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' li'. ²¹ Chaca quiya' nchcui' Jesús lo'o ngu' li':

—Ti' ti tyi'i tyiquee ma, ná culacua tsa ti' ma —nacui yu ji'i ngu'—. Ñi'ya lo'o nda Sti na' 'na lijyaa chalyuu, jua'a ta na' ji'i ma cha' tsa ma tyucui ña'a chalyuu.

²² Ngulo tu'u Jesús lo ngu' bi' li'.

—Tyanu Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ne' cresiya ji'i ma juani —nacui yu ji'i ngu' bi'—. ²³ Cua'ni clyu ti' ycu'i' Ndyosi ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati lo'o chcui' ma lo'o ngu' cha' cua'ni clyu ti' Ni ji'i ngu', lo'o jua'a tyanu qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati lo'o chcui' ma lo'o ngu' cha' ná cua'ni clyu ti' Ni ji'i ngu'.

Na'a Tomás ji'i ycu'i' Jesús

²⁴ Cua ntsu'u sca nu qui'yu tya'a nu tii tyucuaa tya'a ngu', nu naa Tomás nu Culaca'. Ná lo'o Tomás ndi'i lo'o nu xa' tya'a ngu' nu ngua tsa'a bi', nu lo'o ndyaa Jesús slo ngu'. ²⁵ Li' nacui ngu' tya'a ngua tsa'a ji'i Tomás:

—Cua na'a ya ji'i ycu'i' nu Xu'na na —nacui ngu'.

Li' nchcui' Tomás lo'o ngu':

—Lo'o cua na'a na' ca su ngujuo' ngu' clavo ya' ycui', li' jlya ti' na' cha' la cui' yu laca bi' —nacui—. Lo'o cua ndyojo' sne ya' na' cuityu su ngujuo' ngu' clavo ya' yu, lo'o cua ndyojo' ya' na' ca su ntucua cuityu sii' yu, ca li' jlya ti' na' —nacui Tomás.

²⁶ Li' cua ndu'u scua snu' tsa, ndyalaa ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús toni'i chaca quiya'; lo'o Tomás ndi'i lo'o ngu' li'. Cua ndyacu' toni'i, li' ndyatí Jesús ni'i jua'a ti, ndyatü yu slo ngu' bi'. Li' nchcui' yu lo'o ngu':

—Tí ti tyi'i tyiquee ma.

²⁷ Li' nchcui' Jesús lo'o ycui' Tomás:

—Cuaa nu'u ca nde, cojo' sne ya' nu'u su ntucua cuityu ya' na' —nacui—. Ña'a tso'o nu'u su ntucua cuityu ya' na' re. Cuaa nu'u, cojo' ya' sii' na'. Nga'aa cua'ni nu'u cha' ná jlya ti' nu'u 'na, taca jlya tso'o ti' nu'u 'na juani —nacui Jesús.

²⁸ —Xu'na na' laca nu'u, cusu' —nacui Tomás ji'i Jesús—, lo'o jua'a Ndyosi jna' laca nu'u.

²⁹ —Jlya ti' nu'u juani cha' cua na'a nu'u jna' —nacui Jesús ji'i Tomás—, pana tso'o la caca tyiquee ñati nu jlya ti' 'na lo'o bilya ña'a ngu' 'na.

Ni cha' laca cua nscua quityi re

³⁰ Chañi cha' ngua'ni Jesús quiña'a la cha' tlyu cha' cube ti' ñati ji'i ycui' Ndyosi Sti yu. Na'a ngu' nu ngua tsa'a ji'i cha' bi', masi ná nchcui' quityi re cha' ji'i lcaa cha' bi'. ³¹ Cha' nu nscua lo quityi re ni, nscua bi' cha' taca jlya ti' ma cha' Jesús laca Cristo nu cua nda ycui' Ndyosi ji'i lijya chalyuu, cha' taca xñi ma cha' ji'i Jesús, cha' laca yu nu sca ti Sñi' ycui'

Ndyosi. Li' caja chalyuu tso'o nu ná nga'a cha' tye ji'i mā chacuayá' ji'i ycui' Jesús.

21

Ngutu'u tucua Jesús su ndu ngu' to' tayu'

¹ Tiya' la xi xa' ngulu'u loo Jesús ji'i nu ngu' nu ngua tsa'a ji'i, nu lo'o ndyaa ngu' nde to' tayu' Tiberias. Ndi'ya ngua cha' bi': ² Tsa tlyu ti ndyaa Simón Pedro, lo'o Tomás nu Culaca', lo'o Natanael ngu' quichí Cana, sca quichí nu ndi'i nde loyuu su cuentya Galilea; lo'o sñi' Zebedeo, lo'o tya tyucuaa tya'a ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús, ndyaa ngu' to' tayu' bi'. ³ Li' nacui Simón Pedro ji'i ngu' bi':

—Tsa na cuta cualya —nacui.

—Tsa taju ti na tsa na lacua —nacui ngu' ji'i tya'a ngu' li'.

Ndyatí ngu' ne' yaca ni'i ndyaa ngu' li', pana ná sca na ngujui ji'i ngu' ndyaa ngu' talya bi'. ⁴ Tsa cua cuxee ti chaca tsá, li' ndu Jesús to' tayu'. Tya ntsu'u ngu' lo hitya, pana ná jlo ti' ngu' nu ngua tsa'a ji'i yu si la cui' Jesús laca nu ndu to' tayu' bi'.

⁵ Li' ngusi'ya lo'o Jesús ji'i ngu':

—¿Ha ngujui xi na cacu mā, La?

—Ná sca na ngujui ji'i ya tsiya' ti —nacui ngu' ji'i yu li'.

⁶ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' nu ntsu'u lo hitya bi':

—Cu mā taraya ji'i mā nde la'a tsu' cui, tsu' bi' caja xi cualya ji'i mā —nacui yu.

Ngua'ni ngu' jua'a, lo'o nga'aa ngua ji'i ngu' tyojolaqui ngu' ji'i taraya tyaa nde ne' yaca ni'i bi'; quiña'a tsa cualya ndyatí ne' taraya ji'i ngu'. ⁷ Li'

nchcui' nu qui'yu nu ngua tsa'a jí'í Jesús nu tyaca'a tsa jí'í yu, nacuí jí'í Pedro:

—Nu ndu ca bi' laca ycui' nu Xu'na na —nacuí.

Nu lo'o ndyuna Pedro cha' bi', li' ndyacu' ste' cha' quichi' ti ndyu'ni cña, ngutacua Pedro ndyú lo hitya, ngutu'u to' tayu'. ⁸ Tiya' la ngutu'u nu xa' la ñati bi' lo'o yaca ni'í; ndyojolaqui ngu' jí'í taraya ngutsa'á ntsu'u cualya ne', ngutu'u ngu' to' hitya. Ná tyijyu' ntsu'u ngu' to' tayu' bi', cuayá sca siyento metro ti ndyaa ngu' lo hitya bi'. ⁹ Lo'o ngua'ya ngu' to' hitya, ngutu'u ngu' ne' yaca ni'í bi', li' na'a ngu' cha' cua laca ndyu'u tu'u quii' nchcubi'; nscua cualya nchqui'i lo quii', lo'o xi xlyá nscua. ¹⁰ Nchcui' Jesús lo'o ngu' li':

—Tyaa lo'o ma xi cualya nu ngujui jí'í ma ca nde —nacuí yu jí'í ngu'.

¹¹ Li' ndyatí Pedro ne' yaca ni'í, ngujolaqui taraya ngutu'u ca lo yuu btyi; ngutsa'á ne' taraya bi' ntsu'u cualya tonu. Sca siyento cla'be ntucua sna tya'a cualya ndyatí ne' taraya jí'í ngu', ni ná ngutaa' taraya, masi quiña'a tsa cualya ndyatí ne'.

¹² —Tyaa ma cacu ma msaa —nacuí Jesús jí'í ngu' bi' li'.

Pana ná tucui ngua ti' xcuane jí'í: ¿tilaca laca nu'u? Jlo ti' ngu' cha' la cui' Jesús nu Xu'na ngu' laca yu bi'. ¹³ Li' ndyaa Jesús slo ngu', ndaya' xlyá cha' ta yu cacu ngu' bi'; jua'a lo'o cualya nda yu ndyacu ngu'.

¹⁴ Cua ngua sna quiya' li' nu ngulu'u loo Jesús jí'í nu ngu' nu ngua tsa'a jí'í, tya lo'o ndyu'ú yu chaca quiya' lo'o ngujui yu.

Nchcui' Jesús lo'o Simón Pedro

15 Lo'o ndye ngua'ni ngu' msaa, li' nchcuane Jesús ji'i Simón Pedro:

—Simón, sñi' Juan —nacuï Jesús ji'i—, ¿ha ntsu'u la tyiquee nu'u ña'a jna'? ¿Ha ntsu'u la tyiquee nu'u ña'a ji'i tya'a tso'o nu'u?

Li' nguxacuï Pedro cha' ji'i Jesús:

—Cua jlo ti' nu'u, Xu'na, cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'aa jinu'u —nacuï Pedro ji'i.

—Culu'u nu'u cha' 'na ji'i ñati nu ngusñi ca ti cha' bi' lacua, ñi'ya lo'o ña'asii nu'u ji'i na'ni cuañi' scu' nu'u —nacuï Jesús ji'i Pedro.

16 Xa' nchcui' Jesús lo'o chaca quiya':

—Simón, sñi' Juan —nacuï—, ¿ha chañi cha' hi cha' ntsu'u tyiquee nu'u ña'a 'na?

—Xu'na, cua jlo ti' nu'u cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'aa jinu'u —nacuï Pedro ji'i Jesús.

—Ña'asii nu'u ji'i ñati 'na lacua —nacuï Jesús ji'i li'.

17 Cua ngua sna quiya' nu nchcuane Jesús ji'i:

—¿Ha chañi hi cha' ntsu'u tyiquee nu'u ña'a 'na?

Cua xñi'i ti' Pedro cha' cua sna quiya' nchcuane Jesús ji'i si chañi cha' ntsu'u tyiquee ña'a ji'i yu, bi' cha' nchcui' ndi'ya:

—Lcaa ca cha' jlo ti' nu'u, Xu'na —nacuï Pedro ji'i yu—. Cua jlo ti' nu'u cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jinu'u.

—Culu'u nu'u cha' 'na ji'i ñati 'na lacua —nacuï Jesús ji'i—. 18 Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o nu'u juani, cha' nu lo'o ngua cuañi' nu'u ni —nacuï Jesús—, li' ngua ji'i ycu' ca nu'u sca' nu'u juata ndi'i sii' nu'u, ngua jinu'u tsaa macala su nti' nu'u tsaa li'; pana lo'o casu' nu'u, li' xquiñi nu'u scu' cha' sca'

tachaa ngu' xa' chalyuu jinu'u, li' tsa'a lo'o ngu' jinu'u macala su ná nti' nu'u tsa'a.

19 Nacuï Jesús jua'a cha' caca cuayá' ti' Pedro ñi'ya ña'a cujuui ngu' ji'i ca tiya' la; xqui'ya cha' cajaa Pedro jua'a, bi' cha' lye la cua'ni tlyu xa' ñati ji'i ycuï' Ndyosi li'.

—Tya'a nu'u lo'o na' lacua —nacuï Jesús ji'i Pedro li'.

Nu qui'yu nu tyaca'a tsa ji'i Jesús

20 Li' nguxña'a Pedro ca su ndi'i nu xa' la tya'a ngu', na'a cha' lca'a nu qui'yu nu ngua tsa'a ji'i Jesús, nu tyaca'a tsa ji'i yu, lijya lca'a bi' ji'i ngu'. La cui' bi' laca nu tya tsubi' la nguxni yane nde chu' cha' caca cacua la slo Jesús su ndyacu ngu' sii, cha' nchcuane ji'i Jesús ndi'ya: “¿Xu'na, tilaca laca nu cujuï' cresiya jinu'u ji'i ngu' cuxi?” nacui.

21 Na'a Pedro cha' lca'a nu qui'yu bi' ji'i ngu', bi' cha' nchcuane Pedro ji'i Jesús:

—¿Na ca caca ji'i yu bi' nde loo la? —nacuï Pedro ji'i.

22 Nguxacuï Jesús cha' ji'i Pedro li':

—Ná culacua tsa ti' nu'u —nacuï yu ji'i—. Si nti' na' cha' tyanu yu chalyuu re ni jacua' nu tyaa na' chaca quiya', ná ntsu'u cha' cube ti' nu'u ji'i cha' bi' —nacuï Jesús—. Nu'u ni, tya'a nu'u lo'o na'.

23 Lo'o ndyuna ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús cha' bi', nchcui' tsa ngu' lo'o tya'a ngu' cha' nga'aa nscua cha' cajaa nu qui'yu bi' ngua ti' ngu'. Pana liñi la cha', ná nacui Jesús cha' ná cajaa chca; tsa bi' ti cha' nacui yu: “Ná culacua tsa ti' nu'u. Si nti' na' cha' tyanu yu chalyuu re ni jacua' nu tyaa na'

chaca quiya', ná ntsu'u cha' cube ti' nu'u". Tsa bi' ti cha' nda Jesús lo'o ngu'.

²⁴ Lo'o na' lac̄a nu qui'yu nu ngua tsa'ā ji'í Jesús bi'. Na' nguscuā cha' re lo quityi, lo'o jlo ti' na' cha' liñi tsa nchcui' na' lo'o mā. Jlo ti' na' cha' liñi laca lcaa cha' nu nscua na' re.

²⁵ Lo'o jua'ā tya ntsu'u quiña'ā la cha' nu ngua'ni Jesús; si lo quityi scua ngu' cha' ji'í lcaa ca cha' nu ngua'ni Jesús nu lo'o yāā yu nde chalyuu, ná tyu'u scua tyucui ña'ā chalyuu cha' tyuco'o quityi bi', nti' na'. Tsa lo cua ti cha' nscua na' re.

**Cha' tso'o nu nchcui' ji'i Jesucristo nu xu'na
na
New Testament in Chatino, Tataltepec
(MX:cta:Chatino, Tataltepec)**

copyright © 1981 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Chatino, Tataltepec

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Chatino, Tataltepec [cta], Mexico

Copyright Information

© 1981, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Chatino, Tataltepec

© 1981, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

68385231-313d-5500-aff2-e6b6a207d978